

2021

CRPS

Centrum Rozwiązywania
Problemów Społecznych

Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych

Gmina Skulsk

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	3
DANE DEMOGRAFICZNE.....	4
LOKALNE ZAGROŻENIA SPOŁECZNE W GRUPIE DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW	6
GRUPA BADANA.....	6
CEL BADANIA	7
PODSTAWOWE PROBLEMY SPOŁECZNE W OPINII MIESZKAŃCÓW	8
SPOŻYWANIE ALKOHOLU ORAZ ZWIĄZANE Z NIM INNE PROBLEMY SPOŁECZNE.....	9
SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: NIKOTYNA	14
SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: NARKOTYKI I DOPALACZE, LEKI	16
PRZEMOC W RODZINIE	19
PRZEKONANIA DOTYCZĄCE WYCHOWANIA DZIECI.....	19
ZJAWISKO PRZEMOCY W RODZINIE	20
HAZARD.....	22
CYBERPRZEMOC I UZALEŻNIENIE OD INTERNETU	23
BADANIA SPRZEDAWCÓW NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH.....	25
GRUPA BADANA.....	25
CEL BADANIA.....	25
WYNIKI BADAŃ	26
PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU DZIECI I MŁODZIEŻY	34
METODOLOGIA.....	34
CEL BADANIA	34
CHARAKTERYSTYKA GRUPY BADANEJ	35
WYNIKI	38
SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: ALKOHOL.....	38
SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: PAPIEROSY	44
SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: NARKOTYKI I DOPALACZE	46
POSTAWY WOBEC SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH.....	50
PRZEMOC W SZKOLE.....	53
ŚRODOWISKO RODZINNE	57
UZALEŻNIENIE OD INTERNETU I CYBERPRZEMOC.....	60
HAZARD	67
CZAS WOLNY	69
TELEWIZJA	74
SPORT	76
PODSUMOWANIE	79
ODDZIAŁYWANIA PROFILAKTYCZNE WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY – REKOMENDACJE	
OPARTE NA MODELU PROFILAKTYKI POZYTYWNEJ:	84
CZYNNIKI CHRONIĄCE.....	85

WSTĘP

Raport ma na celu przedstawienie wyników badań ankietowych przeprowadzonych w drugiej połowie 2021 roku. Obejmuje on podstawowe problemy społeczne związane z nadużywaniem alkoholu, nikotyny, dopalaczy i narkotyków, uzależnieniem od hazardu, przemocą w rodzinie oraz w środowisku szkolnym, cyberprzemocą, a także postawami społecznymi wobec powyższych zjawisk.

Dane dotyczące lokalnych zagrożeń społecznych uzyskane zostały w drodze anonimowych badań ankietowych przeprowadzonych w Gminie Skulsk wśród trzech grup reprezentujących trzy lokalne środowiska:

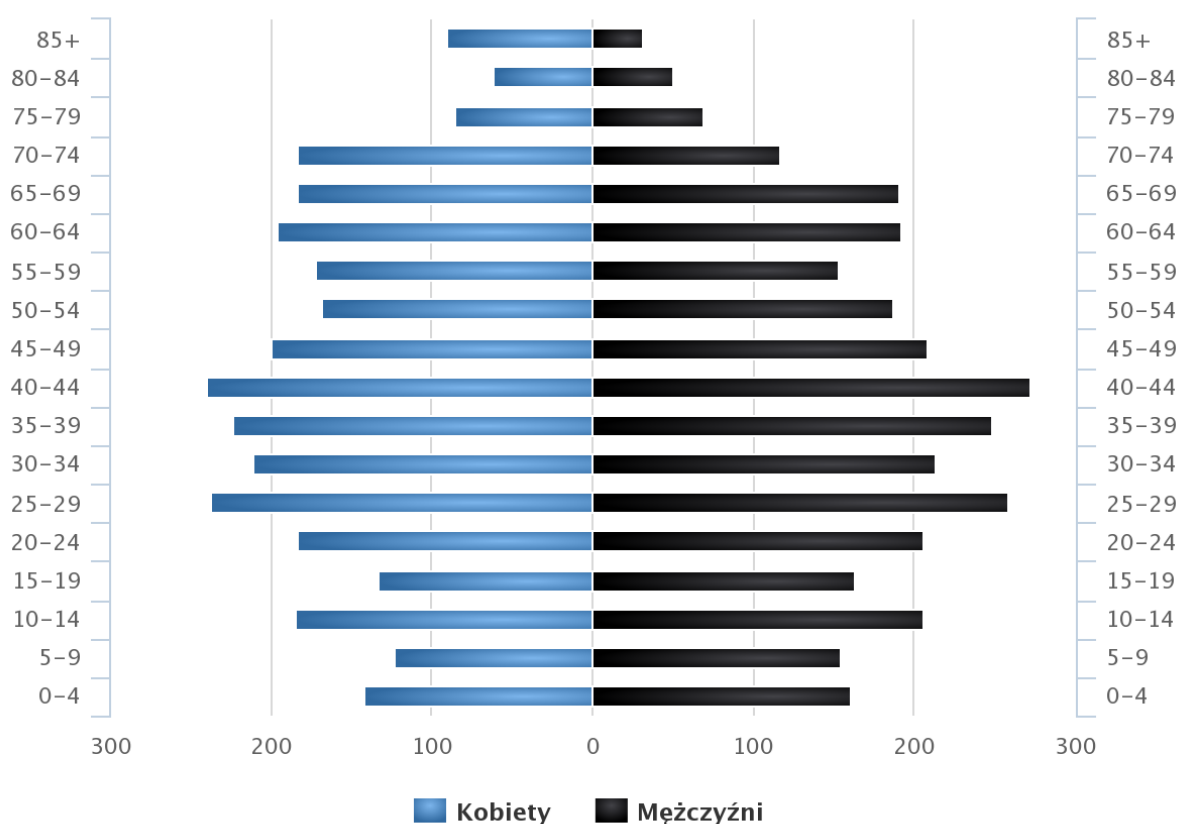
- a) dorośli mieszkańcy;
- b) dzieci i młodzież szkolna;
- c) sprzedawcy i właściciele punktów sprzedaży alkoholu.

DANE DEMOGRAFICZNE¹

Gmina Skulsk ma 6 096 mieszkańców, z czego 49,4% stanowią kobiety, a 50,6% mężczyźni. W latach 2002-2020 liczba mieszkańców zmalała o 0,5%. Średni wiek mieszkańców wynosi 40,3 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa wielkopolskiego oraz nieznacznie mniejszy od średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Piramida wieku mieszkańców gminy Skulsk, 2020

(Źródło: GUS)

www.polskawliczbach.pl

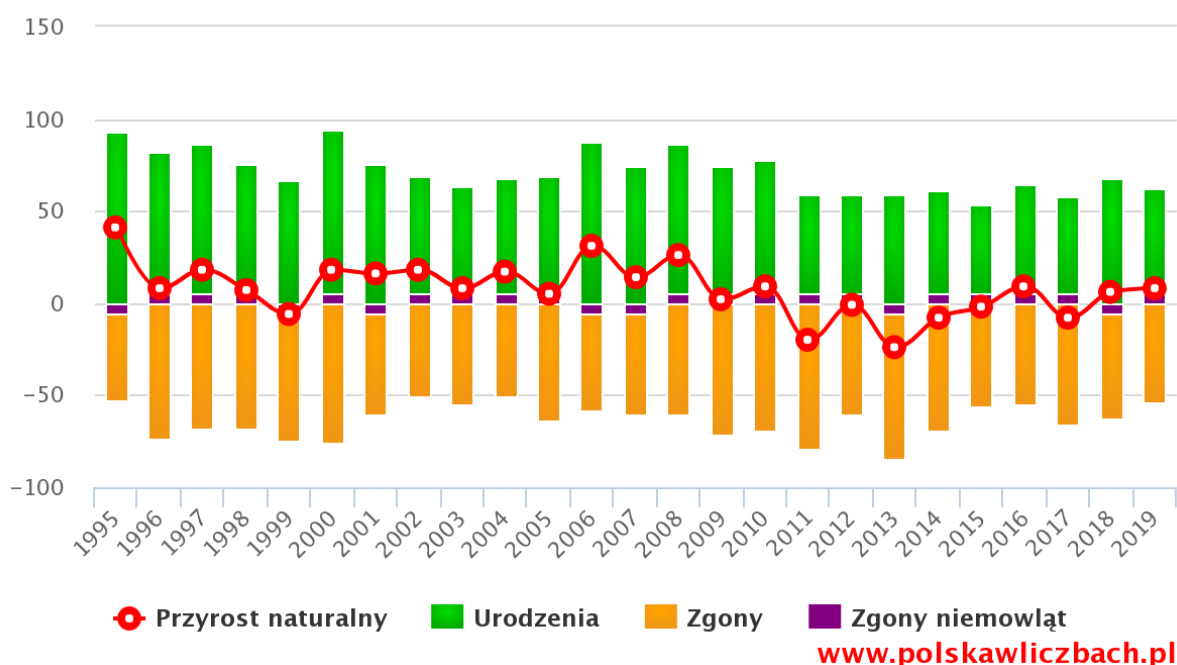
Mieszkańcy gminy Skulsk zawarli w 2019 roku 22 małżeństw, co odpowiada 3,6 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to znacznie mniej od wartości dla województwa wielkopolskiego oraz znacznie mniej od wartości dla Polski. W tym samym okresie odnotowano 1,3 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców. 29,1% mieszkańców gminy Skulsk jest stanu wolnego, 59,2% żyje w małżeństwie, 2,5% mieszkańców jest po rozwodzie, a 9,1% to wdowy/wdowcy.

¹ Dane za: www.polskawliczbach.pl

Gmina Skulsk ma dodatni przyrost naturalny wynoszący 8. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu 1,30 na 1000 mieszkańców gminy Skulsk. W 2019 roku urodziło się 62 dzieci, w tym 45,2% dziewczynek i 54,8% chłopców. Średnia waga noworodków to 3 421 gramów. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,80 i jest znacznie mniejszy od średniej dla województwa oraz większy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju.

Przyrost naturalny w latach 1995–2019 w gminie Skulsk

(Źródło: GUS)

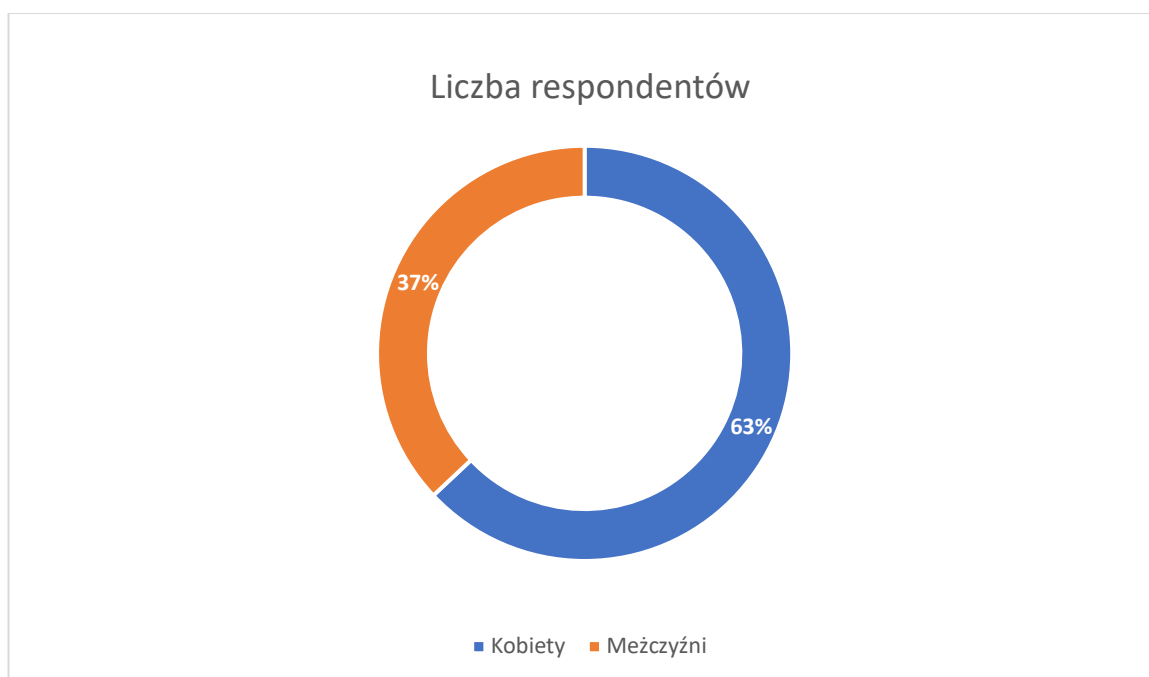

LOKALNE ZAGROŻENIA SPOŁECZNE W GRUPIE DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW

GRUPA BADANA

Badania miały charakter ulicznej ankiety w formie papier-ołówek i obejmowały mieszkańców Gminy Skulsk, którzy ukończyli osiemnasty rok życia. Respondenci byli informowani o anonimowym charakterze ankiety oraz możliwości rezygnacji z badania w dowolnym momencie.

W badaniu wzięło udział 101 osób, w tym 38 mężczyzn oraz 64 kobiety. Średnia wieku respondentów wyniosła 50 lat.

CEL BADANIA

Celem badania była identyfikacja zagrożeń społecznych w środowisku lokalnym, w szczególności obejmujących:

- postawy społeczne dotyczące problemów istotnych w środowisku lokalnym;
- zagadnienia związane z substancjami psychoaktywnymi, takimi jak narkotyki i dopalacze;
- zagadnienia związane ze spożywaniem alkoholu, postawami wobec alkoholu oraz problematyką uzależnienia;
- zagadnienia związane z uzależnieniem od papierosów oraz e-papierosów;
- zagadnienia związane z uzależnieniem od hazardu;
- zagadnienia związane z przemocą w rodzinie w tym przekonania dotyczące modelu wychowania dzieci i młodzieży w kontekście stosowania kar fizycznych;
- zagadnienia związane z cyberprzemocą oraz uzależnieniami od czynności związanych z nowymi technologiami.

PODSTAWOWE PROBLEMY SPOŁECZNE W OPINII MIESZKAŃCÓW

W pierwszej części badania poprosiliśmy o ocenę ważności różnych problemów społecznych w środowisku lokalnym. Przyjętą w tych badaniach miarą ważności różnych problemów społecznych jest odsetek respondentów, którzy wskazują dany problem jako bardzo ważny. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi uzyskanych w badaniu mieszkańców Gminy Skulsk.

<i>Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców</i>				
<i>Problem</i>	<i>Bardzo istotny</i>	<i>Raczej istotny</i>	<i>Raczej nieistotny</i>	<i>Zdecydowanie nieistotny</i>
	<i>% odpowiedzi</i>			
Zanieczyszczenie powietrza (smog)	42	45	13	0
Zanieczyszczenie wody	53	31	16	0
Zanieczyszczenie krajobrazu (zaśmiecenie)	81	18	1	0
Bezrobocie	44	26	29	1
Bieda, ubóstwo	20	22	54	4
Bezdomność	9	15	61	15
Wzrost przestępczości	8	20	62	10
Kryzys rodziny	13	29	43	15
Kryzys norm moralnych	13	26	45	16

Z powyższej tabeli wynika, że dla mieszkańców Gminy Skulsk najważniejszymi problemami społecznymi w ich opinii są: **zanieczyszczenie krajobrazu (99%) oraz powietrza (87%).**

SPOŻYWANIE ALKOHOLU ORAZ ZWIĄZANE Z NIM INNE PROBLEMY SPOŁECZNE

Przyjęto się sądzić, że Polacy piją alkohol często, w dużych ilościach. Należałoby więc wnioskować, że istnieje społeczne przyzwolenie, norma, która nie potępia częstego spożywania alkoholu, lecz przeciwnie – czyni je społecznie akceptowalnym wzorem postępowania. Jednak nie potwierdza tego rozkład deklaracji, jaki uzyskaliśmy w trakcie badania. Ponad połowa Polaków (53%) twierdzi, że pije alkohol, ale tylko od czasu do czasu i mając ku temu dobrą okazję. Można to nazwać umiarkowanym stylem picia. Niewielkie grupy badanych deklarują częste (4%) i dosyć częste (7%) wykorzystywanie różnych okazji do napicia się alkoholu. Co szósty respondent (16%) przyznaje, że unika okazji do tego, żeby pić alkohol, a prawie co piąty (19%) deklaruje abstynencję. Warto zauważyć, że pewien normatywny styl picia nie zmienił się od dziesięciu lat, gdyż w badaniu z 1997 roku respondenci odpowiadali bardzo podobnie².

Kolejne badania CBOSu, z 2010 roku, wydają się potwierdzać wskazane wcześniej tendencje Polaków w piciu alkoholu. Mianowicie: *Od alkoholu nie stroni ponad trzy czwarte dorosłych Polaków (76%), przy czym dwie trzecie (65%) twierdzi, że pije czasami, a co dziewiąty (11%) – że często. Ponad jedna piąta badanych (22%) deklaruje abstynencję. W ciągu ostatnich trzynastu lat zwiększyła się (o 6 punktów procentowych) grupa abstynentów, zmalał zaś (o 4 punkty) odsetek tych, którzy rzadko piją alkohol*³.

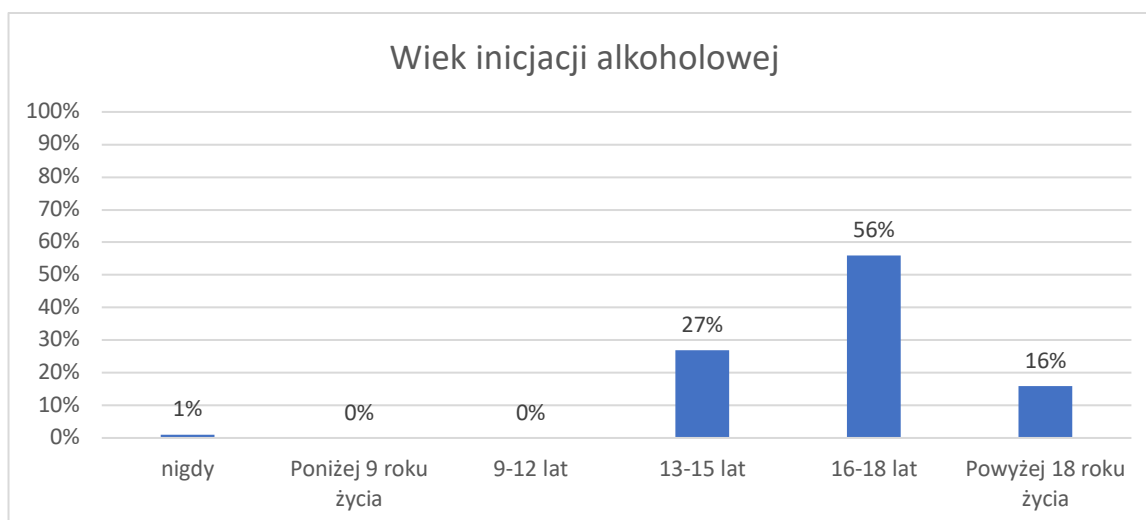
W przeprowadzonej ankiecie zbadano postawy i przekonania dorosłych mieszkańców na temat alkoholu.

Pierwszą z poruszanych kwestii był **wiek inicjacji alkoholowej**. 16% ankietowanych deklaruje, że alkoholu spróbowało po raz pierwszy **po uzyskaniu pełnoletności**. 56% osób swój wiek inicjacji alkoholowej wskazało na wiek między 16 a 18 r. ż. Należy zwrócić uwagę, iż 27% mieszkańców wskazało na wiek 13-15 lat.

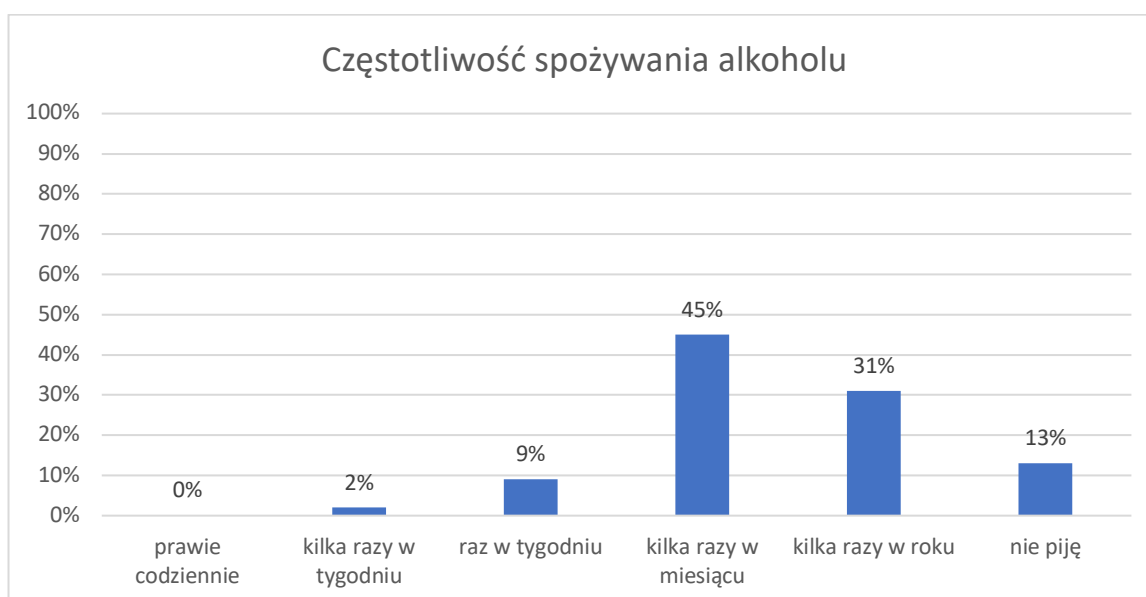
² Centrum Badania Opinii Społecznej, *Komunikat z badań: Postawy wobec wybranych substancji psychoaktywnych*, Warszawa, marzec 2007.

Źródło: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2007/K_039_07.PDF (dostęp: 16.06.2017)

³ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Komunikat z badań: Postawy wobec alkoholu*, Warszawa, sierpień 2010. Źródło: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_116_10.PDF (dostęp: 19.06.2017).

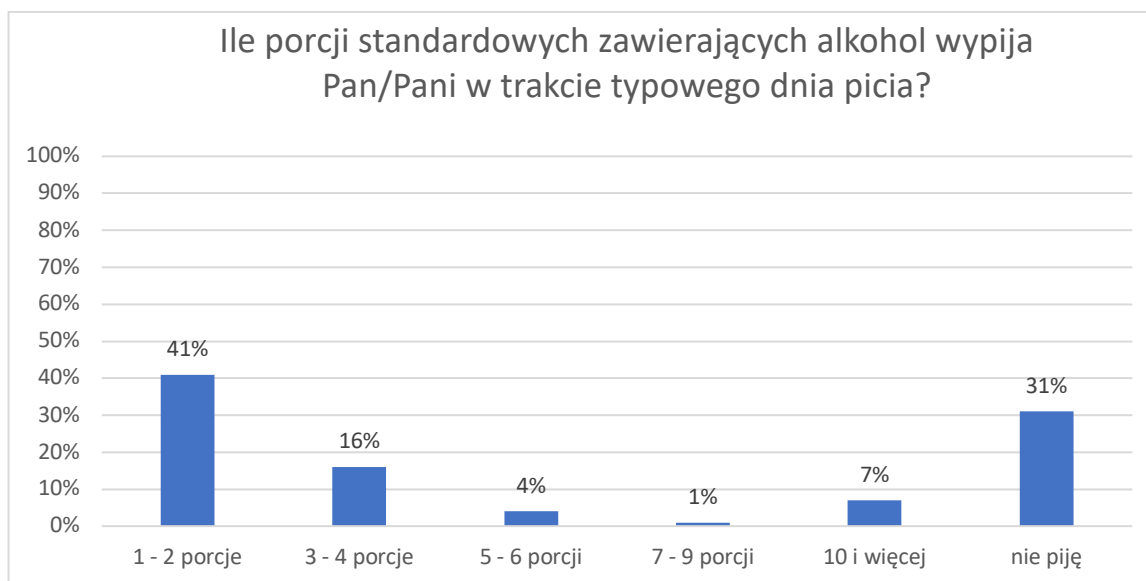
Kolejną kwestią była **częstotliwość spożywania alkoholu**. **13% respondentów** zadeklarowało **abstynencję**. Największa liczba badanych przyznała, że spożywa alkohol **kilka razy w miesiącu (45%)** oraz **kilka razy w roku (31%)**. 9% osób pije raz w tygodniu, a 2% przyznaje się do spożywania alkoholu kilka razy w tygodniu.

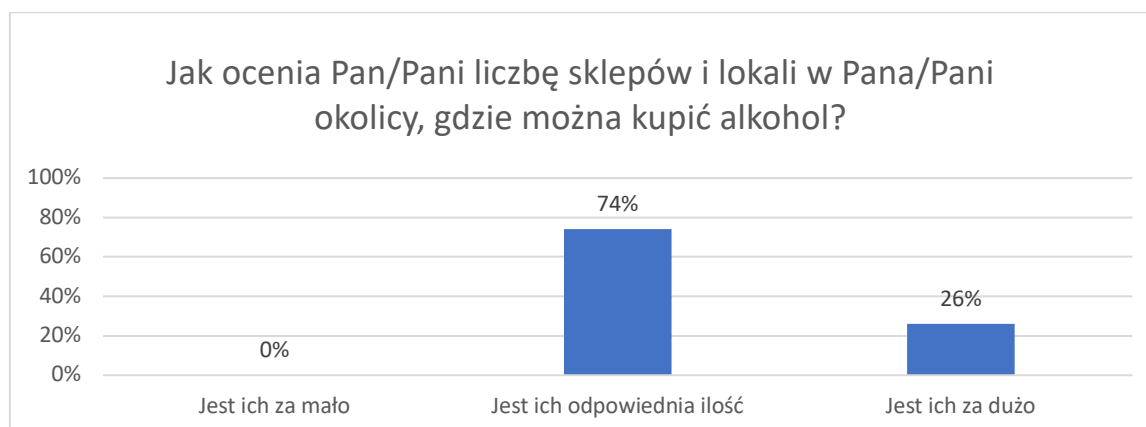
Oprócz częstotliwości spożywania alkoholu ważne są także jego ilości. Porcja standardowa alkoholu (tzn. 10g czystego, 100% alkoholu) zawarta jest w ok. 250 ml piwa o mocy 5% (pół butelki), w ok. 100 ml wina o mocy 12% (jeden kieliszek wina) oraz w ok. 30 ml wódki o mocy 40% (mały kieliszek wódki).

Badani deklarowali najczęściej, że spożywają jednorazowo 1-2 (41%) oraz 3-4 porcje alkoholu (16%). 7% osób zadeklarowało ilości rzędu 10 i więcej porcji. W tym pytaniu 31% badanych zadeklarowało abstynencję.

W związku z powyższym, należy uznać, że mieszkańcy gminy Skulsk odzwierciedlają postawy wobec picia alkoholu o niskim poziomie ryzyka. Mieszkańcy gminy piją rzadko, jednorazowo spożywając małe ilości alkoholu.

26% mieszkańców Gminy Skulsk uważa, że w okolicy znajduje się zbyt duża liczba punktów, w których można kupić alkohol. Jednocześnie 74% respondentów deklaruje, że na terenie gminy jest ich odpowiednia liczba na terenie Gminy.

Zachowania związane z piciem alkoholu są w dużej mierze zależne od postaw, czyli chociażby wiedzy na temat szkodliwego działania alkoholu, emocji i motywacji, które towarzyszą jego spożywaniu.

Pierwsze z pytań w tej części dotyczyło mitu, jakoby alkohol zawarty w „słabszych” napojach (piwie, winie) był mniej szkodliwy niż ten zawarty w wysokoprocentowych napojach

(np. w wódce). Wyniki świadczą o tym, że to błędne przekonanie nie jest rozpowszechnione wśród dorosłej społeczności Gminy Skulsk, ponieważ **łącznie zaledwie 12% mieszkańców udzieliło twierdzącej odpowiedzi.**

Kolejne pytanie badające postawy względem alkoholu dotyczyło dostępności i kontroli sprzedaży alkoholu. **Łącznie 71% mieszkańców uważa, że należy lub raczej należy ograniczać dostęp do napojów alkoholowych bądź kontrolować jego sprzedaż.** Jednocześnie, łącznie **38% respondentów ocenia osoby pijące alkohol jako zagrażające bezpieczeństwu w środowisku lokalnym.** Łącznie 84% respondentów przychyli się do stwierdzenia, że osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach.

100% respondentów uważa, że **kobiety w ciąży nie mogą pić bezpiecznie nawet niewielkich ilości alkoholu.** 89% badanych twierdzi, że **alkohol nie pomaga w trudnych sytuacjach życiowych.** Łącznie 100% badanych mieszkańców **nie zgadza się z tym, aby prowadzić samochód po spożyciu nawet niewielkich ilości alkoholu.**

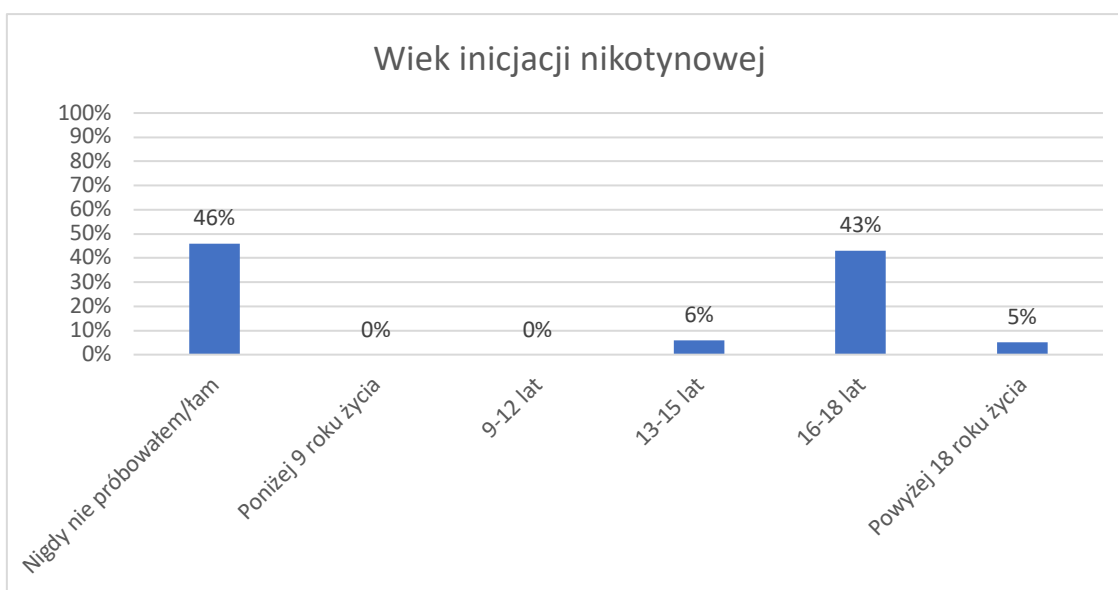
<i>Twierdzenie</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zgadzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam się</i>
	<i>% odpowiedzi</i>			
<i>Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.</i>	3	9	16	72
<i>Dostęp do alkoholu powinien być ograniczony lub kontrolowany.</i>	31	40	15	14
<i>Osoby pijące alkohol zagrażają bezpieczeństwu w moim środowisku lokalnym.</i>	9	29	43	19
<i>Osoby nieletnie mogą z łatwością kupić alkohol w lokalnych sklepach.</i>	45	39	12	4
<i>Picie alkoholu pomaga w trudnych sytuacjach życiowych.</i>	1	10	13	76
<i>Prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne.</i>	0	0	1	99
<i>Kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu.</i>	0	0	1	99

Zapytaliśmy również mieszkańców gminy Skulsk, czy wiedzą, gdzie może otrzymać pomoc osoba uzależniona od alkoholu – 97% badanych wskazało, że nie posiada takiej wiedzy. Wśród odpowiedzi pojawiała się pomoc społeczna oraz urząd gminy.

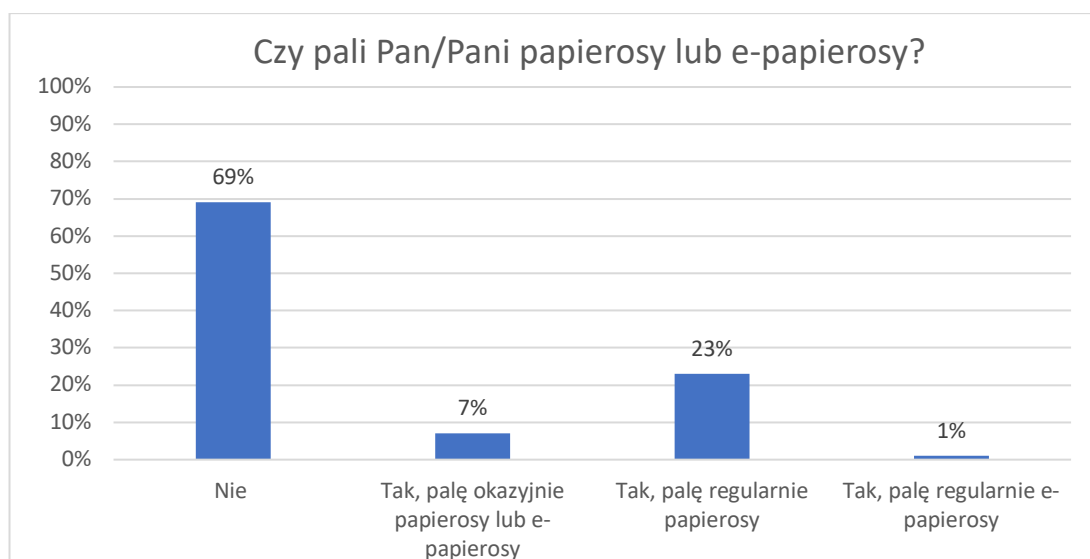

SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: NIKOTYNA

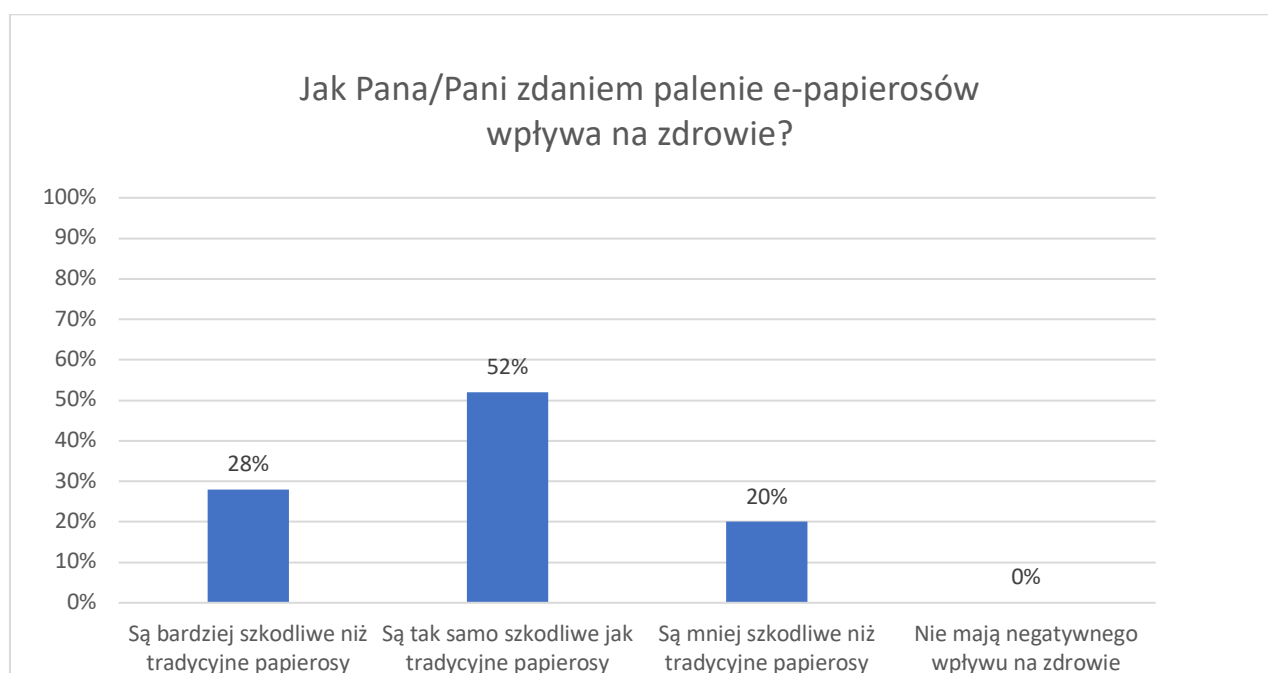
Pierwszą z poruszanych kwestią w tej części był wiek inicjacji nikotynowej. Okazuje się, że **5% respondentów** zapaliło pierwszego papierosa jako **osoby pełnoletnie**. Kolejno, 43% mieszkańców deklaruje, że zapaliło po raz pierwszy papierosa będąc w wieku 16-18 lat. 6% ankietowanych przyznaje, że spróbowało papierosa w wieku 13-15 lat. Aż 46% ankietowanych mieszkańców Gminy Skulsk nigdy nie paliło.

23% ankietowanych mieszkańców wskazało, że regularnie pali papierosy, a 1% mieszkańców deklaruje regularne palenie e-papierosów, natomiast **69% nie pali papierosów i wyrobów tytoniowych w ogóle**.

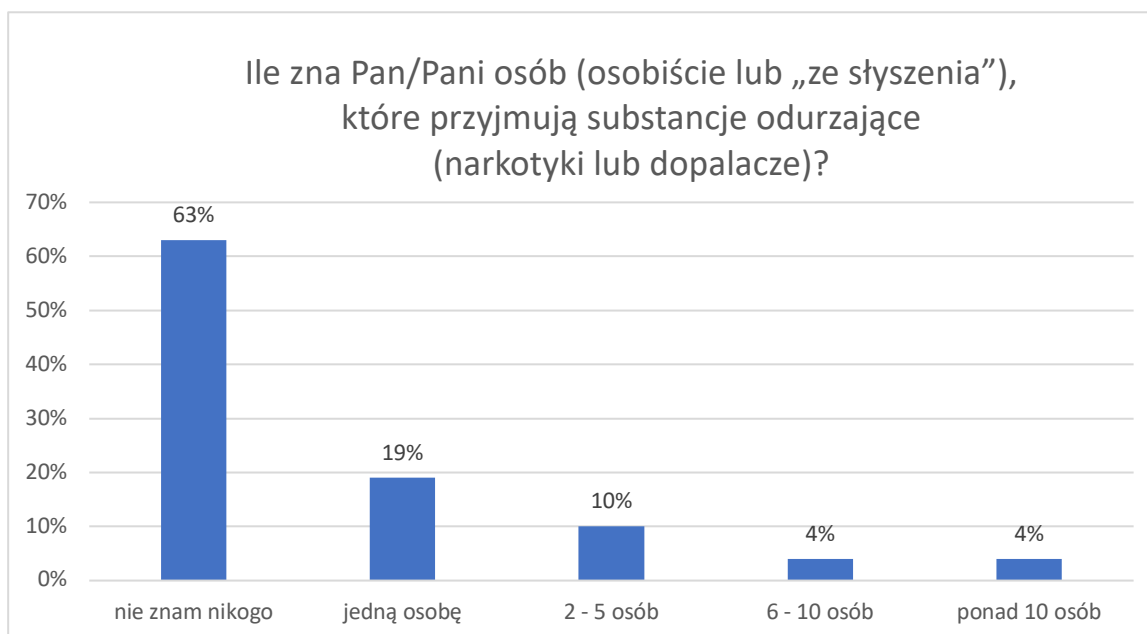

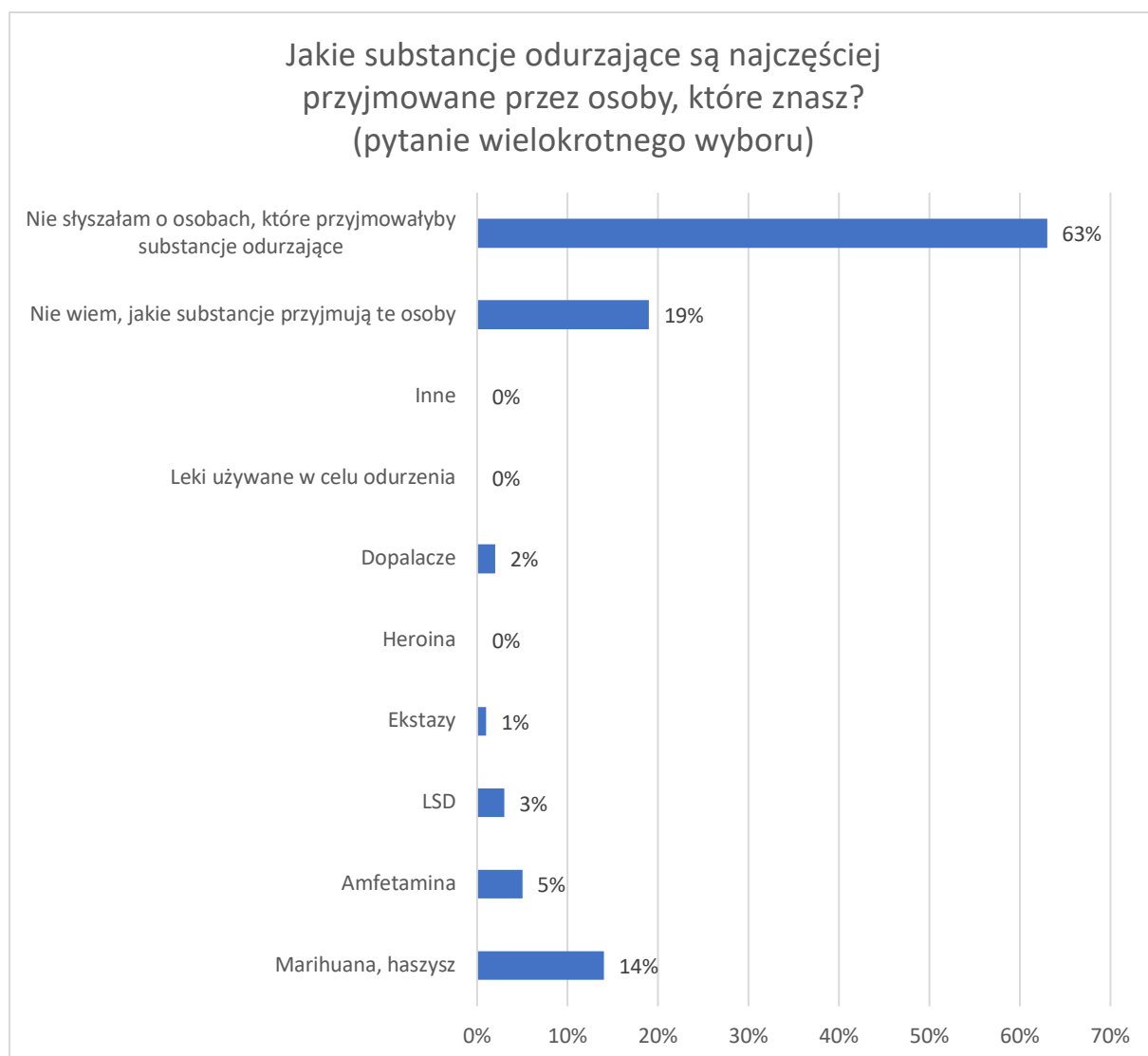
Ze względu na rosnącą popularność e-papierosów zapytaliśmy mieszkańców, co sądzą o ich szkodliwości. Producenci tych wyrobów sugerują, że stanowią one zdrowsze odpowiedniki klasycznych papierosów. Istotnie nie zawierają one substancji smolistych, jednak nadal dostarczają one nikotyny – substancji o działaniu psychoaktywnym, skutkującej wieloma negatywnymi konsekwencjami zdrowotnymi. **20% respondentów uważa, że e-papierosy są mniej szkodliwe w porównaniu do klasycznych papierosów. 52% uważa, że są one tak samo szkodliwe jak tradycyjne papierosy, natomiast 28% uważa, że e-papierosy są bardziej szkodliwe.**

Badanie rozpoczęliśmy od pytania niezagrażającego, tj. niebudzącego oporu oraz motywujące do wyrażenia swojego rzeczywistego stanowiska. Dotyczy ono osób zażywających narkotyki i dopalacze w najbliższym środowisku badanych osób. Poniższy wykres prezentuje otrzymane wyniki.

37% badanych zna co najmniej jedną osobę zażywającą narkotyki lub dopalacze. Niepokojące są wskazania 4% mieszkańców, którzy znają ponad 10 osób biorących narkotyki. Natomiast 63% badanych twierdzi, że nie ma w swoim otoczeniu osób przyjmujących substancje odurzające. Wśród najczęściej stosowanych w środowisku lokalnym substancji znalazły się marihuana i haszysz oraz amfetamina.

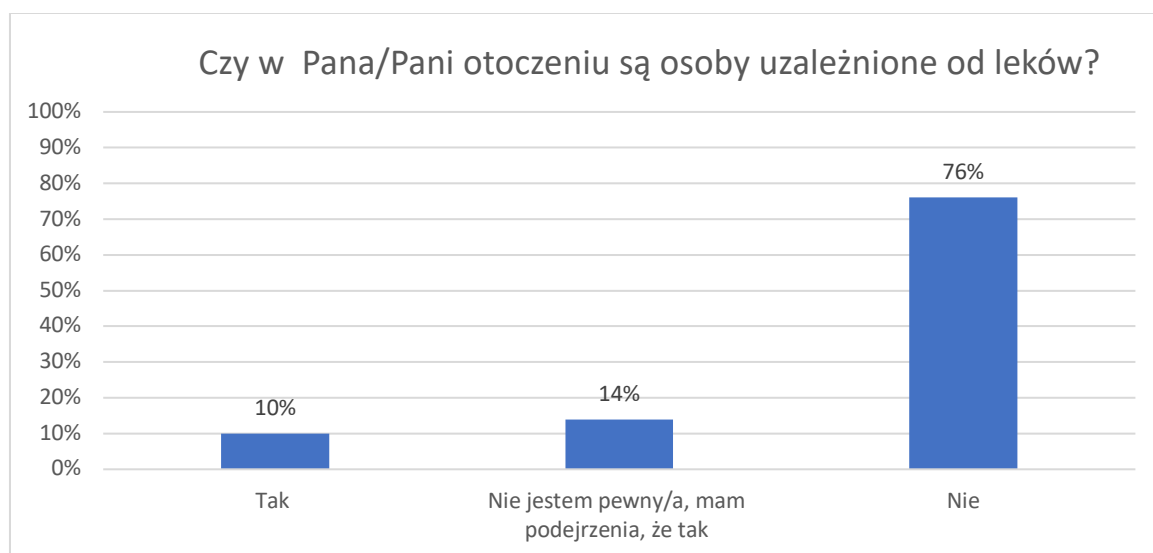

99% respondentów nie wie, gdzie może nabyć substancje psychoaktywne takie, jak narkotyki czy dopalacze.

W polskim społeczeństwie oprócz narkotyków i dopalaczy poważnym problemem są również leki dostępne w aptekach. Niektóre z nich np. pseudoefedryna wywierają wpływ na układ nerwowy i mogą być stosowane niezgodnie z przeznaczeniem w celu wywołania efektów odurzających. Wiele osób może być także uzależnionych od powszechnie dostępnych leków przeciwbólowych. Co więcej: *Sprzedaż leków w Polsce od kilkunastu lat rośnie. Jak podaje Urząd Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych, nasz kraj jest szóstym, co do wielkości rynkiem zbytu leków w Europie. Pod względem liczby opakowań przypadających na jednego mieszkańca zajmujemy drugie miejsce – za Francją*⁴.

76% badanych mieszkańców twierdzi, że nie ma w swoim otoczeniu osób uzależnionych od leków. Natomiast 10% potwierdza, że zna osoby borykające się z tym problemem, a 14% ma podejrzenia, że zna takie osoby.

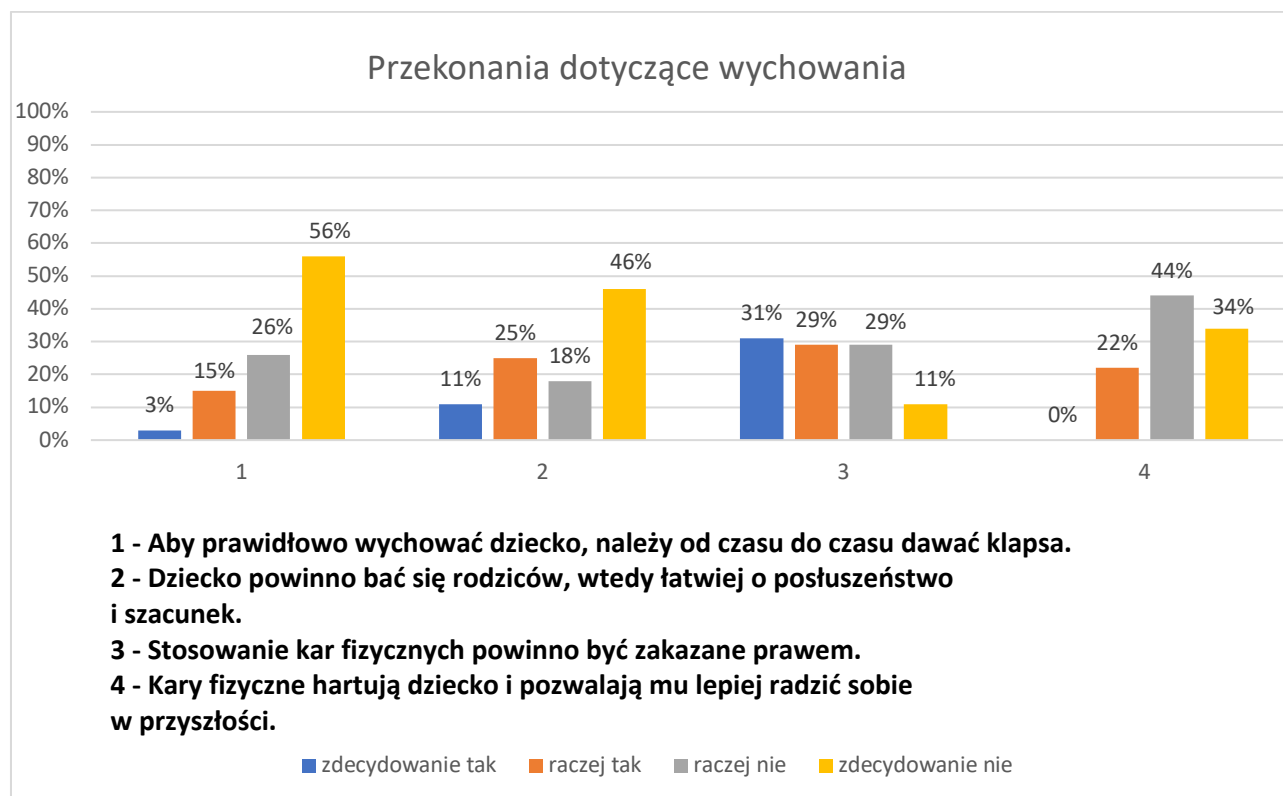
⁴ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Komunikat z badań: Stosowanie leków dostępnych bez recepty*, Warszawa, październik 2007.

Źródło: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/K_143_10.PDF (dostęp: 16.06.2017).

PRZEKONANIA DOTYCZĄCE WYCHOWANIA DZIECI

Respondenci otrzymali propozycje czterech stwierdzeń dotyczących wychowania dzieci, z którymi mogli się zgodzić bądź też nie. **Poniższe wartości pozwalają sądzić, że większość badanych nie przejawia postaw wychowawczych, które są charakterystyczne dla tradycyjnego, tj. konserwatywnego wychowania.**

Stwierdzenie „**Aby prawidłowo wychować dziecko, należy od czasu do czasu dawać klapsa**” w większości spotkało odrzuceniem – **82% mieszkańców nie zgadza się z takim stwierdzeniem**. Dodatkowo, łącznie 78% badanych zdecydowanie lub raczej nie zgadza się ze stwierdzeniem, że stosowanie kar fizycznych hartuje dziecko i pozwala sobie lepiej radzić w przyszłości. Co istotne, **60% badanych zgadza się, aby kary fizyczne były zakazane prawem**. Kolejne twierdzenie: „Dziecko powinno bać się rodziców, wtedy łatwiej o posłuszeństwo i szacunek” spotkało się z negacją łącznie 64% respondentów.

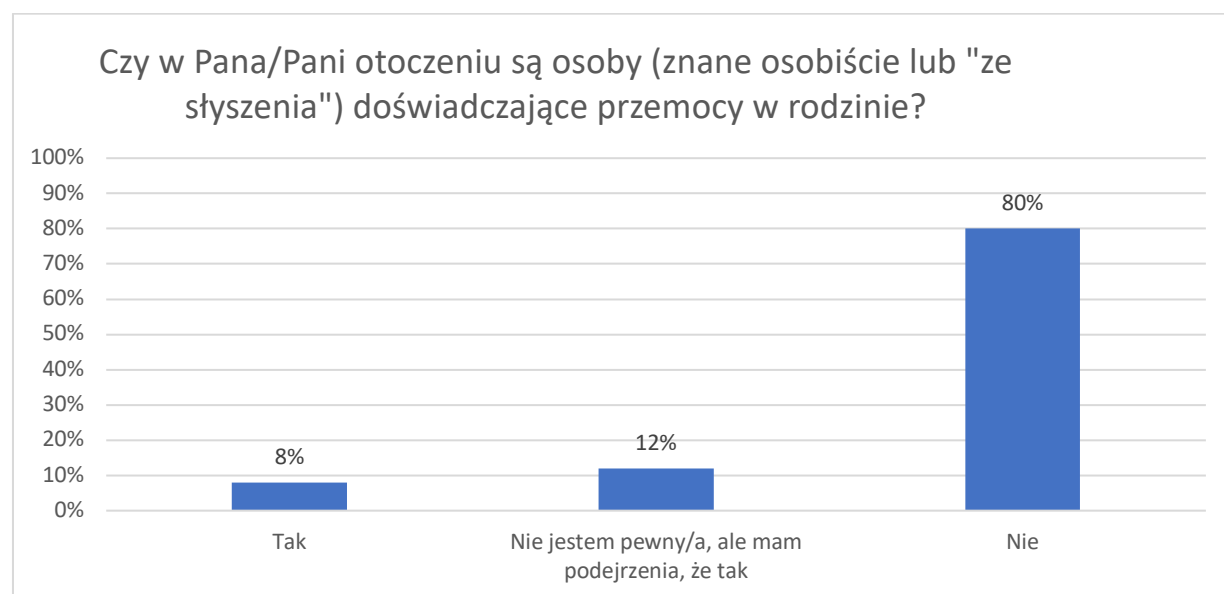

ZJAWISKO PRZEMOCY W RODZINIE

Polacy deklarują, że najczęściej doświadczali agresji w domu (9%) bądź na ulicy poza najbliższą okolicą (9%). Podobna liczba osób (8%) padła ofiarą przemocy nieopodal miejsca zamieszkania. Co dwudziesty ankietowany (5%) został zaatakowany w restauracji, kawiarni lub na dyskotecce, czterech na stu (4%) spotkało się z przemocą w pracy lub szkole, a trzech na stu (3%) w środkach komunikacji⁵.

Powyższe wyniki są zbliżone do danych sprzed 3 lat, kiedy CBOS realizował podobne badania. Przemoc, zarówno ta fizyczna, jak i psychiczna, jest zjawiskiem dość powszechnym w polskiej społeczności, o czym świadczą wyniki cytowane wyżej. Jest to zjawisko niezwykle trudne do zbadania, ponieważ osoby doświadczające przemocy w różny sposób zniekształcają swoje doświadczenia, np. racjonalizując zachowanie sprawcy lub go usprawiedliwiając. Z tego względu zbadaliśmy rozpowszechnienie przemocy fizycznej oraz psychicznej w środowisku lokalnym bez kierowania bezpośredniego pytania o bycie ofiarą lub sprawcą przemocy w rodzinie.

Wyniki badań wskazują, że 8% respondentów ma w swoim otoczeniu osoby, które doświadczają przemocy w rodzinie, a 12% podejrzewa, że tak się dzieje.

⁵ CBOS, *Komunikat z badań: Przemoc i konflikty w domu*, Warszawa, czerwiec 2012.

Wśród badanych mieszkańców 75% nie wie, do jakich instytucji może zgłosić się osoba doświadczająca przemocy w rodzinie. Pozostali ankietowani wymieniali Policję, GOPS oraz Urząd Gminy.

W dalszej części ankiety badane były przekonania dotyczące przemocy oraz funkcjonujące w społeczności lokalnej mity.

Łącznie 56% badanych zdecydowanie lub raczej zgadza się ze stwierdzeniem, że przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol. Warto pamiętać, że spożywanie alkoholu nasila tendencję do stosowania przemocy, ale nie jest jej bezpośrednią przyczyną. Oznacza to, że wyleczenie uzależnienia od alkoholu nie pozwala na zakończenie problemu przemocy w rodzinie.

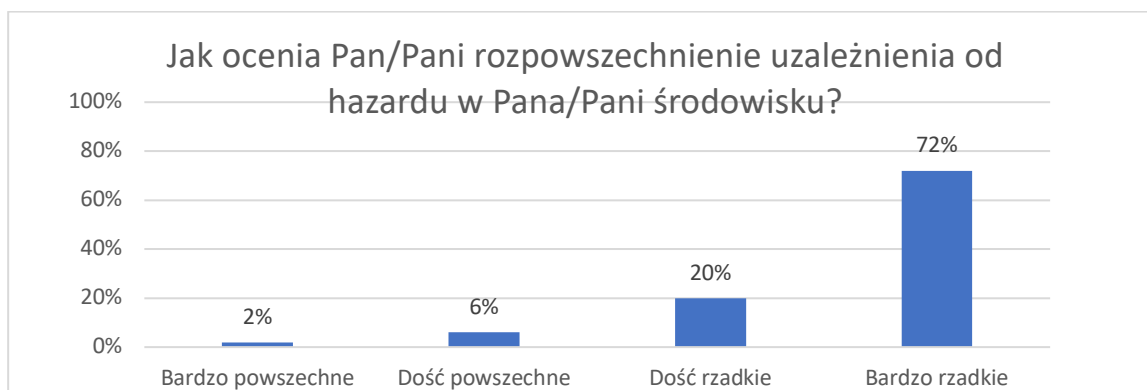
W społeczeństwie obecne jest przekonanie, że przemoc nie zdarza się w tzw. „dobrych domach”. 79% mieszkańców Gminy Skulsk nie jest skłonny myśleć schematycznie o przemocy w rodzinie. Ponadto łącznie **82% mieszkańców zgadza się ze stwierdzeniem, że ofiarą przemocy w rodzinie może stać się zarówno kobieta, jak i mężczyzna.**

<i>Twierdzenie</i>	<i>Zdecydowanie prawdziwe</i>	<i>Raczej prawdziwe</i>	<i>Raczej nieprawdziwe</i>	<i>Zdecydowanie nieprawdziwe</i>
	<i>% odpowiedzi</i>			
Przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol.	38	18	19	25
Przemoc zdarza się tylko w rodzinach z marginesu społecznego.	9	12	32	47
Ofiarą przemocy w rodzinie może stać się zarówno kobieta, jak i mężczyzna.	36	46	7	11
Przemoc w rodzinie to prywatna sprawa, nikt nie powinien się wtrącać.	0	0	17	83
Przemoc jest tylko wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiary.	2	8	7	83
Policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych.	0	1	4	95

W ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie, co trzeci Polak w wieku 15+ grał w jakieś gry na pieniądze (34,2%). Polacy najczęściej grają w gry liczbowe Totalizatora Sportowego (26,8%), a w dalszej kolejności w zdraпки (13,3%), loterie/konkursy SMS-owe (7,4%) oraz na automatach do gier z tzw. niskimi wygranymi (4,5%). Wśród Polaków w wieku 15 lat i więcej 7,1% osób gra w jakąś grę na pieniądze co najmniej dwa razy w tygodniu. (...) symptomy zagrożenia uzależnieniem od hazardu występują u 5,3% ogółu Polaków w wieku 15+, a 0,7% osób w tej grupie wiekowej zdradza pewne symptomy problemu z hazardem. Wśród grających w gry na pieniądze realny problem z hazardem może mieć 2,2% graczy⁶.

O hazardzie mówi się, że jest to ukryty nałóg, ponieważ nie widać od razu wyraźnych symptomów uzależnienia. Niestety, uzależnienie od hazardu często współwystępuje z innymi problemami, jak nadużywanie alkoholu czy narkotyków. Pierwsze kroki w świecie hazardu, to zwykle korzystanie z gier internetowych, automatów czy zakładów bukmacherskich. Zapytaliśmy mieszkańców gminy Skulsk o ich doświadczenia z tego typu formami rozrywki.

W subiektywnej ocenie **łącznie 92%** przebadanych **mieszkańców uważa, iż zjawisko uzależnienia od hazardu jest bardzo i dość rzadkie, natomiast 6% respondentów uważa, że jest to dość powszechne zjawisko. 100% z respondentów nie wie, gdzie mogą zgłosić się po pomoc osoby uzależnione od hazardu.**

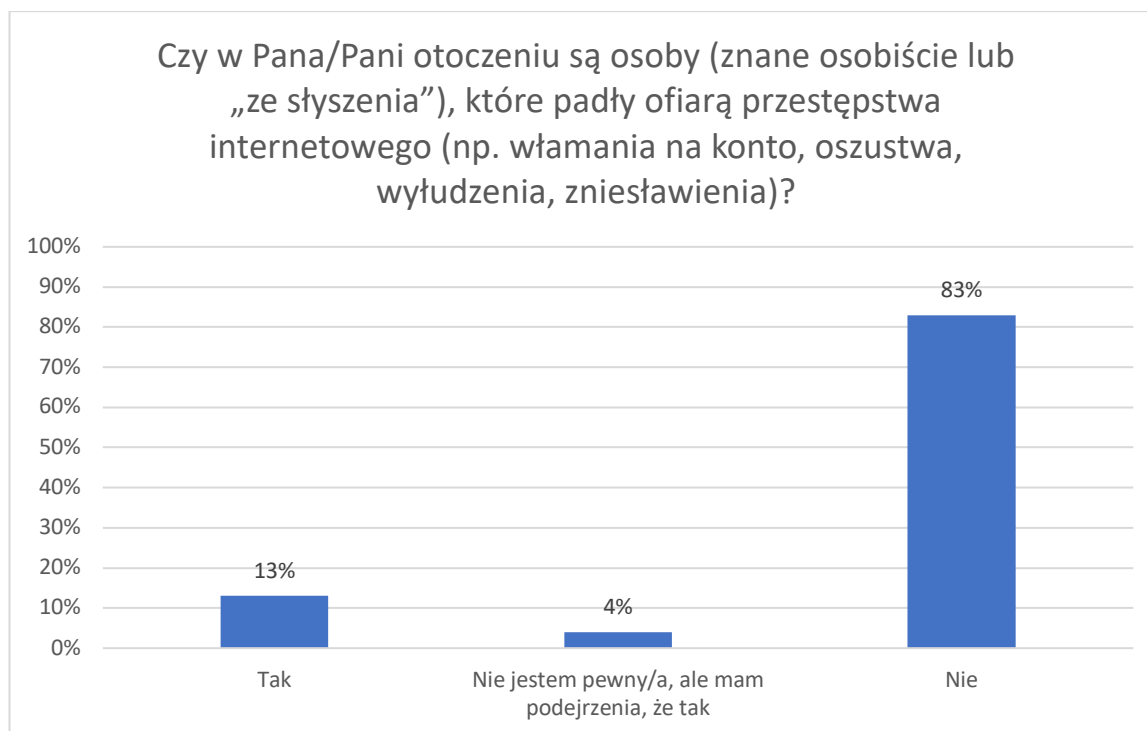

⁶ Centrum Badania Opinii Społecznych, *Komunikat z badań: Pracoholicy, siecioholicy, hazardziści... Uzależnienia od zachowań*, Warszawa, czerwiec 2015.

Źródło: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2015/K_076_15.PDF (dostęp: 29.06.2017).

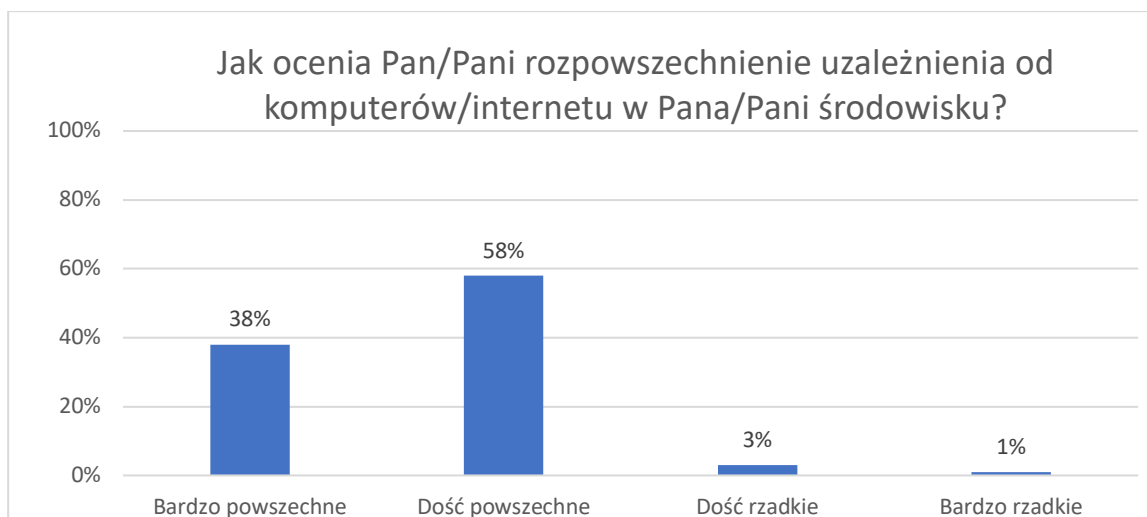
Kolejnym zagadnieniem badanym w ramach ankiety jest cyberprzemoc. *Zjawisko cyberprzemocy najkrócej definiuje się jako przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych. (...) Podstawowe formy zjawiska to nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem Sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem Sieci oraz podszywanie się w Sieci pod kogoś wbrew jego woli. Do działań określanych mianem cyberprzemocy wykorzystywane są głównie: poczta elektroniczna, czaty, komunikatory, strony internetowe, blogi, serwisy społecznościowe, grupy dyskusyjne, serwisy SMS i MMS⁷.*

Badania wykazały, że zjawisko cyberprzemocy występuje w lokalnej społeczności. **4% badanych nie jest pewna, ale ma podejrzenia, że ma w swoim otoczeniu osoby, które padły ofiarą przestępstwa internetowego** (np. włamania na konto, oszustwa, wyłudzenia, zniesławienia) a **13% potwierdza, że zna osoby których dotyczy to bezpośrednio.**

⁷ Wojtasik, Ł. *Cyberprzemoc - charakterystyka zjawiska*.

Niepokojące są dane związane są z subiektywnym oszacowaniem uzależnienia od komputerów lub Internetu w środowisku lokalnym. **Łącznie 96% mieszkańców uważa, że tego typu uzależnienie jest dość i bardzo powszechne w środowisku lokalnym.**

BADANIA SPRZEDAWCÓW NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Niewątpliwie ważną grupą, która może zarysować szczególny obraz problemów związanych z alkoholem występujących w gminie są sami pracownicy punktów sprzedaży alkoholu, spotykający się codziennie w swojej pracy z konsumentami tego napoju. Ich postawy wobec osób nabywających/konsumujących alkohol oraz przestrzeganie prawa w zakresie sprzedaży alkoholu mogą w znaczącym stopniu przyczynić się do ograniczenia problemów związanych z nadużywaniem alkoholu zarówno przez nieletnich jak i dorosłych.

GRUPA BADANA

Badanie zostało przeprowadzone wśród sprzedawców napojów alkoholowych w punktach sprzedaży na terenie Gminy Skulsk. Grupa badana stanowiła 11 kobiet i 6 mężczyzn. 7 respondentów to pracownicy punktów, natomiast 10 to właściciele. Średnia wieku przebadanych sprzedawców wyniosła 46 lat.

CEL BADANIA

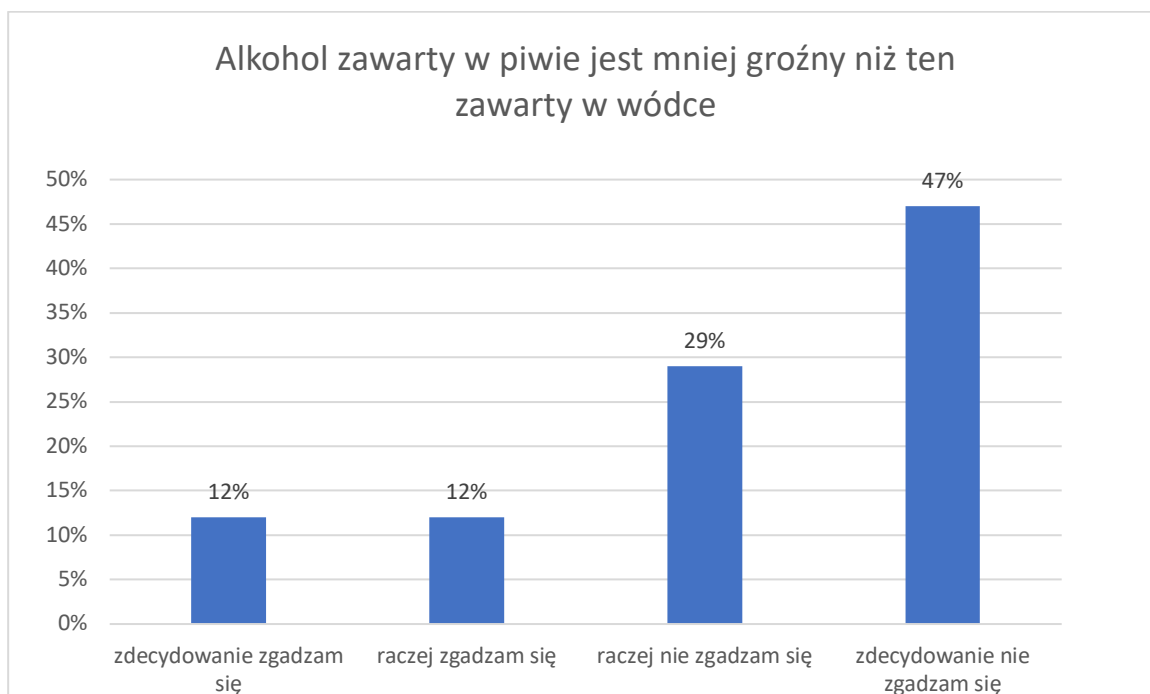
Ten obszar przeprowadzonych badań miał na celu poznanie postawy sprzedawców napojów alkoholowych względem następujących zagadnień:

- sprzedaży alkoholu osobom nieletnim,
- sprzedaży alkoholu osobom nietrzeźwym,
- spożywania alkoholu w miejscu jego sprzedaży,
- nieprzyjemne sytuacje zainicjowane przez osoby spożywające alkohol.

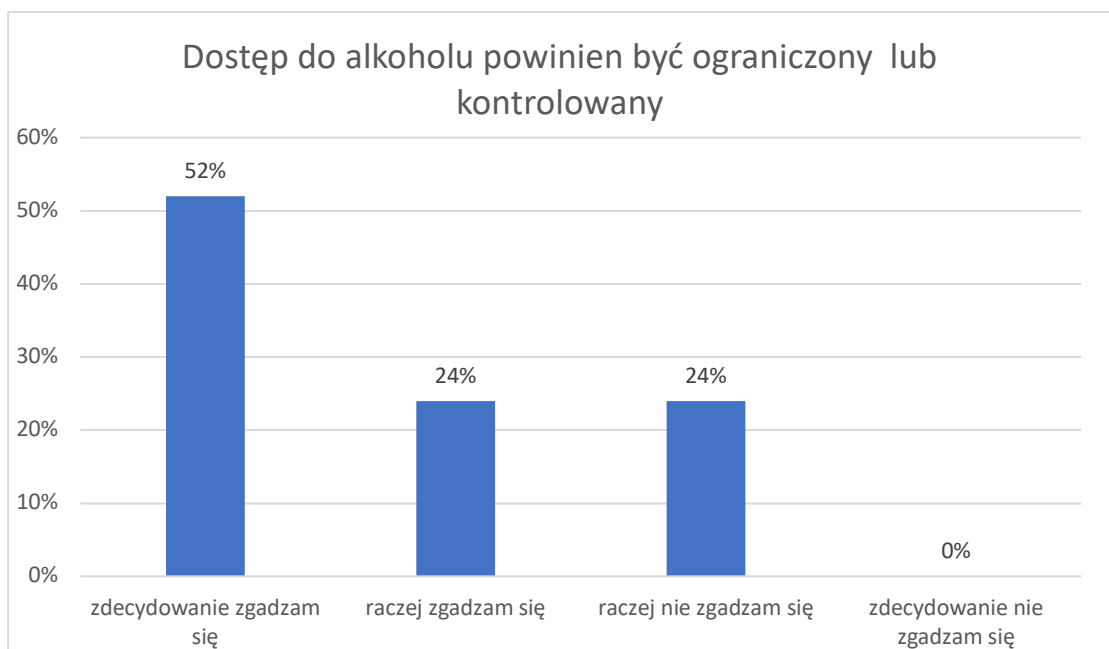
WYNIKI BADAŃ

Jednym z pierwszych zagadnień poruszonych w kwestionariuszu ankiety dla sprzedawców alkoholu było określanie poziomu świadomości na temat niebezpieczeństw wynikających z zawartości alkoholu w poszczególnych rodzajach napojów alkoholowych.

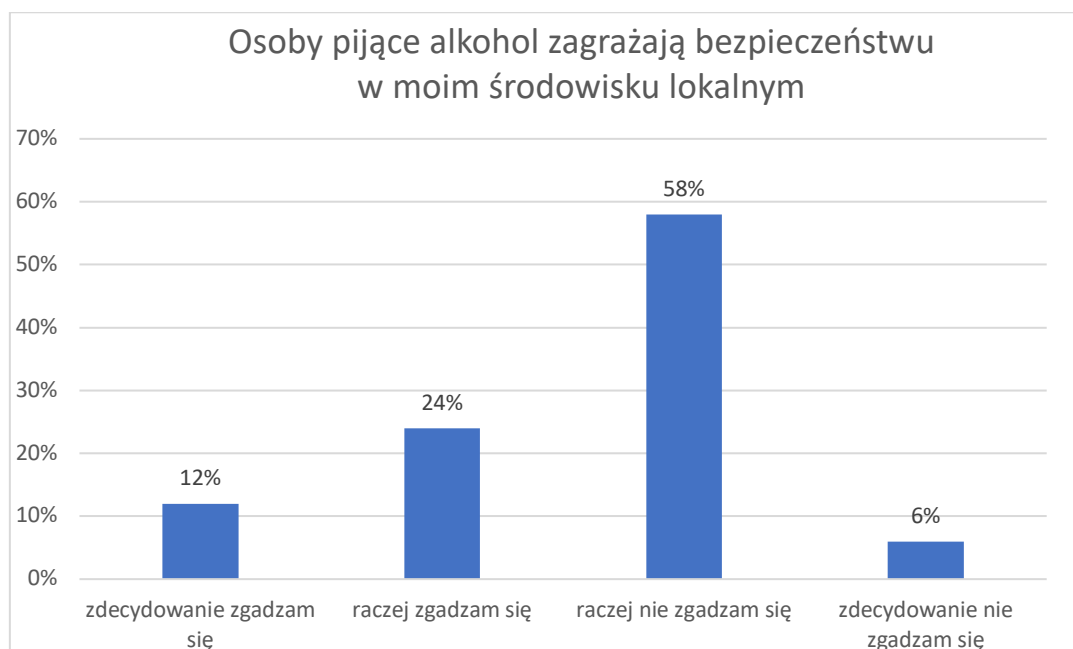
76% badanych sprzedawców napojów alkoholowych wskazało, że nie zgadzają się z twierdzeniem, aby alkohol zawarty w piwie był mniej groźny niż ten zawarty w wódce. Świadczy, to pośrednio o **średnim** poziomie świadomości badanych na temat szkodliwości napojów o potencjalnie niższej zawartości procentowej alkoholu.

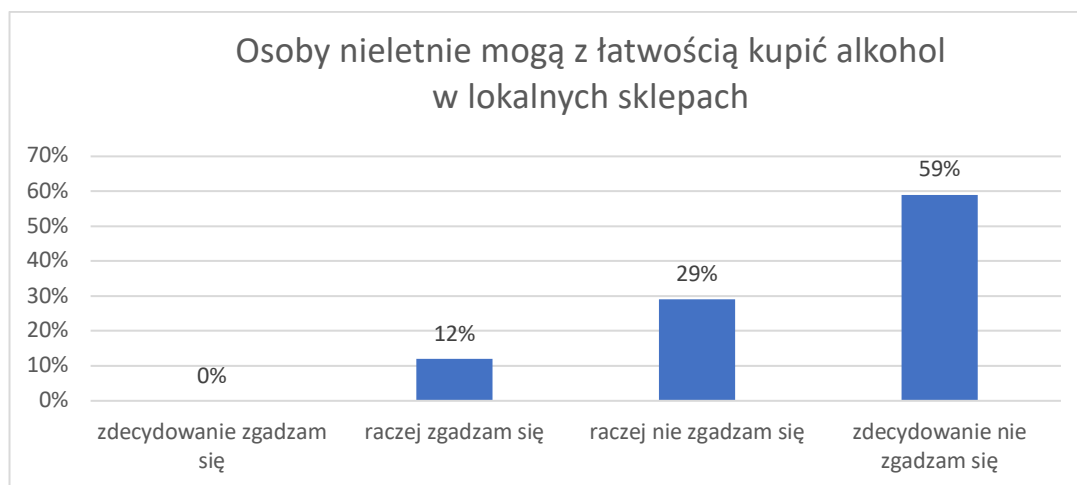
Łącznie 76% sprzedawców uważa, że dostęp do napojów alkoholowych powinien być ograniczony lub kontrolowany. 24% badanych wyraża zdanie przeciwne, czyli, że dostęp ten nie powinien podlegać kontroli.

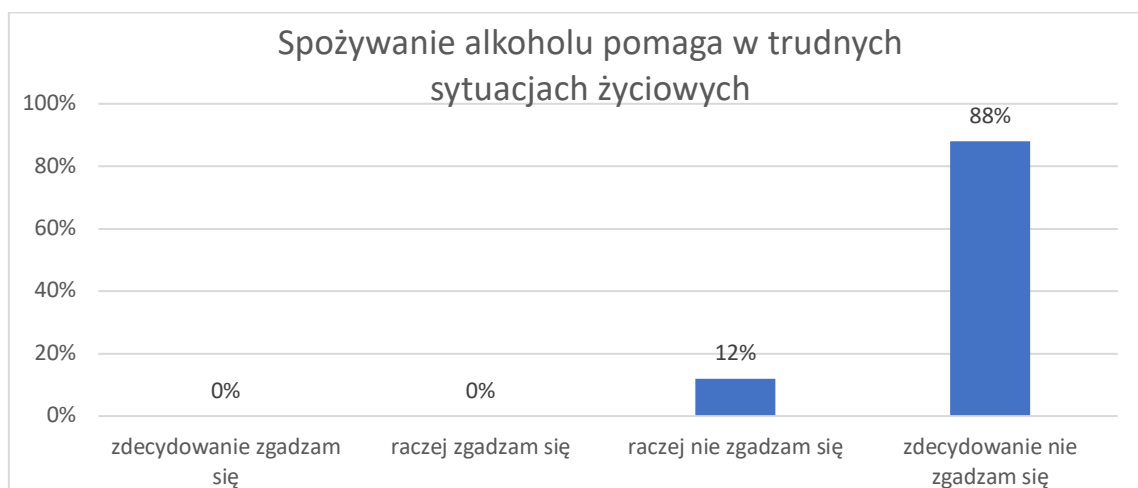
Łącznie 64% respondentów uważa, że osoby, które piją alkohol nie zagrażają bezpieczeństwu w ich lokalnym środowisku. Natomiast 36% badanych sprzedawców wyraża zdanie przeciwne.

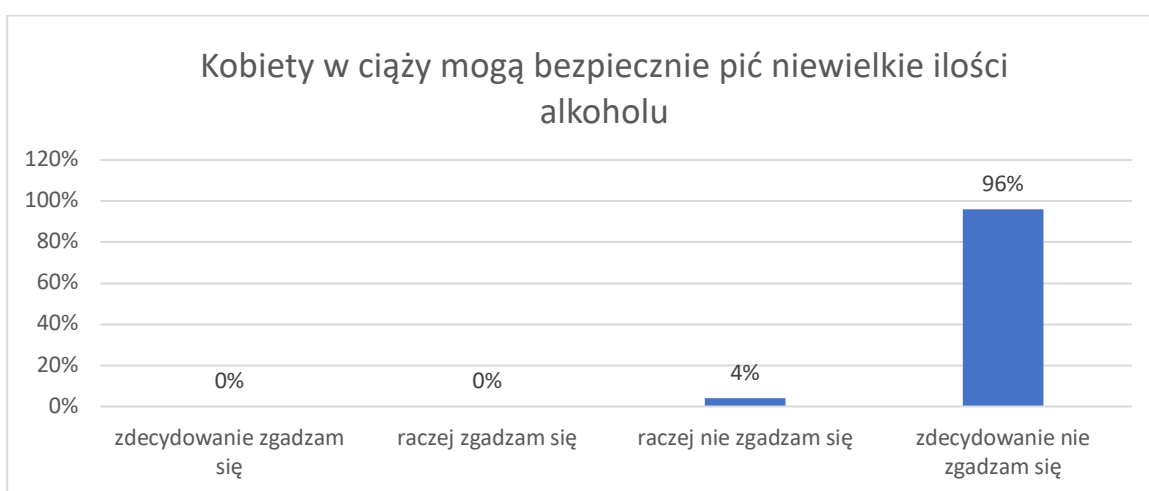
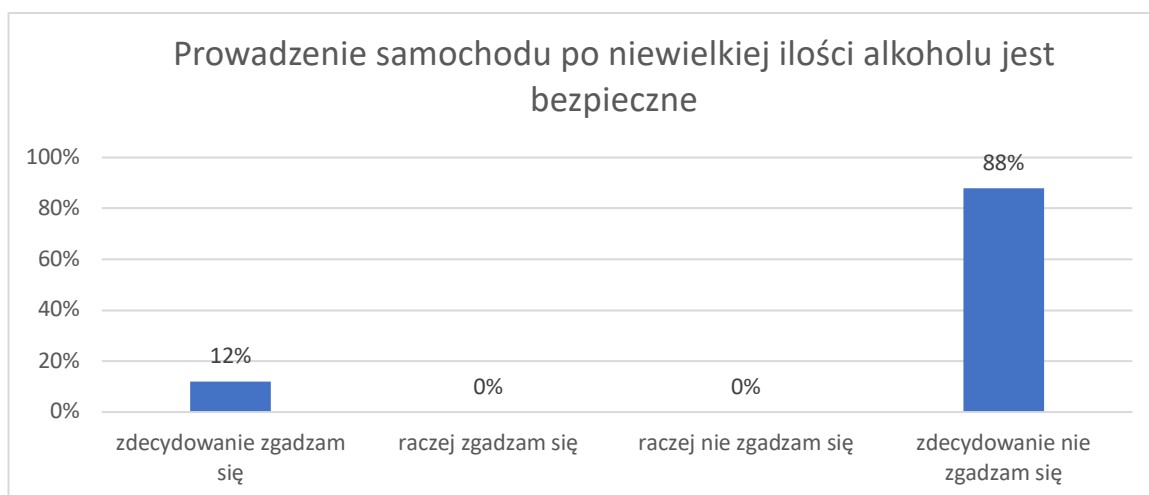

Kolejne pytanie dotyczyło subiektywnej oceny dostępności alkoholu dla osób poniżej 18. roku życia. **88% przebadanych sprzedawców nie zgadza się ze stwierdzeniem, że osoby małoletnie mają łatwy dostęp do alkoholu.**

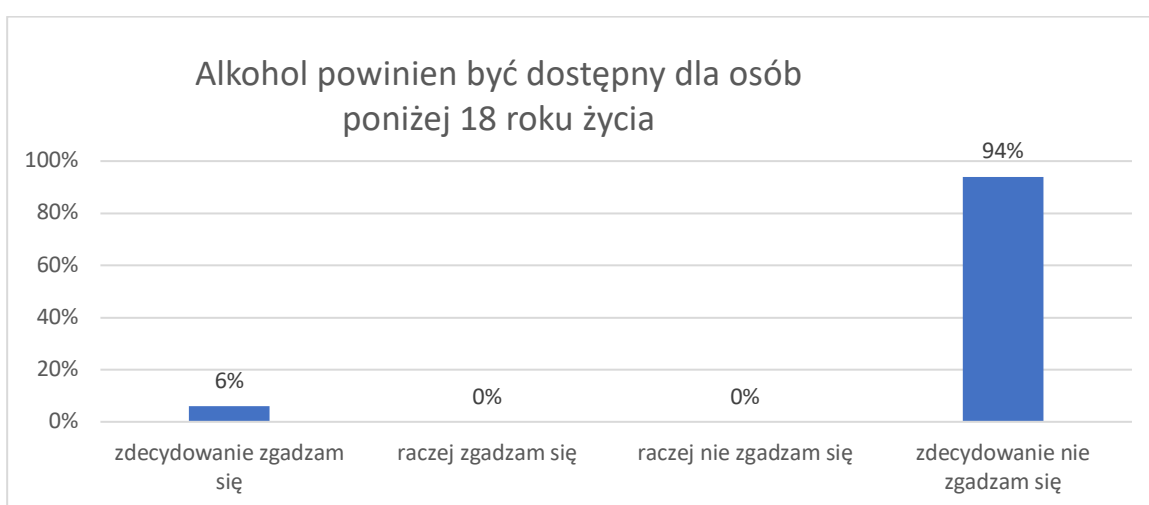

Łącznie 100% sprzedawców nie zgadza się ze stwierdzeniem, aby spożywanie alkoholu pomagało w trudnych sytuacjach życiowych. 88% badanych odpowiedziało, że prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu nie jest bezpieczne, niepokojący jest fakt, iż 12% wyraziło zdanie przeciwne. Łącznie 100% sprzedawców nie zgadza się ze stwierdzeniem, że kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu.

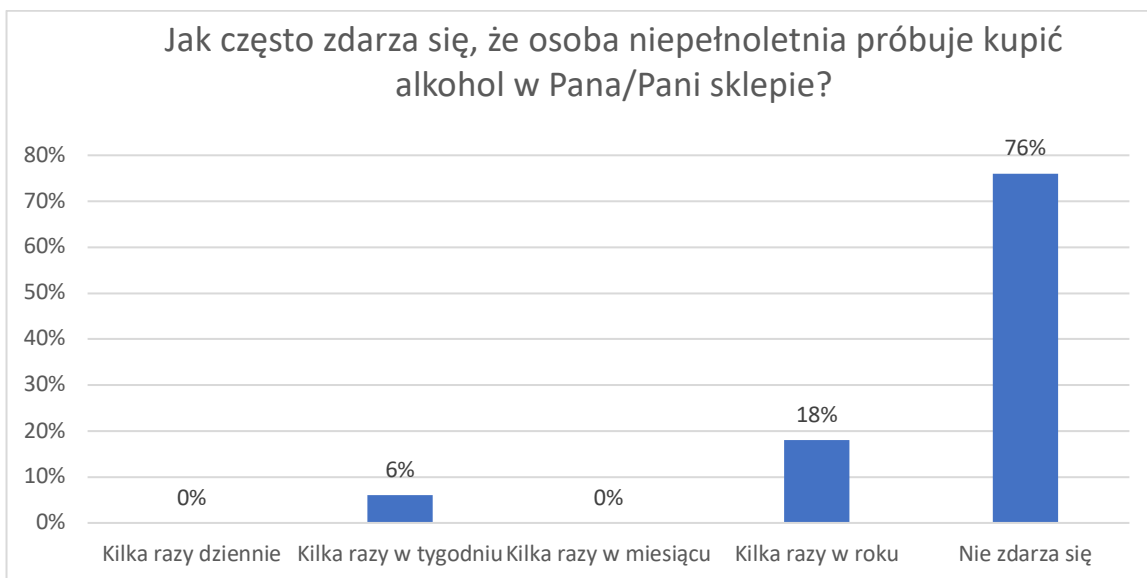
Łącznie **94%** sprzedawców napojów alkoholowych w Gminie Skulsk **uważa, że alkohol nie powinien być dostępny dla osób poniżej 18. roku życia.**

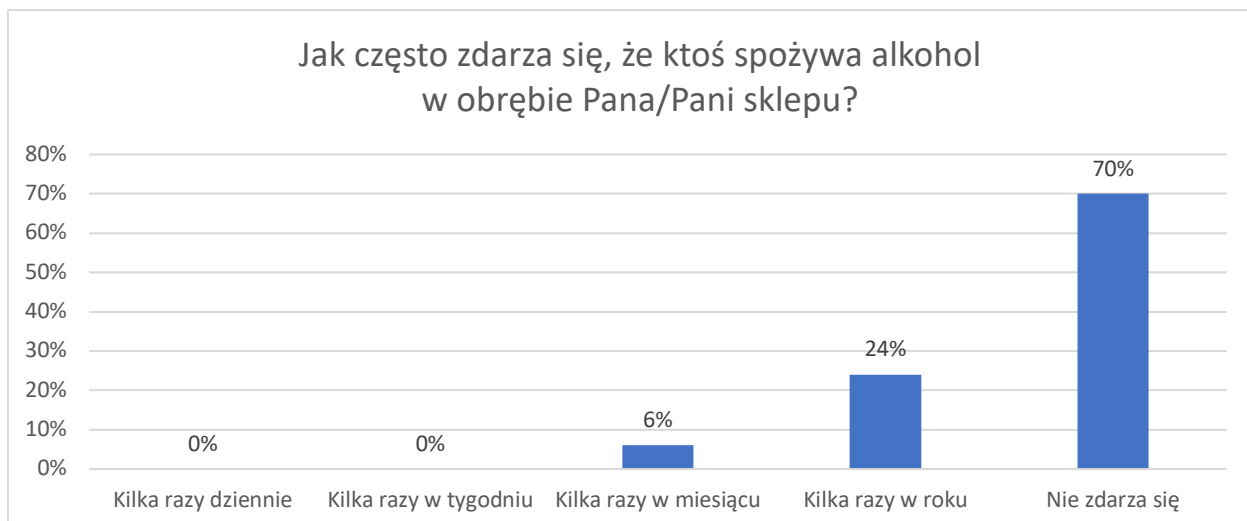
Łącznie 42% badanych uważa, że w okolicy jest zbyt dużo punktów sprzedaży napojów alkoholowych.

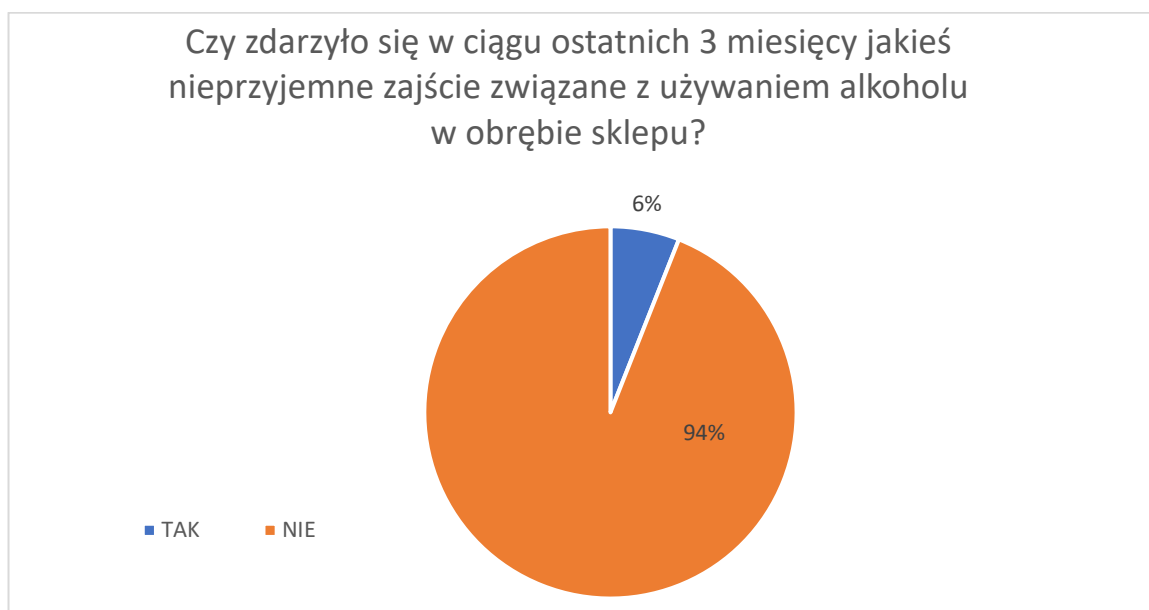
Sprzedawcy napojów alkoholowych w Gminie Skulsk deklarują, że przypadki **próby kupna alkoholu przez osobę poniżej 18 roku życia zdarzają się najczęściej kilka razy w roku (18%)**. Pozostałe wartości odnoszą się do prób zakupu alkoholu kilka razy w tygodniu (6%). 76% sprzedawców deklaruje, że takie próby nie mają miejsca.

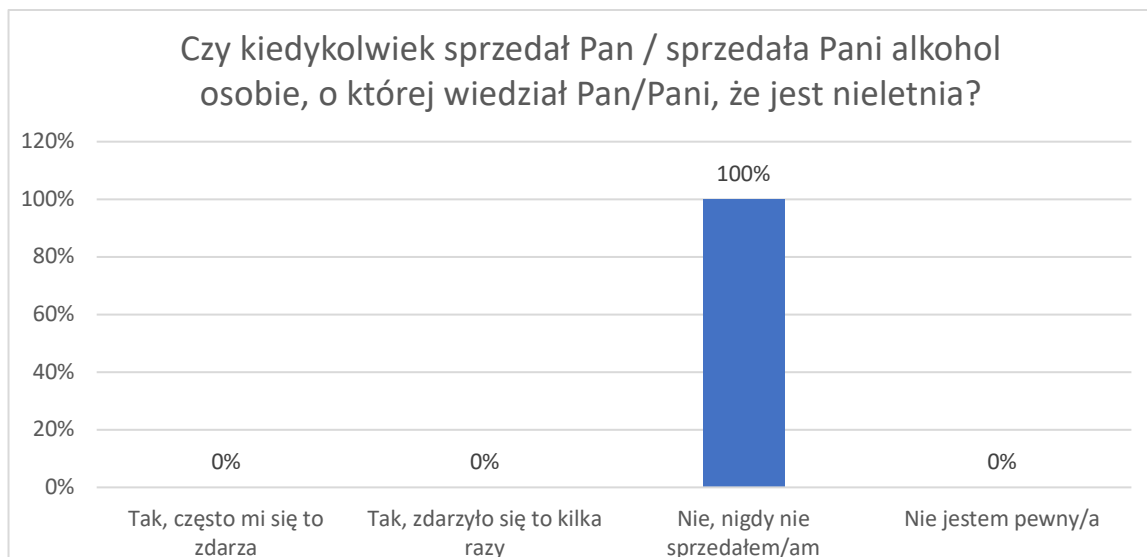
Spożywanie alkoholu w obrębie punktu sprzedaży wydaje się być rzadkim zjawiskiem. 24% badanych stwierdziło, że zdarza się to kilka razy w roku oraz kilka razy w miesiącu (6%), a 70% deklaruje, że taka sytuacja nie ma miejsca.

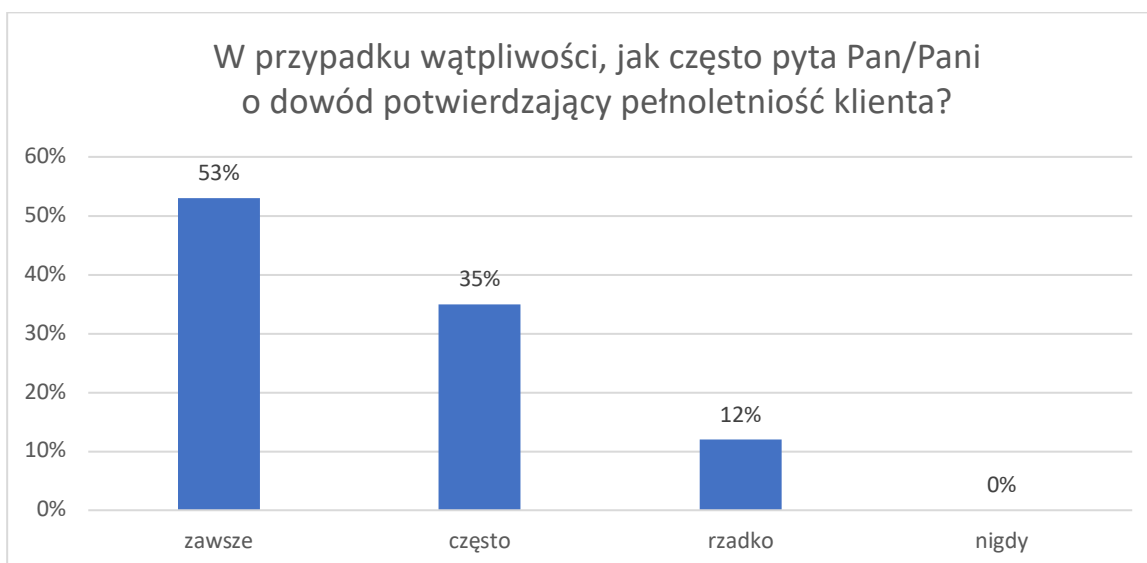
94% ankietowanych sprzedawców przyznaje, że w ciągu ostatnich 3 miesięcy nie miało miejsca nieprzyjemne zajście związane ze spożywaniem alkoholu w obrębie sklepu. W 6% przypadków wymagana była interwencja Policji.

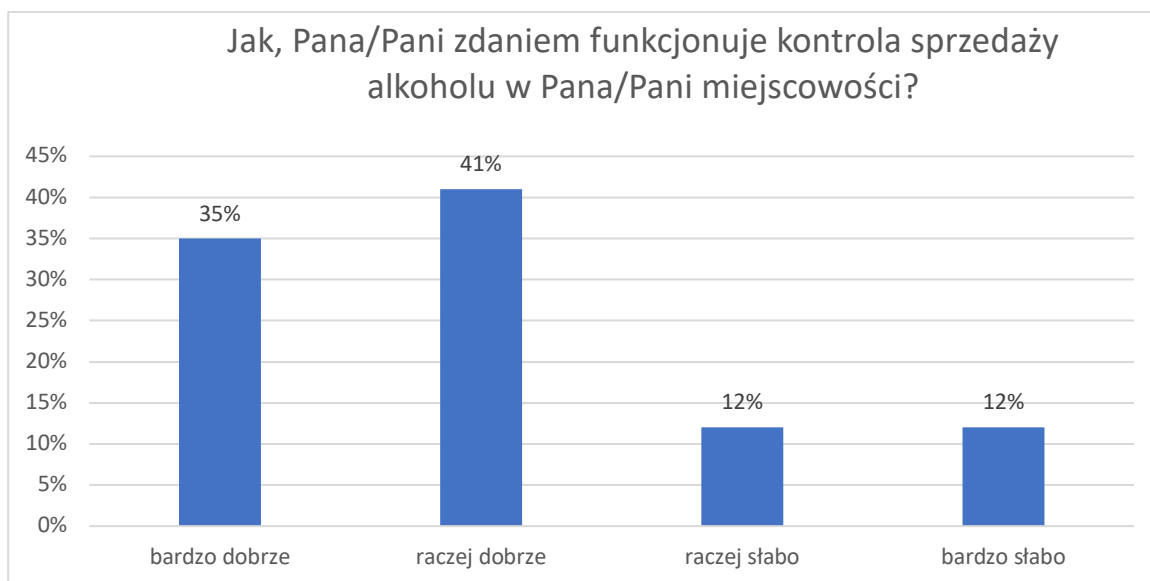
100% sprzedawców napojów alkoholowych z Gminy Skulsk deklaruje, że nigdy nie sprzedała alkoholu osobie, która budziła wątpliwości co do pełnoletniości.

W przypadku wątpliwości, co do wieku, **53% badanych zawsze sprawdza dowody potwierdzające wiek**, a 35% sprzedawców robi to często.

Ostatnie badane zagadnienie dotyczyło subiektywnej oceny funkcjonowania kontroli punktów sprzedaży alkoholu w Gminie Skulsk. **Łącznie 76% badanych oceniło jej funkcjonowanie raczej dobrze i bardzo dobrze.**

PROBLEMY SPOŁECZNE W ŚRODOWISKU DZIECI I MŁODZIEŻY

METODOLOGIA

Badanie przeprowadzono przy użyciu internetowego narzędzia CORIGO. Jest to program pozytywnie zaopiniowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, który pozwala na efektywne badanie postaw uczniów. Forma ankiety internetowej jest dla dzieci i młodzieży atrakcyjna oraz pozwala na upewnienie się, że na wszystkie pytania zostanie udzielona odpowiedź.

CEL BADANIA

Podstawowym celem przeprowadzonych badań była analiza postaw i przekonań uczniów wobec:

- alkoholu,
- narkotyków,
- dopalaczy,
- zagadnienia związane z uzależnieniem od hazardu;
- zagadnienia związane z przemocą w środowisku szkolnym,
- zagadnienia związane z cyberprzemocą oraz uzależnieniami od czynności związanych z nowymi technologiami,
- zagadnienia związane z czasem wolnym badanych uczniów.

CHARAKTERYSTYKA GRUPY BADANEJ

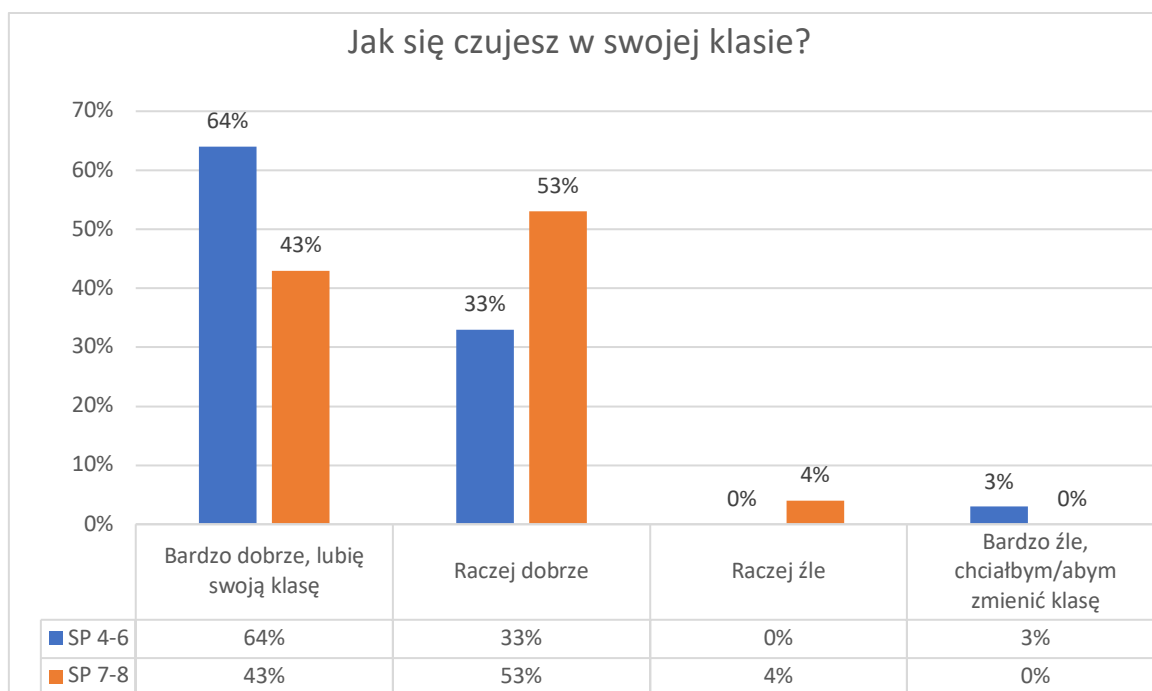
W badaniu wzięli uczniowie **Szkół Podstawowych z terenu Gminy Skulsk** w przedziałach wiekowych: klasy 4-6 i klasy 7-8.

<i>Liczebność grup badanych</i>	
Klasy 4-6 Szkół Podstawowych Gminy Skulsk (SP 4-6)	33
Klasy 7-8 Szkół Podstawowych Gminy Skulsk (SP 7-8)	109
ŁĄCZNIE	142

Uczniowie odpowiedzieli na kilka ogólnych pytań związanych z uczęszczaniem do szkoły. Uzyskane odpowiedzi pozwalają na przedstawienie szkolnego środowiska w kontekście kwestii, które mogą mieć pozytywny lub negatywny wpływ na częstość występowania niepożądanych zjawisk i zachowań wśród dzieci oraz młodzieży.

W pierwszej kolejności uczniowie zostali zapytani o to, jak czują się w swojej klasie. Wyniki są zadowalające, ponieważ zdecydowana większość lubi swoją klasę i raczej czuje się w niej dobrze: uczniowie klas 4-6: łącznie 97%⁸. Takiego samego zdania jest 96% uczniów klas 7-8. Należy jednak nie bagatelizować faktu, zauważalny jest odsetek uczniów, którzy przeciwnie określają swoje odczucia – do tego stopnia, iż chcieliby zmienić klasę.

⁸ Zsumowane wyniki odpowiedzi: *bardzo dobrze, lubię swoją klasę i raczej dobrze*.

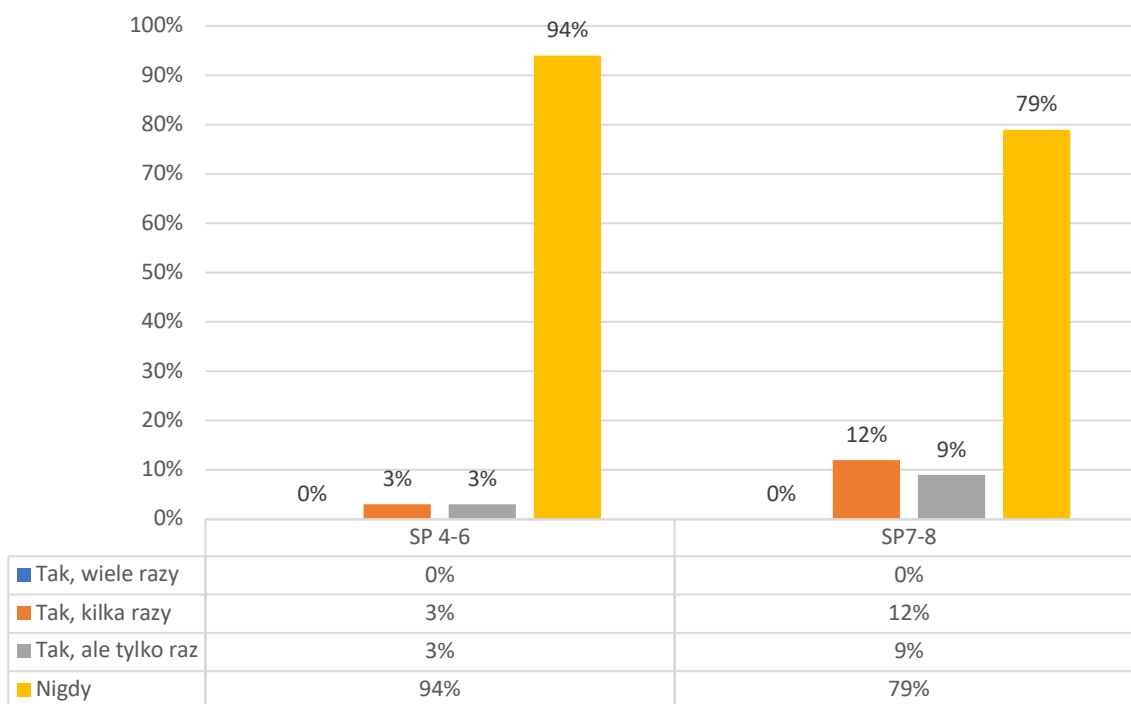

Uczniowie klas 4-6 nigdy nie byli na wagarach w 94%, a 3% deklaruje kilkukrotne wagarzy. Odsetek osób, które nigdy nie były na wagarach maleje wśród uczniów klas 7-8 (79% deklaruje, że nigdy nie było na wagarach).

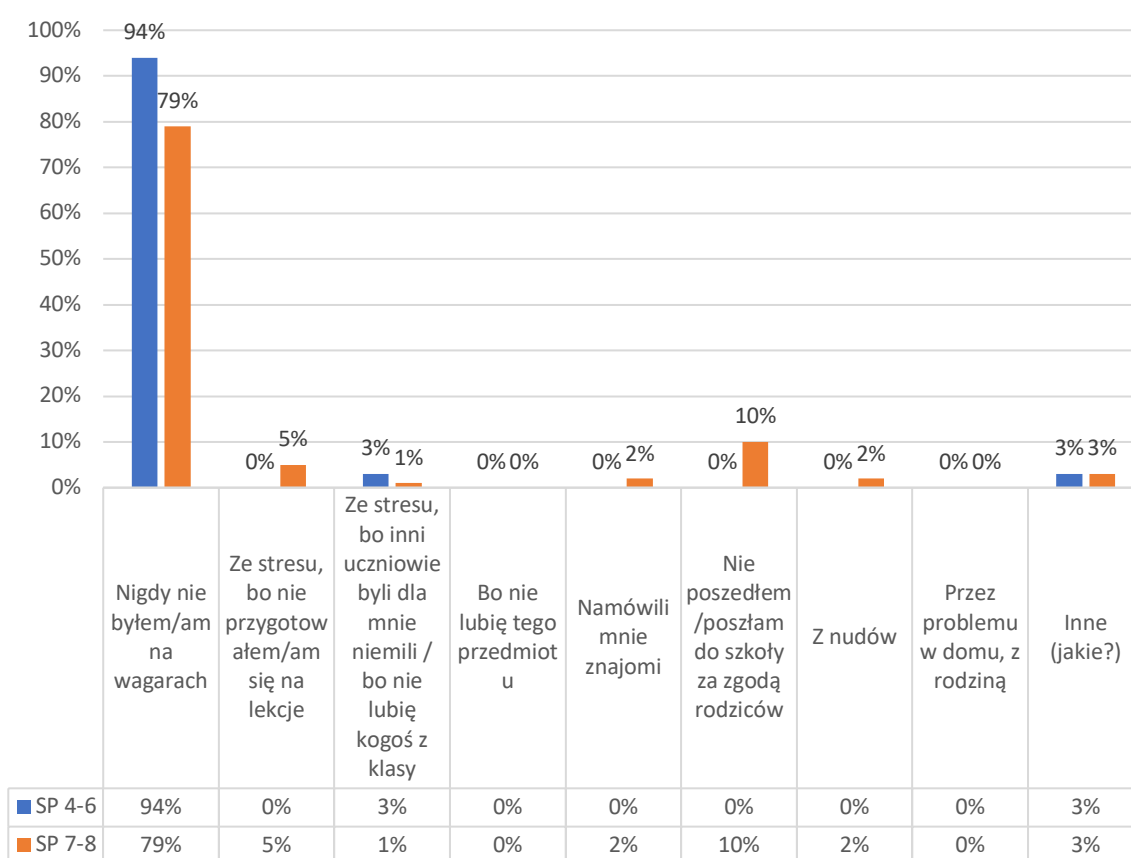
Od tego, jak często uczniowie wagarują, istotniejsze wydają się być powody, dla których decydują się to robić. Na pytanie (wielokrotnego wyboru) *„Jeśli byłeś/byłaś na wagarach, to z jakiego powodu?”* uzyskaliśmy odpowiedzi jak poniżej.

Uczniowie najczęściej jako powód samowolnego opuszczania zajęć wskazywali stres, zgodę rodziców oraz nudę.

Czy byłeś/aś kiedyś na wagarach?

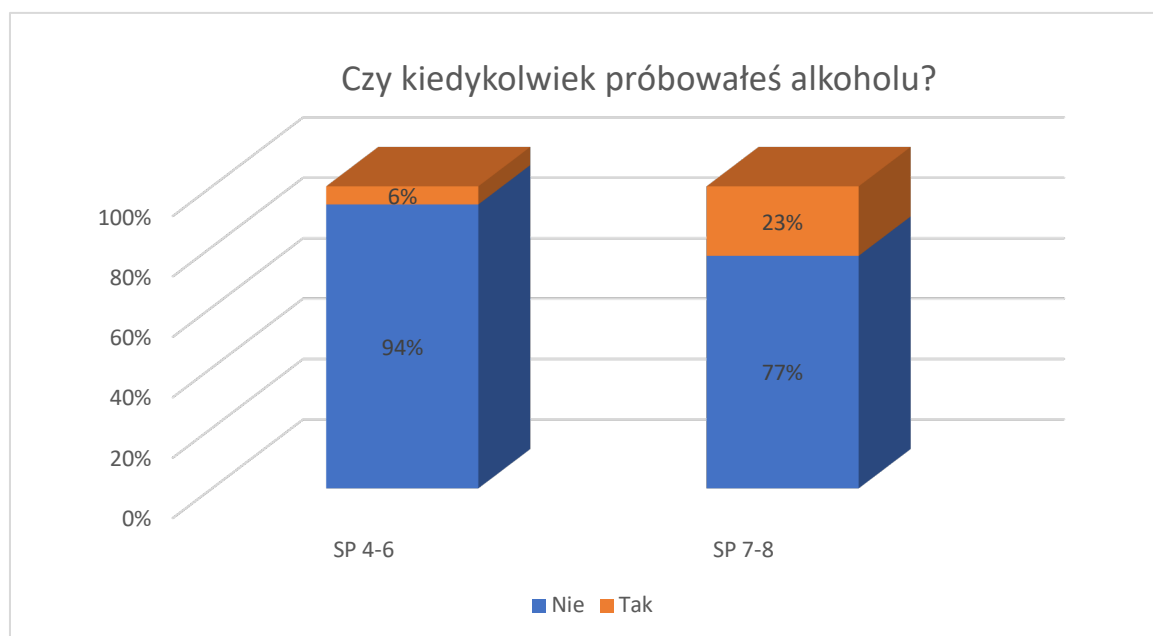
Jeśli byłeś/byłaś na wagarach, to z jakiego powodu?

SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: ALKOHOL

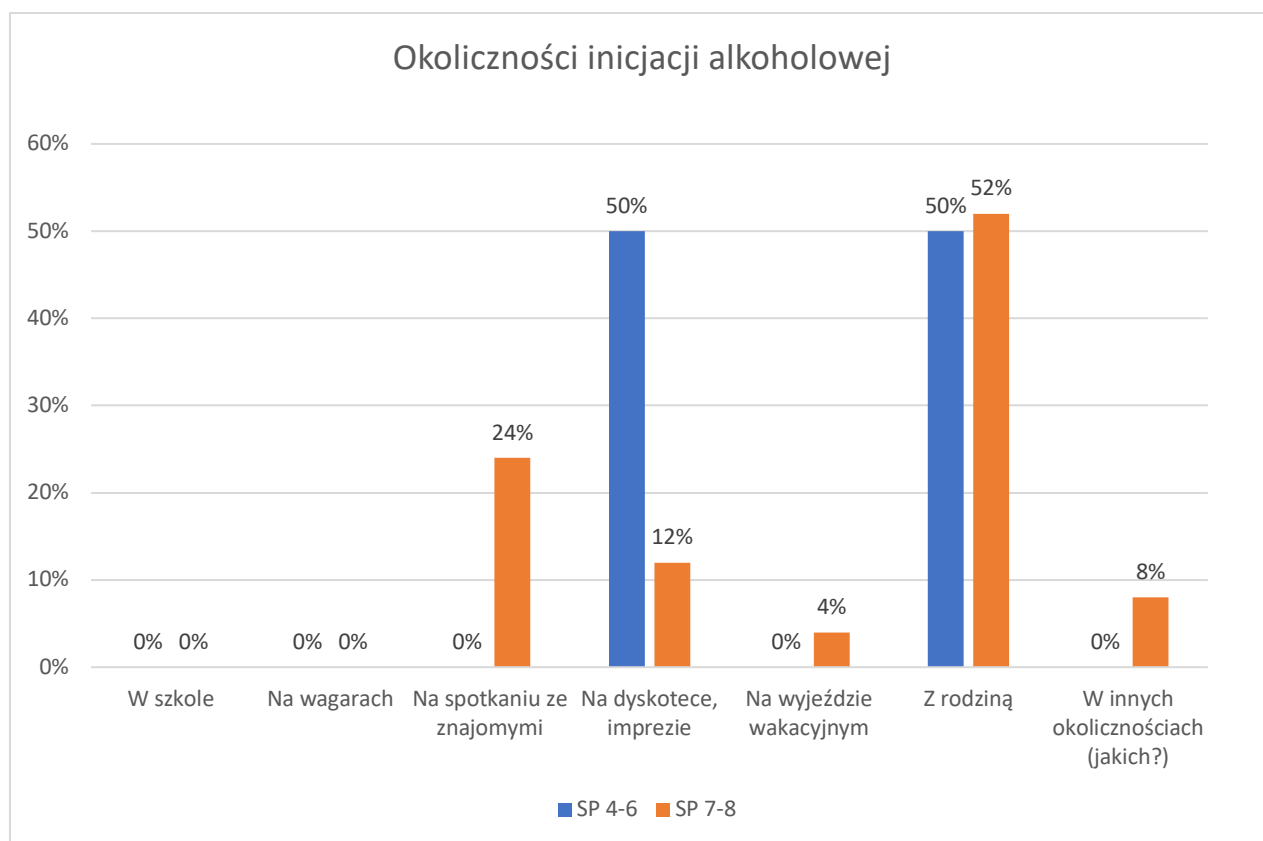
Według badań „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną” opartych na Europejskim Programie Badań Ankiетowych w Szkołach ESPAD z 2019 r.⁹ Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 80,0% uczniów z młodszej grupy i 92,8% uczniów z starszej grupy. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 46,7% piętnasto-szesnastolatków i 76,1% siedemnasto-osiemnastolatków.

Wśród dzieci Szkół Podstawowych Gminy Skulsk 6% młodszych i 23% starszych ankietowanych ma za sobą inicjację alkoholową.

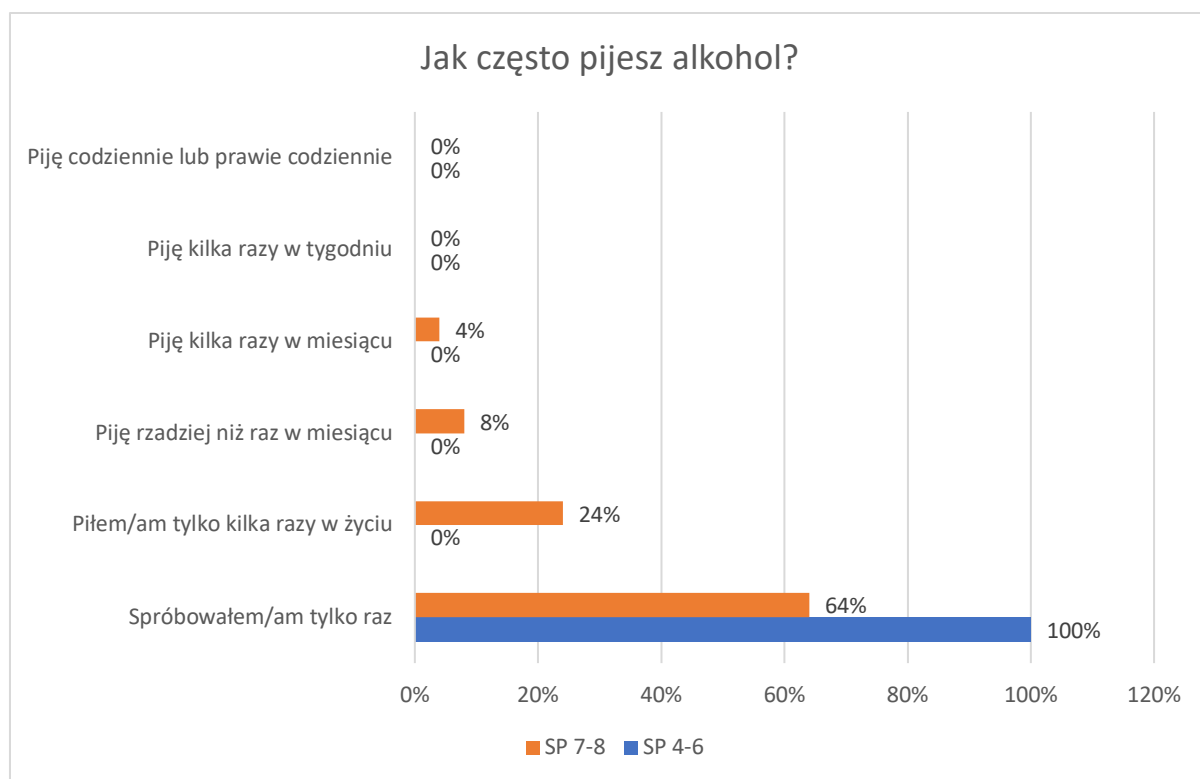
Wśród uczniów mających za sobą inicjację alkoholową najczęściej deklarowaną okolicznością jest **towarzystwo rodziny, spotkanie ze znajomymi, a także dyskoteki i imprezy.**

⁹ Sierosławski J., Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankiетowych zrealizowanych w 2019 r.; KBPN, PARPA; Warszawa 2020.

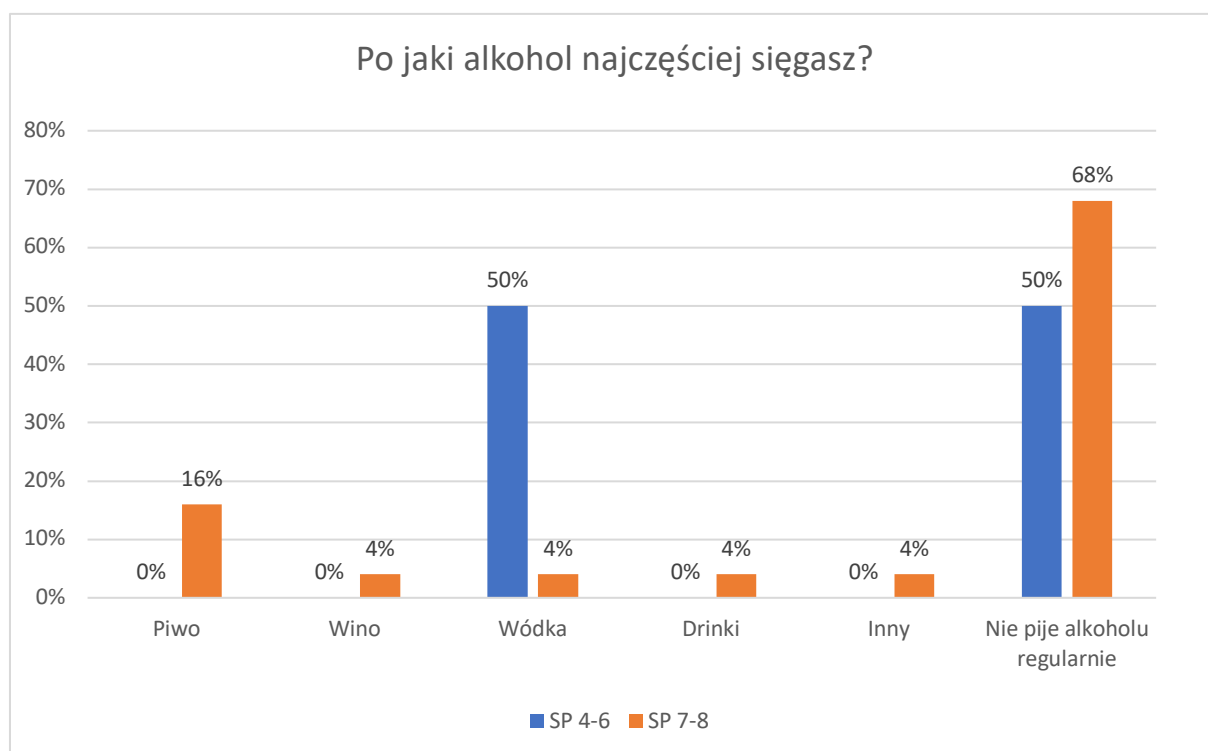

Spożywanie alkoholu jest też powszechnie tolerowane, traktowane, jako element tradycji czy kultury, a wręcz nieodłączny element wielu życiowych wydarzeń — niestety często osoby dorosłe nie widzą problemu w tym, że akceptują włączanie w ten „zwyczaj” osób niepełnoletnich. Planując oddziaływania profilaktyczne kierowane do dzieci i młodzieży warto wykorzystywać proces uczenia się rówieśniczego. Jest to sytuacja, w której dorastający człowiek czerpie pozytywne poglądy i postawy nie tylko od nauczyciela czy pedagoga, ale głównie od swoich rówieśników. Jeśli podczas warsztatów profilaktycznych zostaną przeprowadzone odpowiednio dobrane ćwiczenia i zabawy, uczniowie sami wyciągną wnioski dotyczące alkoholu i będą mieli okazję podzielić się nimi z grupą.

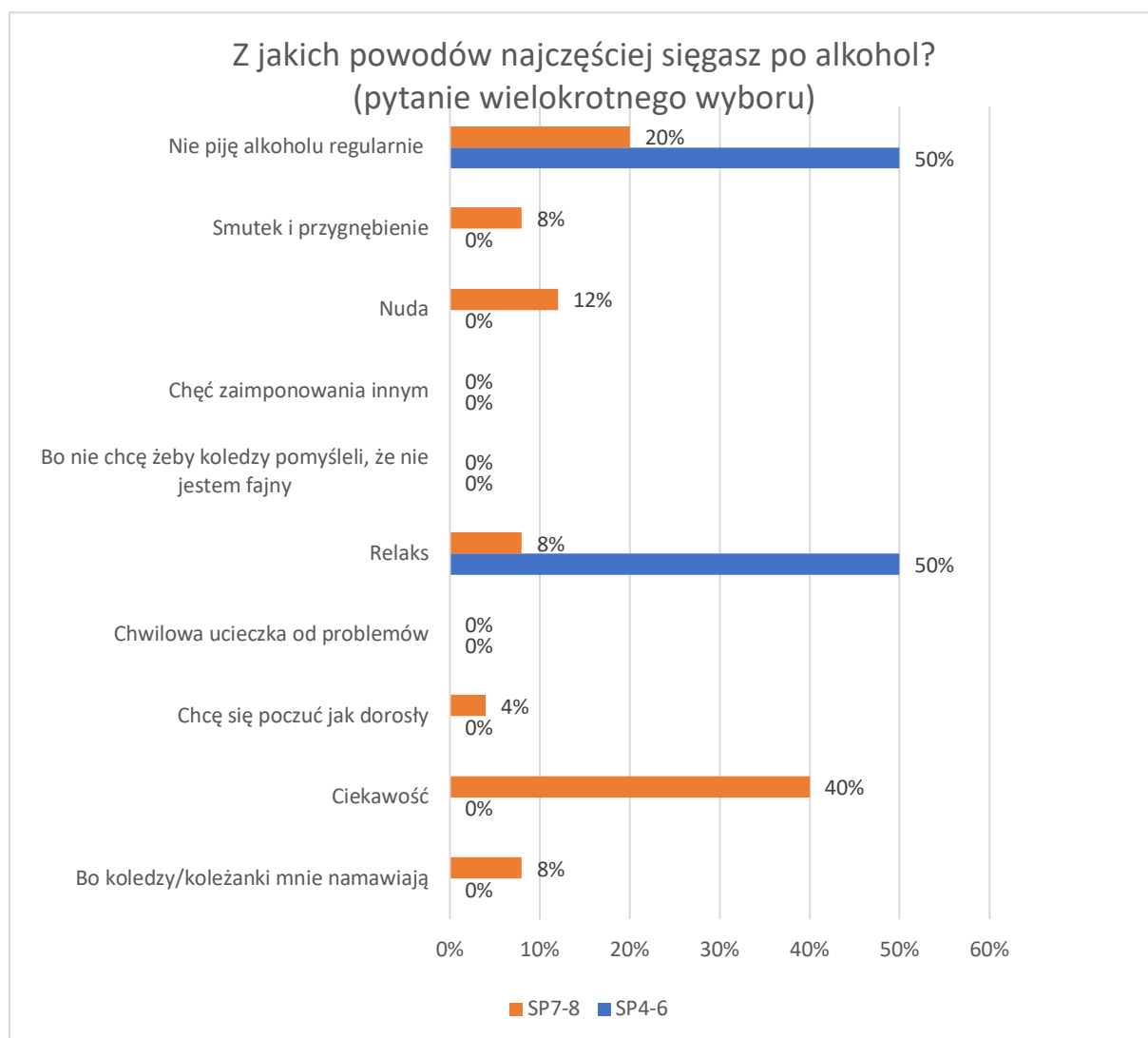
Oprócz okoliczności inicjacji ważne było dla nas także to, jak często młodzi ludzie sięgają po alkohol. **Większość uczniów (SP 4-6 – 100%, SP 7-8 – 64%), którzy mają za sobą inicjację alkoholową zadeklarowało jednorazowe spożycie alkoholu. Warto zauważyć, iż spora część uczniów zadeklarowała picie rzadziej niż raz w miesiącu (SP 7-8 – 8%), a nawet kilka razy w miesiącu (SP 7-8 – 4%).**

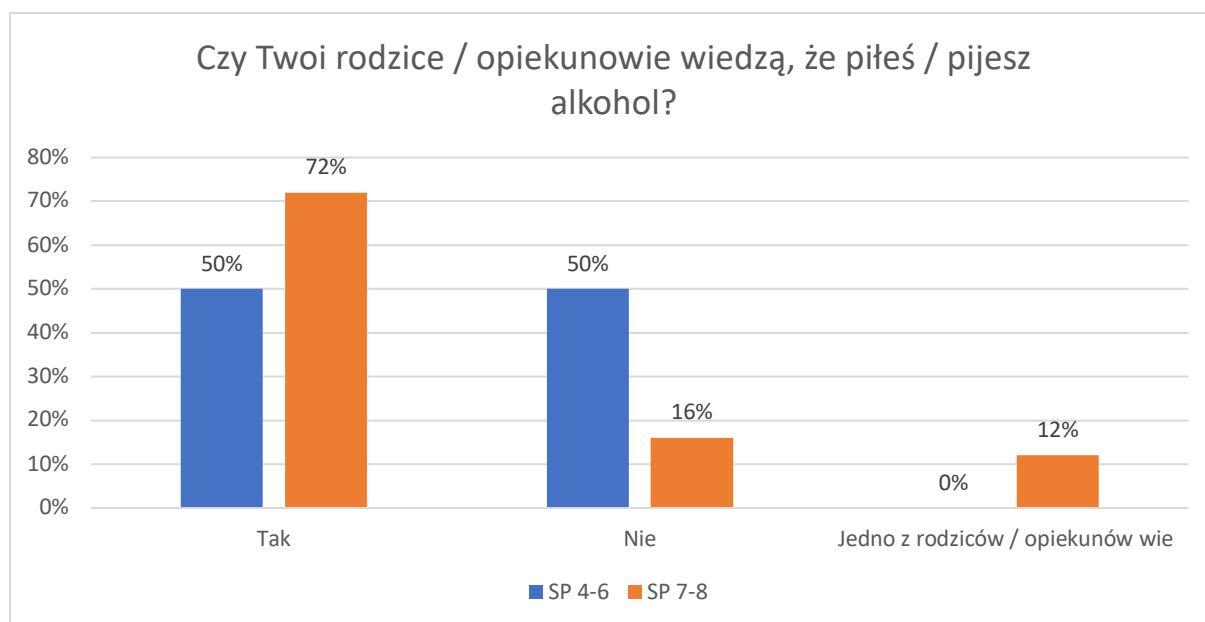
Starsi uczniowie, którzy mają za sobą inicjację alkoholową – odpowiedzieli, iż najczęściej sięgają po piwo (SP 7-8 – 16%), młodszy natomiast najczęściej sięgają po wódkę (50%).

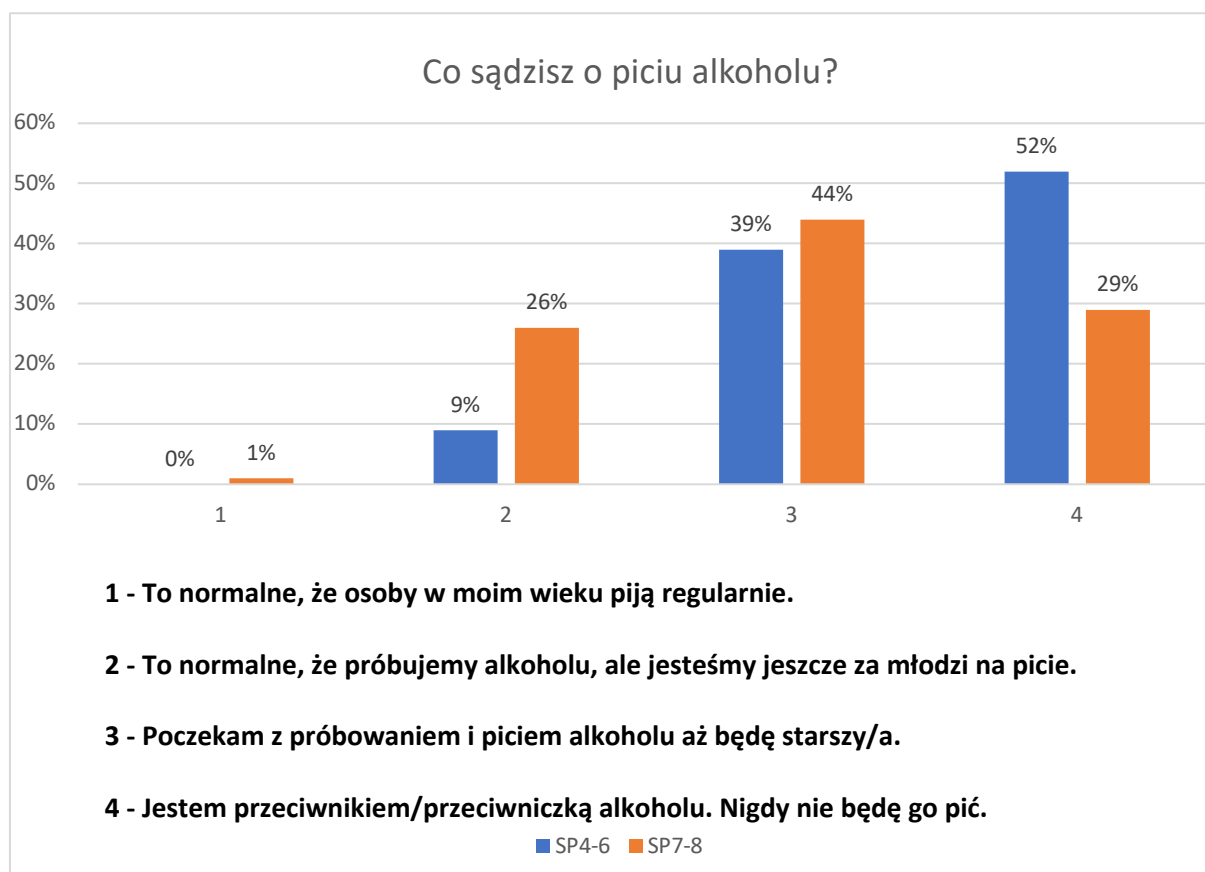
Powody sięgania przez uczniów po alkohol stają bardzo ważne przy projektowaniu działań profilaktycznych. **Uczniowie w większości deklarowali, że nie piją regularnie alkoholu lub wskazali na ciekawość oraz chęć poradzenia sobie z nudą oraz chęć zrelaksowania się.**

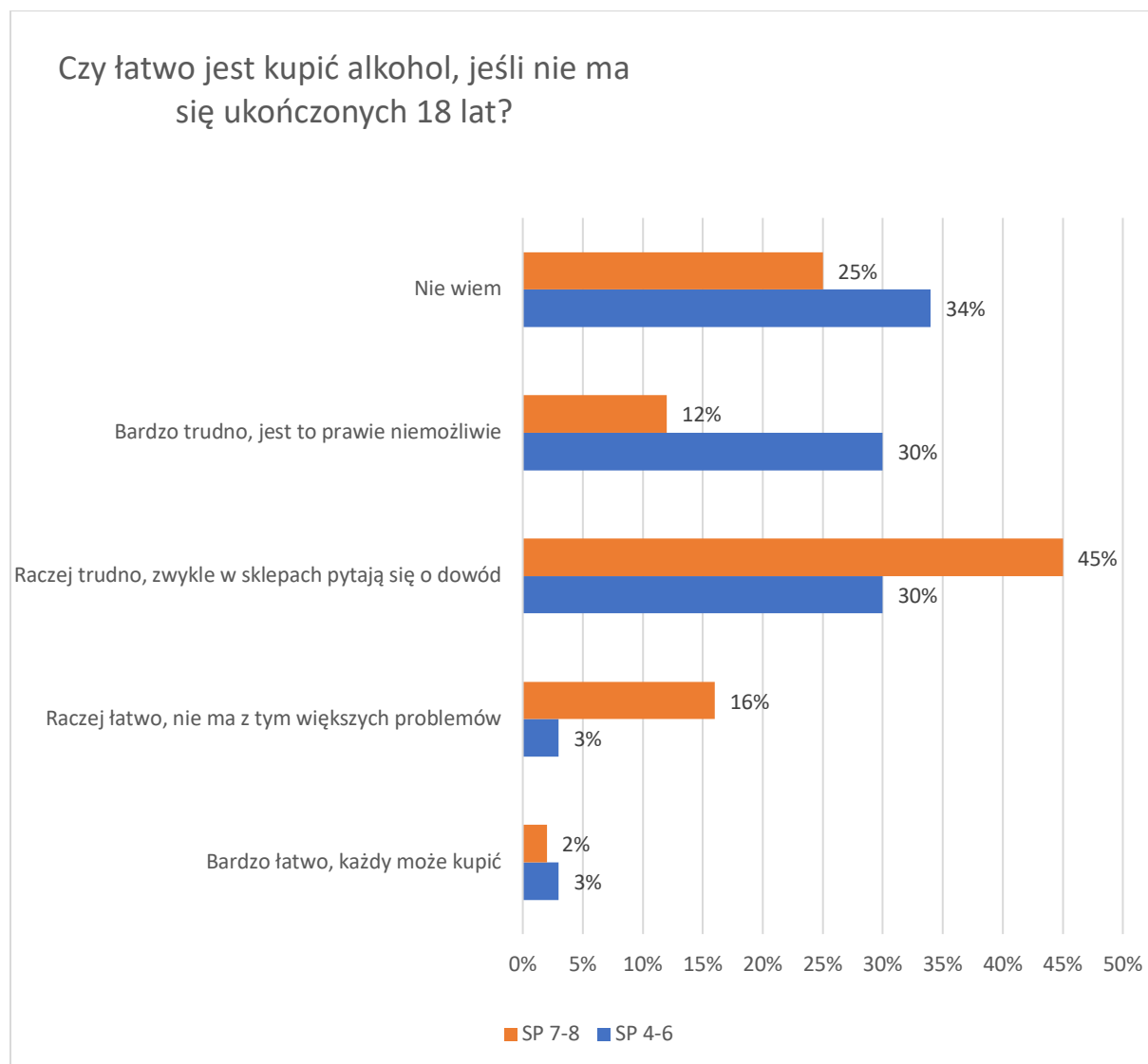
Jednym z czynników chroniących młodych ludzi jest kontrola rodzicielska, dlatego zapytaliśmy uczniów czy ich rodzice mają świadomość, że spożywają oni alkohol. **50% młodszych i 72% starszych uczniów odpowiedziało, że oboje rodziców wiedzą o tym, że spożywają alkohol.** Potwierdza to społeczne przyzwolenie w społeczności lokalnej na spożywanie alkoholu przez osoby nieletnie.

Dla oceny postaw badanych uczniów wobec alkoholu istotna jest wiedza na temat, jaką opinię mają uczniowie na temat jego spożywania. 39% uczniów SP 4-6 i 44% SP 7-8 zadeklarowało, że poczeka z próbowaniem i piciem alkoholu jak będą starsi, a 52% młodszych oraz 29% starszych uczniów deklaruje, że jest przeciwnikiem/przeciwniczką alkoholu.

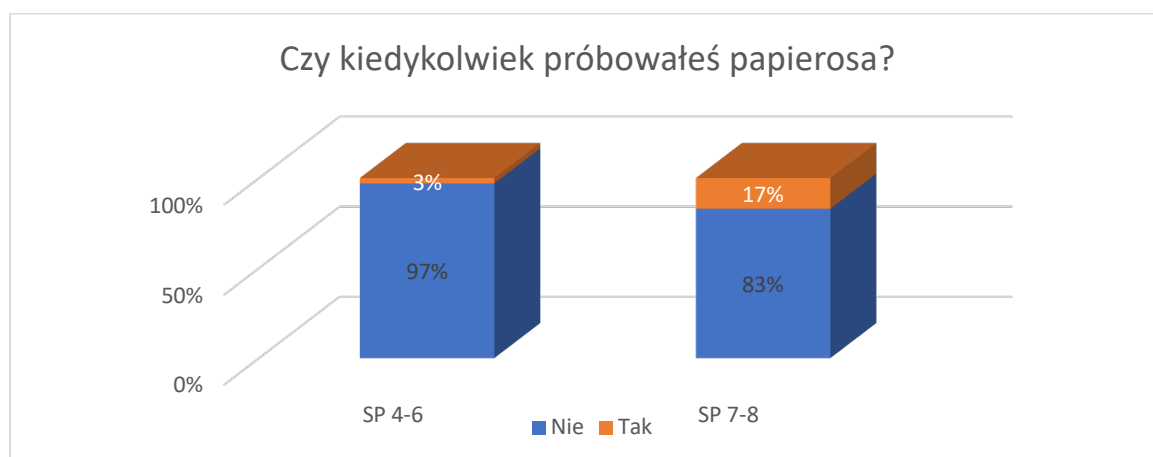

Kolejnym ważnym pytaniem, na które odpowiadali uczniowie było to dotyczące subiektywnej oceny dostępności alkoholu dla osób poniżej 18 roku życia. **Pokazane poniżej wyniki sugerują, że 34% uczniów klas 4-6 SP i 25% uczniów klas 7-8 SP nie wie, czy da się kupić alkohol, gdy nie ma ukończonego 18 r.ż. Może to sugerować, że ta część uczniów nigdy nie podejmowała próby nabycia alkoholu. Z kolei łącznie 6% uczniów SP 4-6 oraz 18% uczniów SP 7-8 wskazuje, że nie miałoby większego problemu z zakupem alkoholu w lokalnych sklepach, co oznacza, że oni lub ich rówieśnicy mogą być klientami w punktach ze sprzedażą alkoholu.**

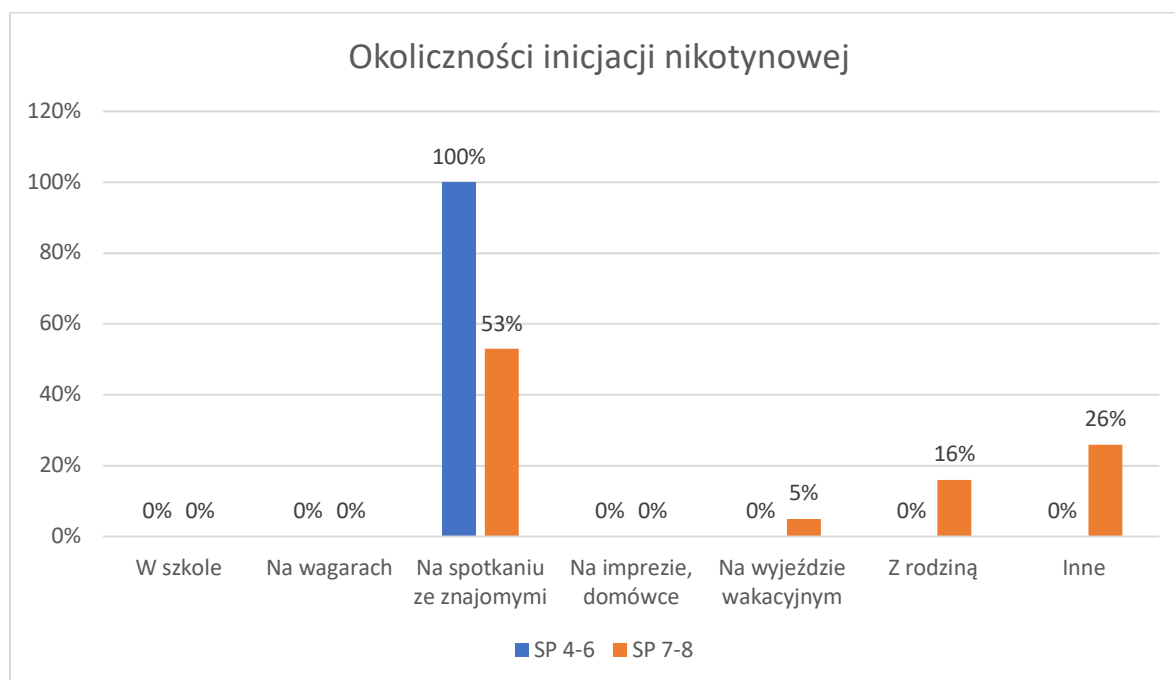

SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: PAPIEROSY

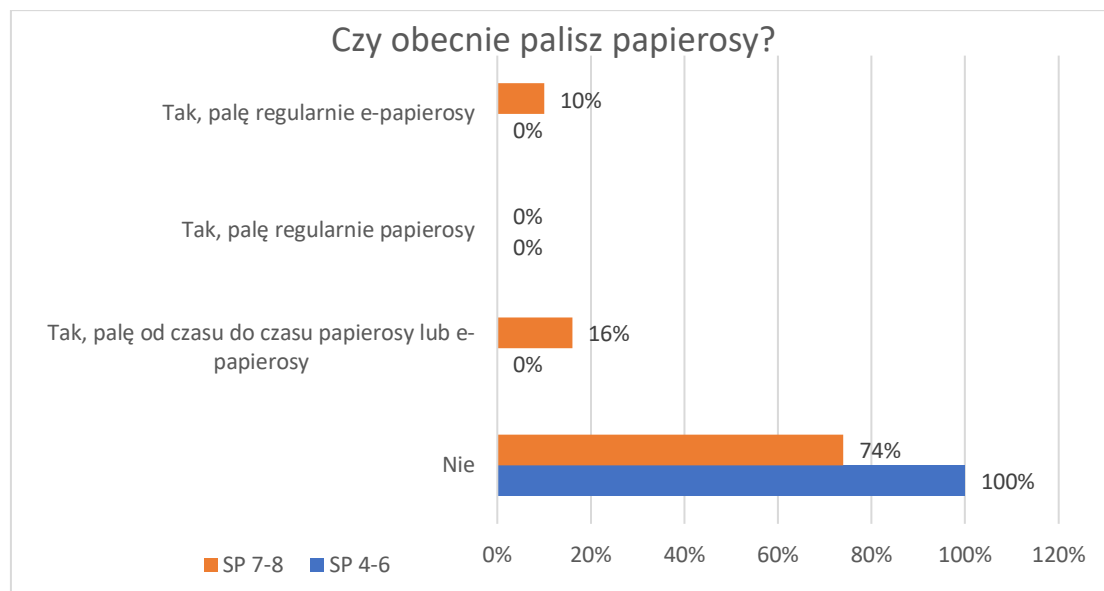
Mimo słabnącej popularności papierosów w naszym społeczeństwie są one wciąż atrakcyjną używką dla młodzieży. Zapytaliśmy uczniów, czy kiedykolwiek próbowali palenia papierosów. **3% młodszych oraz 17% starszych uczniów zadeklarowało, że ma za sobą inicjację nikotynową.**

Najczęściej wskazywaną przez uczniów okolicznością zapalenia pierwszego papierosa było spotkanie ze znajomymi oraz towarzystwo rodziny.

Uczniowie, którzy mają za sobą inicjację nikotynową deklarują, że palą papierosy od czasu do czasu papierosy / e-papierosy (SP 7-8 – 16%), ale co więcej 10% starszych uczniów deklaruje, że regularnie pali e-papierosy.

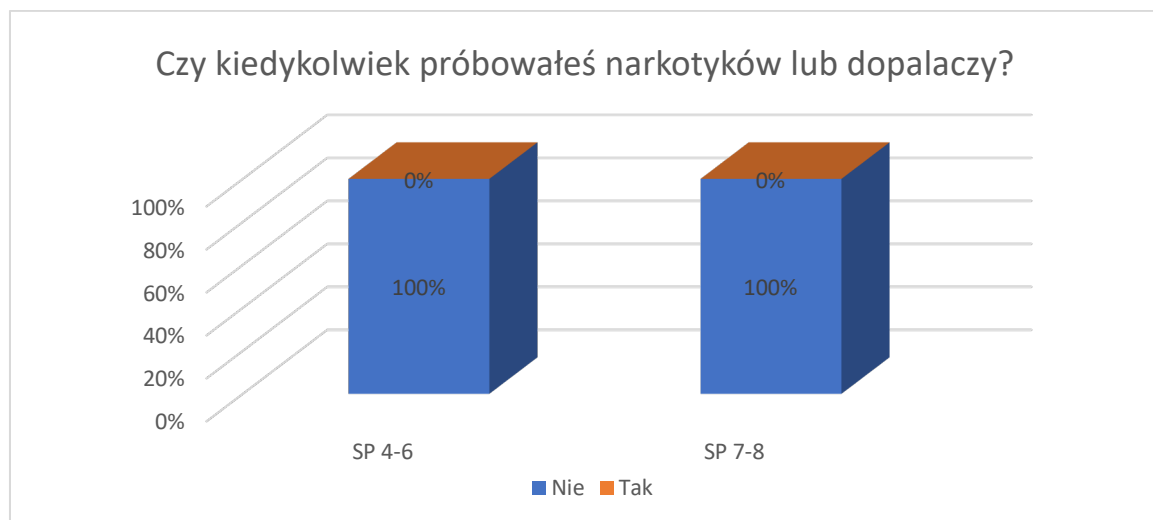

W kolejnym pytaniu uczniowie udzielali odpowiedzi na temat subiektywnej oceny łatwości, z jaką można dokonać zakupu papierosów. Uczniowie w większości odpowiadali, że nie ma takiej możliwości oraz że w sklepach zwykle pytają o dowód (łącznie SP 4-6 – 79%; SP 7-8 – 71%). Jednakże część młodych ludzi uważa, że nie ma z tym większego problemu (łącznie SP 4-6 – 21%; SP 7-8 – 29%).

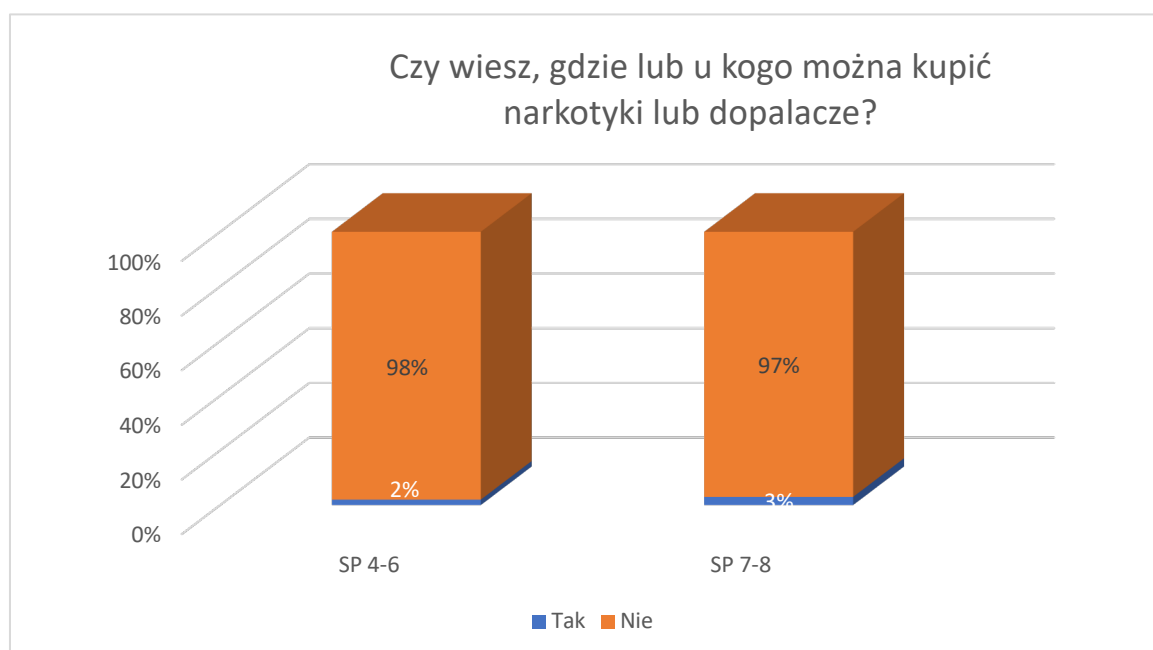
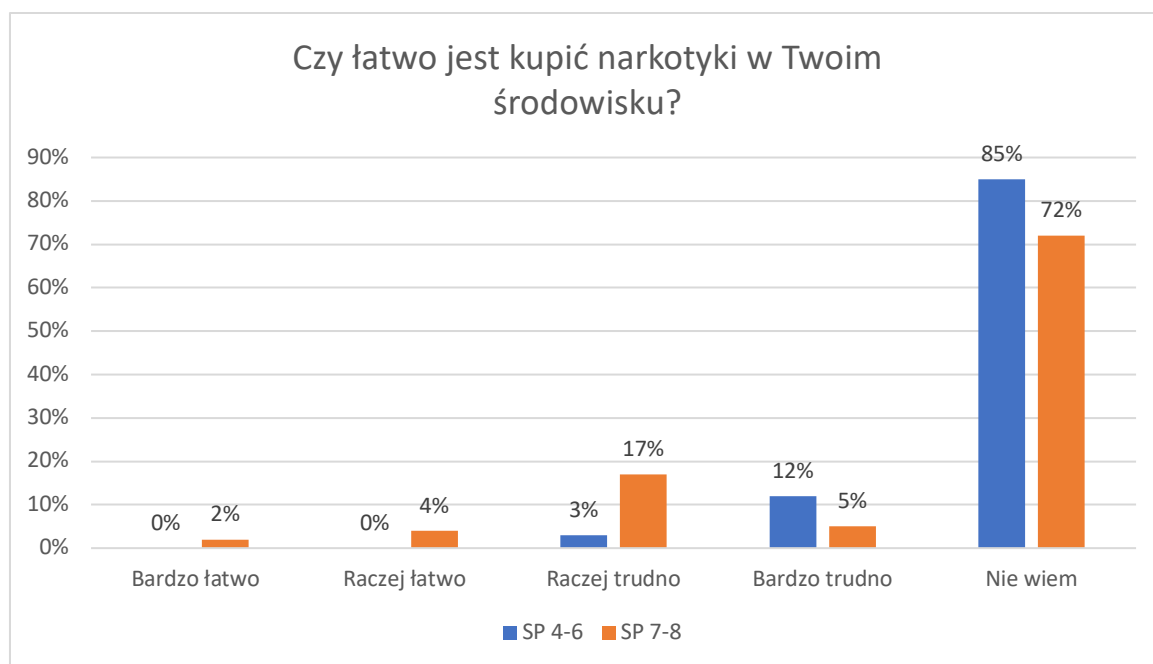

SUBSTANCJE PSYCHOAKTYWNE: NARKOTYKI I DOPALACZE

Z badań wynika, iż uczniowie Gminy Skulsk nie eksperymentowała z narkotykami i/lub dopalaczami.

Poniższy wykres przedstawia ocenę dostępności narkotyków i dopalaczy w lokalnym środowisku. W subiektywnym pytaniu czy łatwo jest kupić narkotyki lub dopalacze w otoczeniu uczniów, 85% SP 4-6 oraz 72% SP 7-8 uczniów nie zna odpowiedzi na to pytanie. Łącznie 6% starszych uczniów uważa, że można kupić narkotyki i dopalacze bez większych problemów. **Zdecydowana większość uczniów nie wie, gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze (SP 4-6 – 98%; SP 7-8 – 97%).**

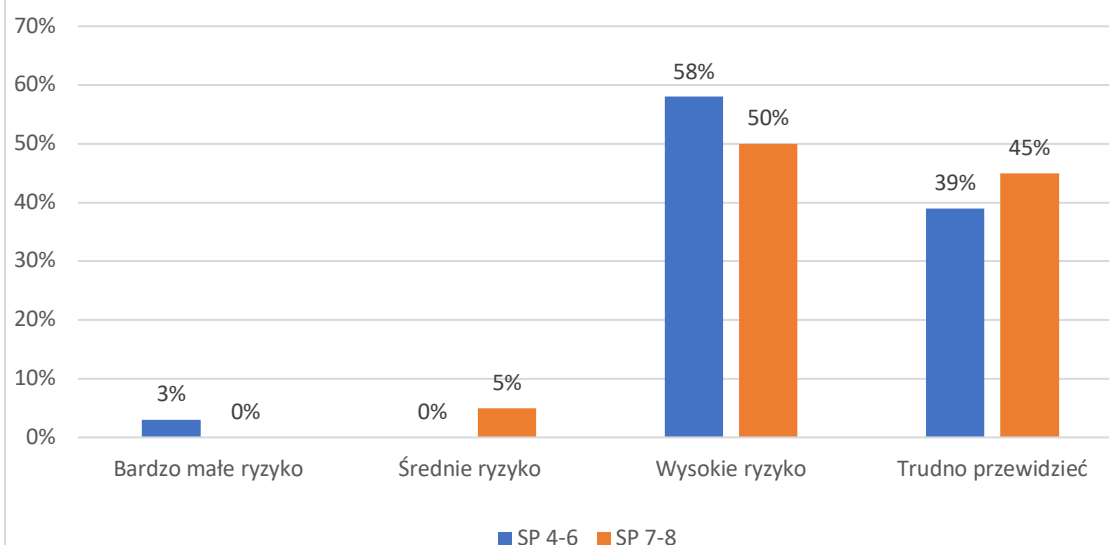
Większość uczniów jest przeciwnych braniu narkotyków/dopalaczy (SP 4-6 – 88% SP 7-8 – 76%), część jest ciekawa jak działają, ale boją się uzależnienia (SP 4-6 – 9%; SP 7-8 – 19%).

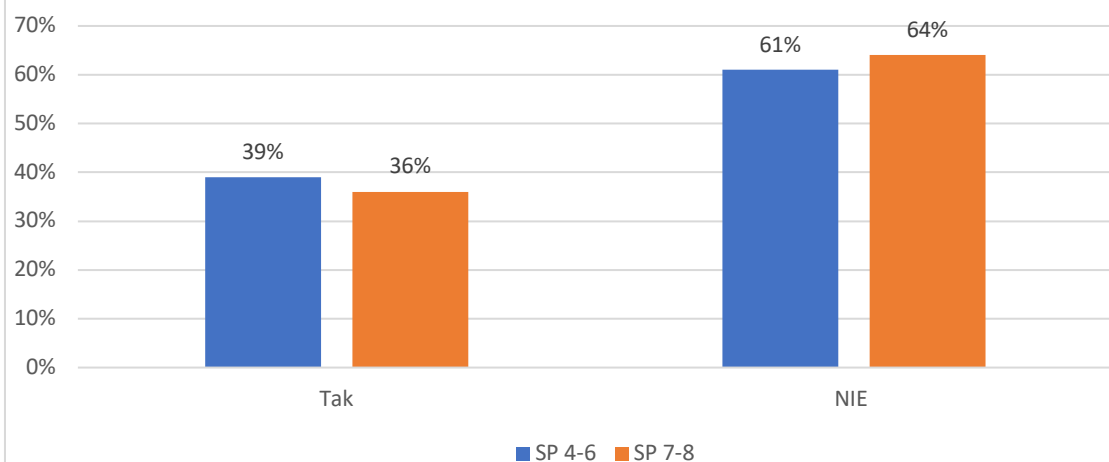
W subiektywnej ocenie uczniów ryzyko pojawienia się negatywnych konsekwencji zdrowotnych po przyjęciu narkotyków i dopalaczy jest wysokie (SP 4-6 – 58%; SP 7-8 – 50%) oraz trudne do przewidzenia (SP 4-6 – 39%; SP 7-8 – 45%).

39% SP 4-6 i 36% SP 7-8 uczniów deklaruje, że wie jakie są skutki brania narkotyków, wskazują przede wszystkim problemy ze zdrowiem, uzależnienie, halucynacje oraz śmierć w przypadku przedawkowania.

Jak oceniasz ryzyko pojawienia się negatywnych konsekwencji zdrowotnych po przyjęciu narkotyków i dopalaczy?

Czy wiesz jakie są skutki brania narkotyków?

POSTAWY WOBEC SUBSTANCJI PSYCHOAKTYWNYCH

Zbadaliśmy postawy i przekonania uczniów na temat różnych substancji psychoaktywnych. Dokładne wyniki zamieszczone są w tabelach poniżej.

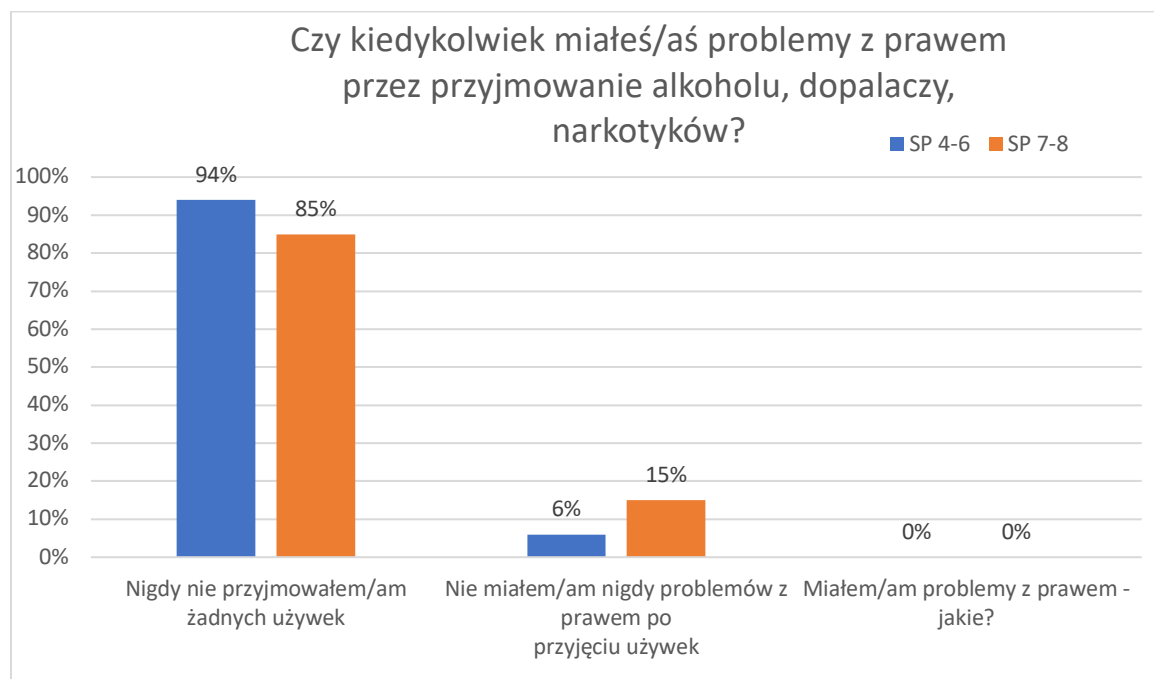
Przekonania dotyczące substancji psychoaktywnych – SP 4-6

<i>Twierdzenia</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zgadzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam się</i>
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	12%	34%	18%	36%
Picie alkoholu pomaga się wyluzować i zapomnieć o smutkach.	3%	18%	27%	52%
Alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia.	58%	15%	9%	18%
To normalne, że osoby w moim wieku piją regularnie alkohol. Warto korzystać ze wszystkich sposobów na dobrą zabawę.	3%	3%	6%	88%
Bez alkoholu nie można się dobrze bawić na imprezie.	9%	0%	18%	73%
Dopalacze są mniej szkodliwe niż narkotyki.	6%	6%	15%	73%
To normalne, że osoby w moim wieku próbują narkotyków i dopalaczy. Wszystko jest dla ludzi!	3%	0%	12%	85%
Od dopalaczy można uzależnić się tak samo jak od narkotyków.	76%	9%	6%	9%
Jeśli ktoś bierze narkotyki z umiarem, to się nie uzależni.	6%	0%	24%	70%
Palenie papierosów jest modne w mojej szkole.	0%	7%	48%	45%

Przekonania dotyczące substancji psychoaktywnych – SP 7-8

<i>Twierdzenia</i>	<i>Zdecydowanie zgadzam się</i>	<i>Raczej zga- dzam się</i>	<i>Raczej nie zgadzam się</i>	<i>Zdecydowanie nie zgadzam się</i>
Alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny niż ten zawarty w wódce.	14%	39%	30%	17%
Picie alkoholu pomaga się wyluzować i zapomnieć o smutkach.	11%	32%	30%	27%
Alkohol jest szkodliwy, szczególnie dla osób poniżej 18 roku życia.	54%	33%	5%	8%
To normalne, że osoby w moim wieku piją regularnie alkohol. Warto korzystać ze wszystkich sposobów na dobrą zabawę.	3%	6%	26%	65%
Bez alkoholu nie można się dobrze bawić na imprezie.	7%	5%	35%	53%
Dopalacze są mniej szkodliwe niż narkotyki.	3%	16%	28%	53%
To normalne, że osoby w moim wieku próbują narkotyków i dopalaczy. Wszystko jest dla ludzi!	1%	4%	25%	70%
Od dopalaczy można uzależnić się tak samo jak od narkotyków.	64%	23%	4%	9%
Jeśli ktoś bierze narkotyki z umiarem, to się nie uzależni.	2%	8%	31%	59%
Palenie papierosów jest modne w mojej szkole.	11%	16%	48%	25%

Ankietowani uczniowie nigdy nie mieli problemów z prawem z powodu przyjmowania alkoholu, dopalaczy i narkotyków.

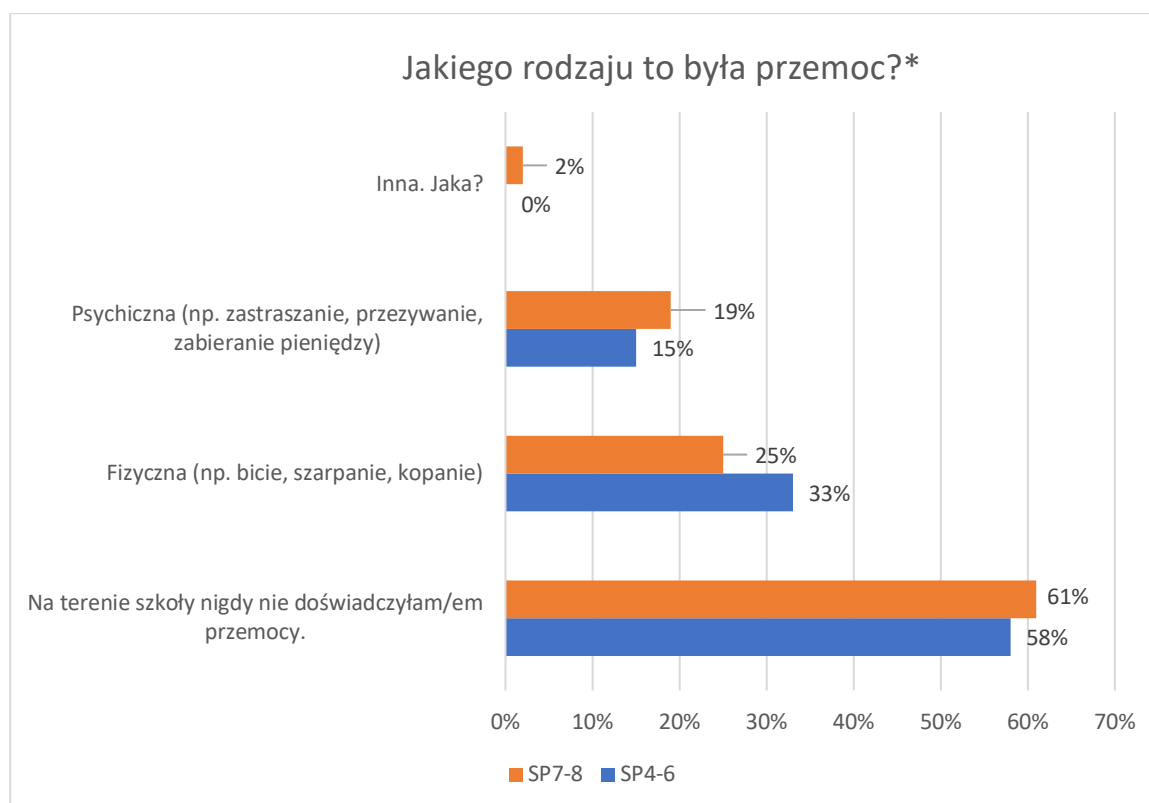

PRZEMOC W SZKOLE

Zjawisko przemocy w środowisku młodych ludzi staje się problemem coraz bardziej aktualnym i wymagającym podjęcia odpowiednich rozwiązań. Agresja ujawniająca się w szkole często ma swoje źródła w przemocy domowej, kiedy rodzice uczą swoje dzieci niewłaściwych wzorców reagowania i podejmowania kontaktów z innymi ludźmi. Przeprowadzone ankiety w szkole pozwalają przyjrzeć się dokładniej nasileniu zjawiska agresji w środowisku szkolnym.

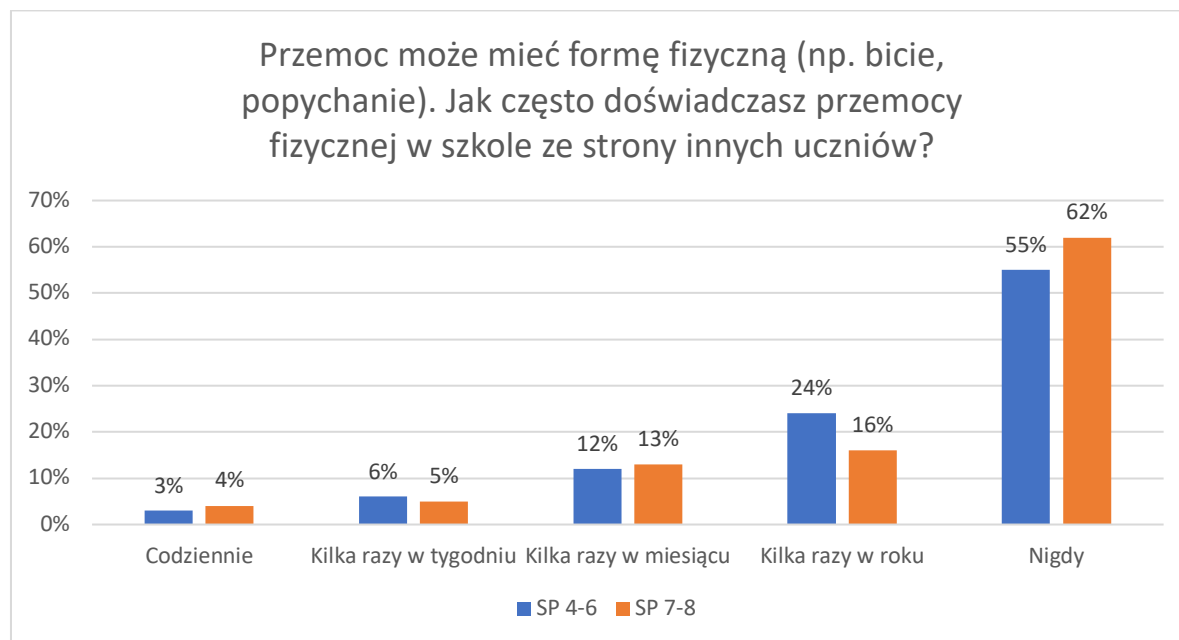
W ankiecie wytłumaczyliśmy uczniom, że przemoc może mieć formę fizyczną (np. bicie, popychanie) lub psychiczną (np. przezywanie, straszenie, wykluczanie z grupy). Zapytaliśmy ich, jak często doświadczają jakichkolwiek form przemocy.

Uczniowie częściej doświadczają przemocy fizycznej niż psychicznej (SP 4-6 – 33%; SP 7-8 – 25%). 58% młodszych oraz 61% starszych uczniów deklaruje, iż nie doświadczą przemocy na terenie szkoły.

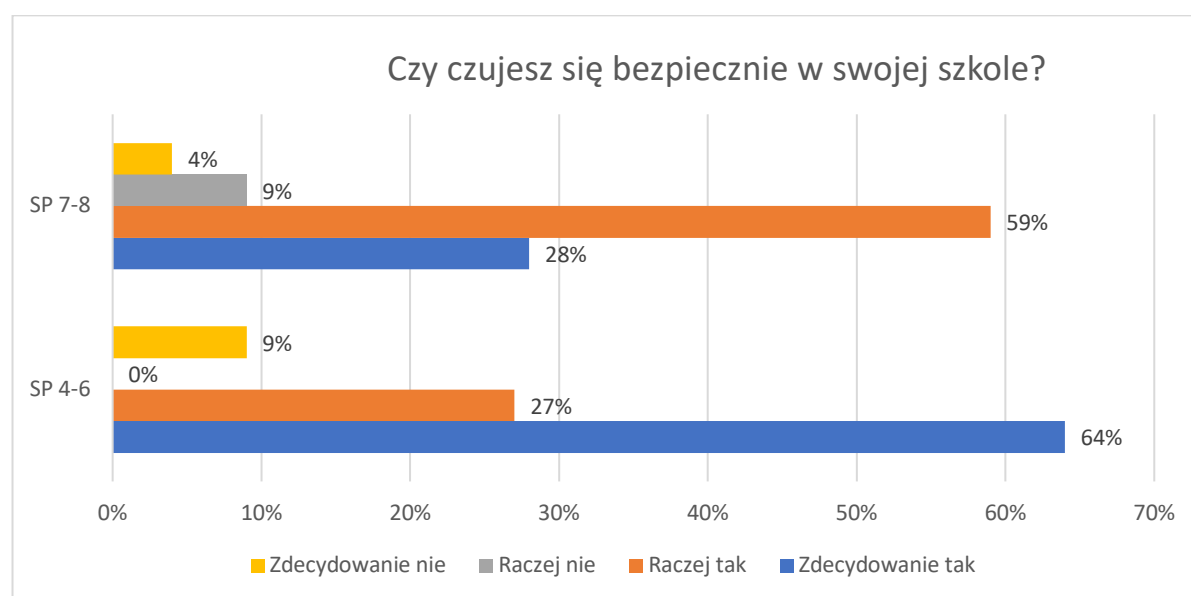

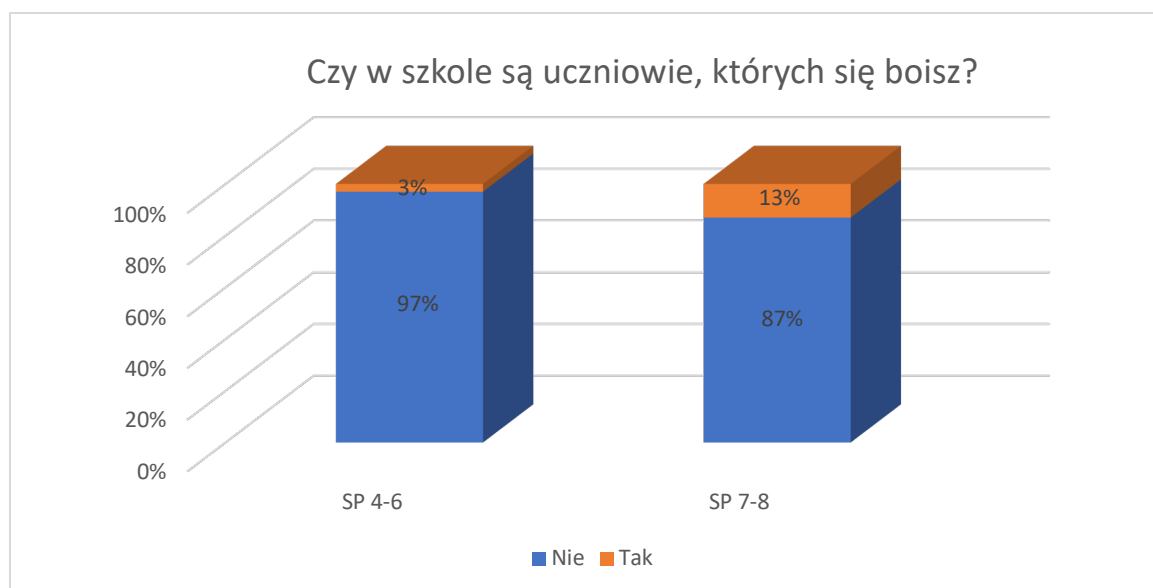
*pytanie wielokrotnego wyboru

Uczniowie odpowiadali, że są ofiarami **przemocy fizycznej** ze strony innych uczniów kilka razy w roku (SP 4-6 – 24%; SP 7-8 – 16%), kilka razy w miesiącu **oraz codziennie** (SP 4-6 – 3%; SP 7-8 – 4%). Warte zauważenia jest, że część uczniów nigdy nie doświadczyła tej formy przemocy (SP 4-6 – 55%; SP 7-8 – 62%).

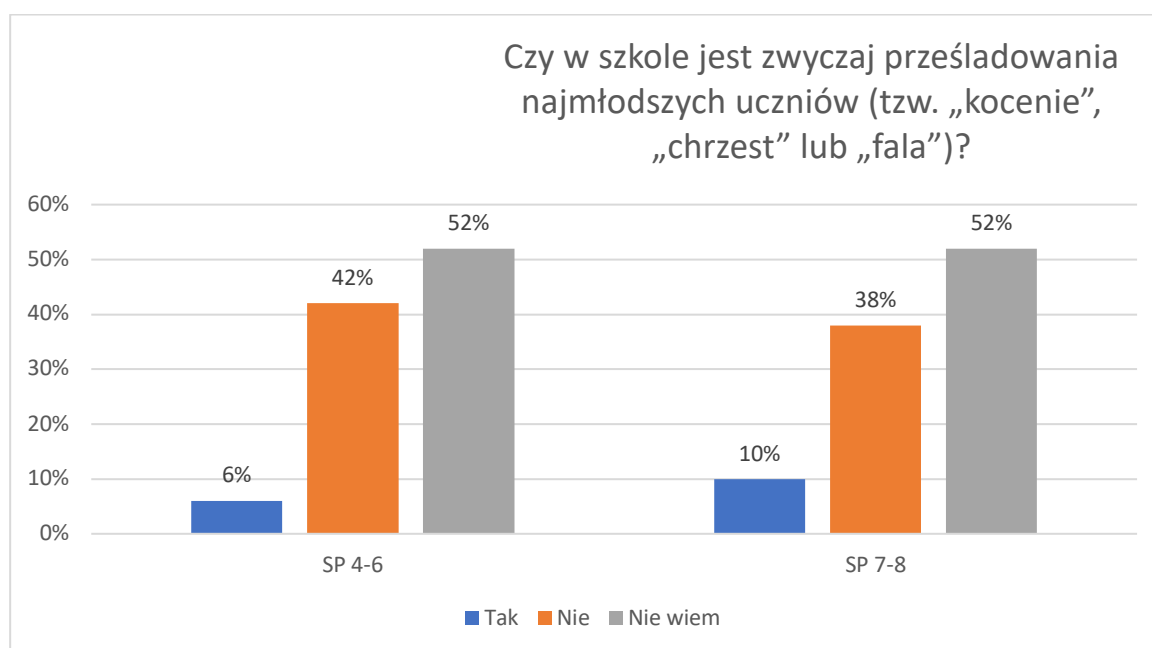

Jednakże zauważalny jest odsetek uczniów, którzy zdecydowanie lub raczej nie czuje się w swojej szkole bezpiecznie (SP 4-6 - 9%; SP 7-8 - 13%) i wskazuje, że są uczniowie, których się obawiają: SP 4-6 – 3%; SP 7-8 – 13%.

Z odpowiedzi udzielonych przez uczniów wynika, że **w szkołach obecny jest zwyczaj „chrztu” uczniów – przyznaje to 6% SP 4-6 oraz 10% SP 7-8, ale nie jest on rozpowszechniony.**

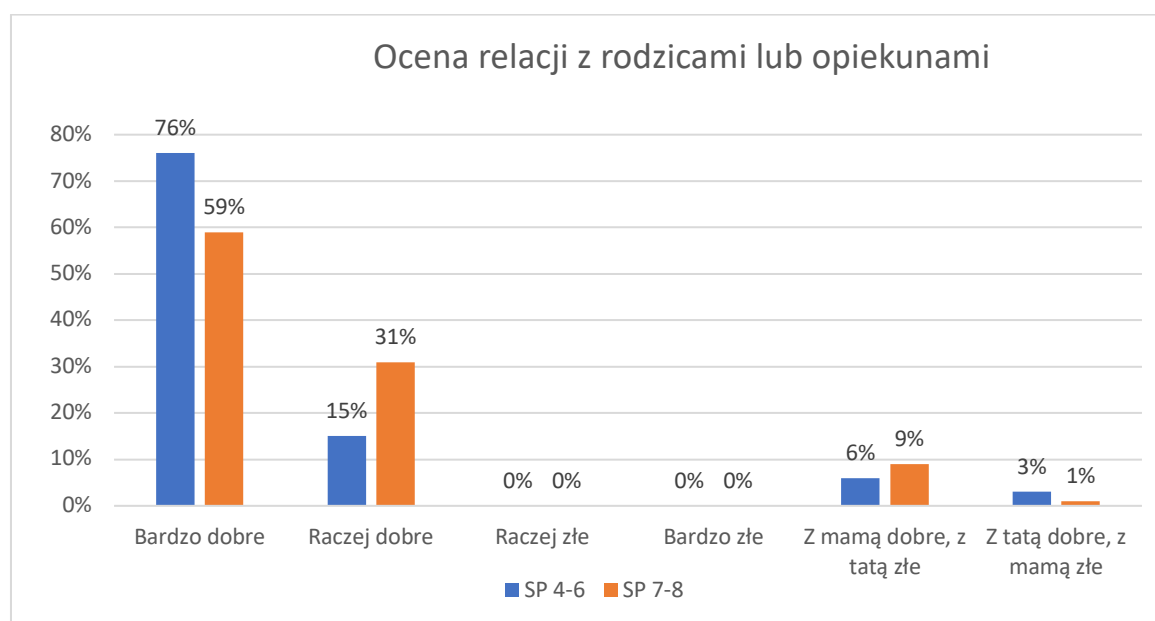

Poniżej prezentowane są odpowiedzi uczniów na temat reakcji ich rówieśników na sytuację, kiedy staliby się oni świadkami bójki na szkolnym korytarzu. Tylko 40% młodszych oraz 22% starszych uczniów poinformowałoby o sytuacji nauczycieli.

Odpowiedzi	Jak uczniowie w Twojej szkole zareagowaliby na bójkę na szkolnym korytarzu?	
	SP 4-6	SP 7-8
Uczniowie przyglądaliby się bójce, dopingowali lub nagrywali zdarzenie telefonami.	24%	44%
Uczniowie staraliby się rozdzielić bijących się uczniów.	30%	26%
Uczniowie udawaliby, że nic nie widzą.	6%	8%
Uczniowie zgłosiliby sytuację nauczycielowi.	40%	22%

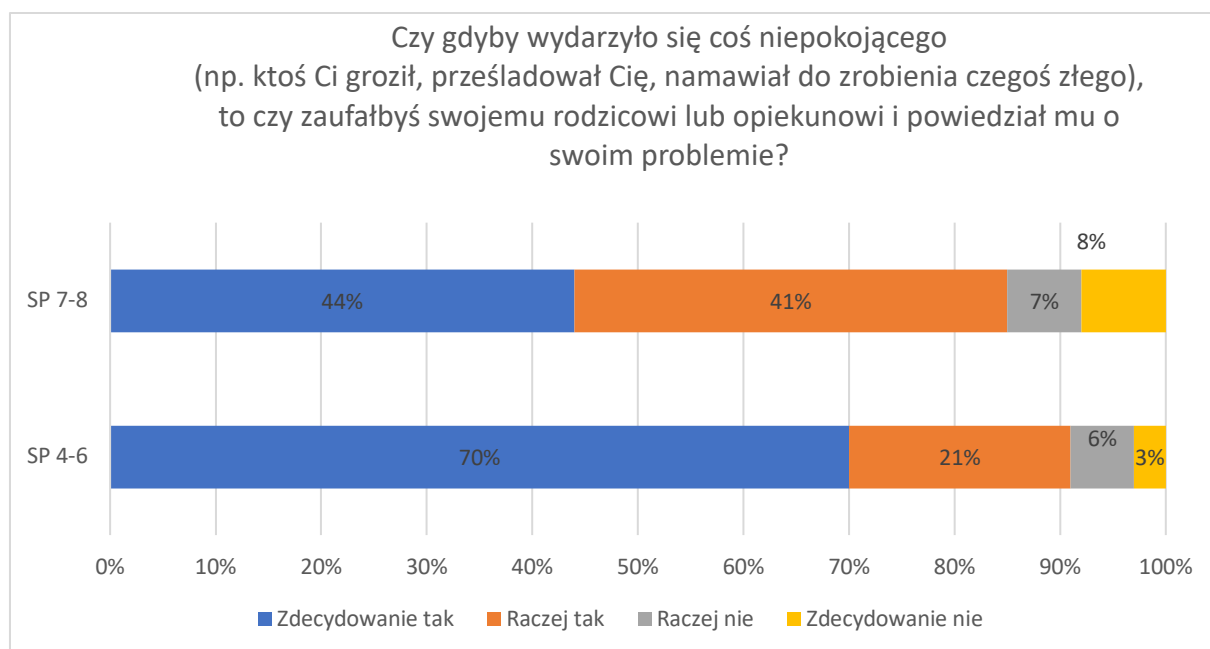
ŚRODOWISKO RODZINNE

Czynnikiem chroniącym przed podejmowaniem zachowań ryzykownych i niepożądanych u dzieci i młodzieży są niewątpliwie dobre relacje z osobami dorosłymi, którzy stanowią mogą dla nich oparcie i źródło wiedzy. **Uczniowie prawie jednogłośnie deklarują bardzo dobre lub raczej dobre relacje z opiekunami: klasy 4-6 – łącznie 91%, klasy 7-8 – łącznie 90%.**

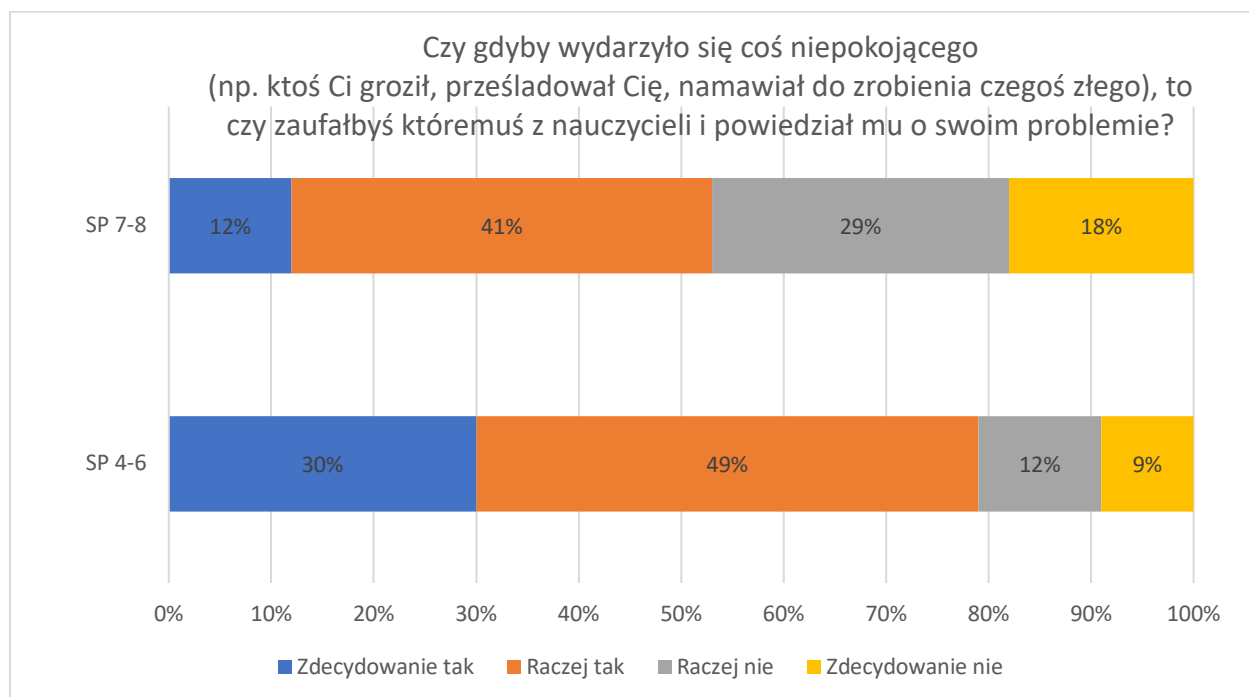

Dobre relacje z rodzicami uczniów to niewątpliwie zasób chroniący, który może zostać wykorzystany w planowaniu oddziaływań profilaktycznych poprzez tworzenie sojuszu rodzic – nauczyciel w przeciwdziałaniu uzależnieniom m.in. poprzez uzupełniającą się edukację dotyczącą zagrożeń, a także kształtowanie konstruktywnych postaw i budowanie sieci wsparcia.

Obiecujące są wyniki dotyczące poziomu zaufania do rodzica/opiekuna w wypadku przeżywania poważnego problemu. **Łącznie 91% uczniów klas 4-6 i 85% uczniów klas 7-8 chciałoby podzielić się swoimi wątpliwościami z rodzicami.** Należy zwrócić jednak uwagę na negatywne odpowiedzi uczniów, wśród których 9% młodszych i 15% starszych nie podzieliłoby się niepokojącym wydarzeniem z rodzicami.

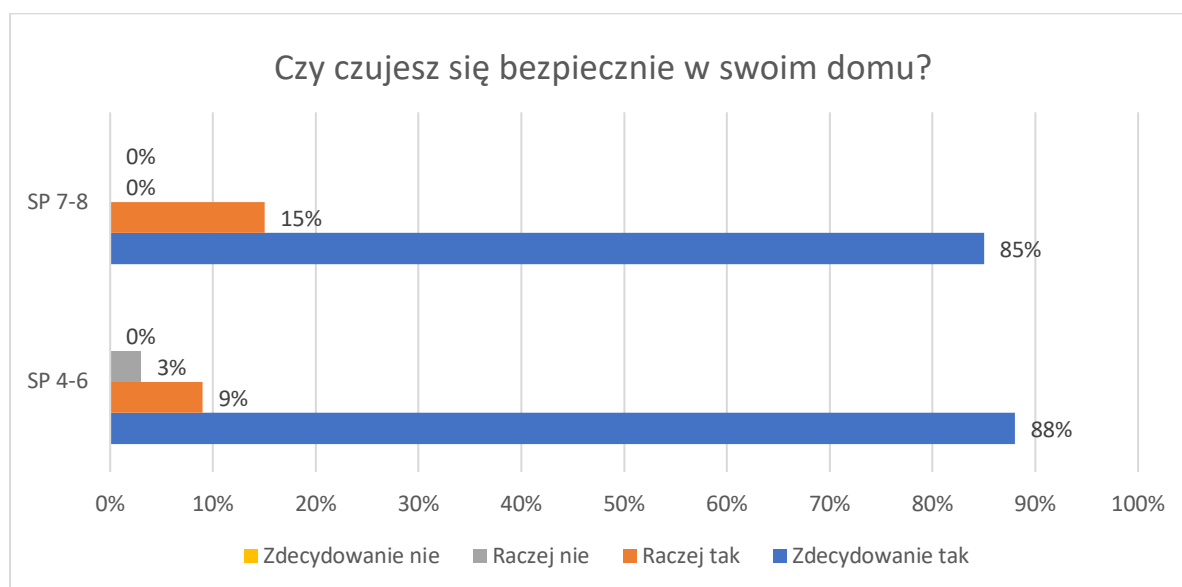
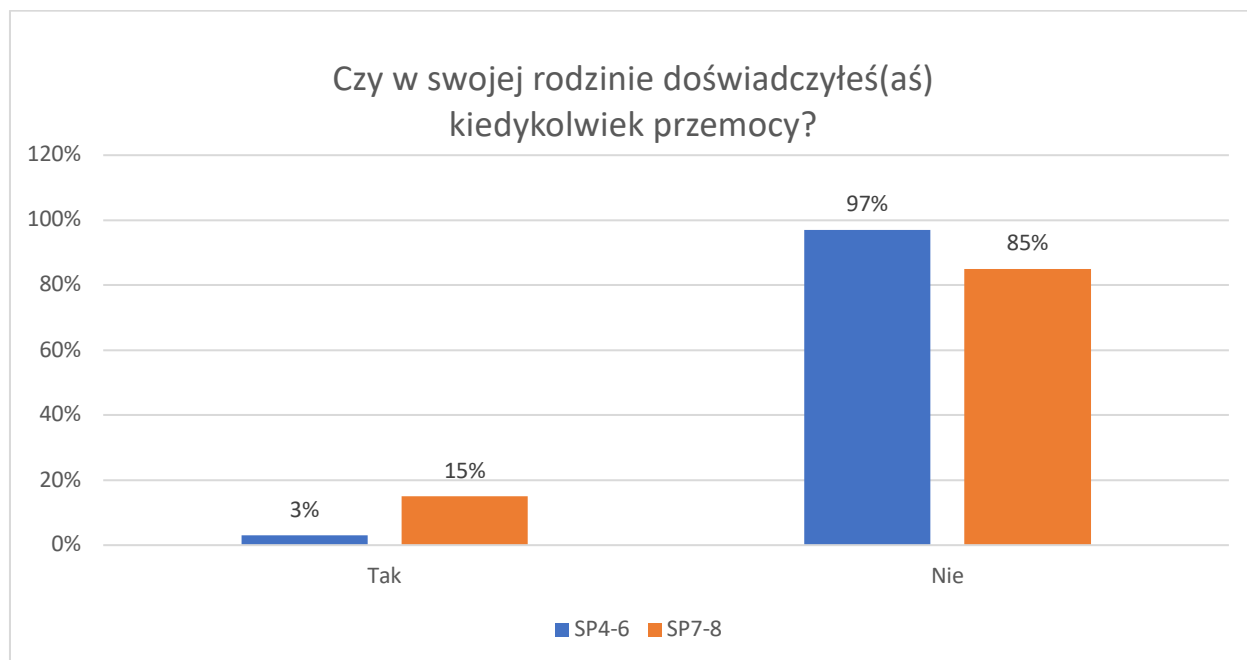

Następnie zadaliśmy uczniom podobne pytanie, z tym, że tym razem grupą dorosłych, co, do których uczniowie mieli się ustosunkować w kontekście **odczuwanego poziomu zaufania**, byli **nauczyciele**. Spadek jest zauważalny względem poprzedniego pytania. W takiej sytuacji **79% uczniów klas 4-6 i 53% klas 7-8 obdarzyłaby zaufaniem nauczyciela**.

Zapytaliśmy młodych ludzi, również o doświadczenie przemocy w domu oraz poczucia bezpieczeństwa. Rozkład odpowiedzi wskazuje, że uczniowie doświadczali przemocy

w rodzinie – 3% młodszych oraz 15% starszych badanych uczniów. **3% starszych uczniów przyznało, że raczej nie czuje się bezpiecznie w swoim domu.**

UZALEŻNIENIE OD INTERNETU I CYBERPRZEMOC

Nadmierne korzystanie z Internetu staje się dziś niezwykle poważnym problemem społecznym. Na ryzyko uzależnienia szczególnie narażone są dzieci i młodzież, dla których Internet jest nieodłącznym elementem ich codziennej aktywności, życia społecznego oraz rozrywki. Badania pokazują, że problem staje się coraz poważniejszy i wymaga szybkiej reakcji rodziców, opiekunów i pedagogów. W Polsce 23% badanych nastolatków (w wieku 11–16 lat) stwierdziło u siebie przynajmniej jeden z badanych symptomów nadużywania Internetu. Najczęściej występujący symptom to surfowanie po Internecie nawet wtedy, kiedy to specjalnie nie jest interesujące (38%) oraz zaniedbywanie rodziny, znajomych i nauki szkolnej (35%).¹⁰

Poczynając od 2013 roku coraz więcej czasu spędzają w Internecie – w 2018 roku było to przeciętnie ponad cztery godziny na dobę. Do najpopularniejszych aktywności w sieci należy kontaktowanie się ze znajomymi, co deklaruje trzy czwarte badanych, a trzy piąte twierdzi, że w zasadzie cały czas są online, na bieżąco otrzymując wiadomości i reagując na nie. Trzy czwarte słucha muzyki, ponad połowa głównie ogląda seriale, połowa spędza czas na portalach społecznościowych (z których najpopularniejszy jest Facebook – 98% badanych deklaruje, że ma konto na Facebooku), jedna trzecia badanych szuka tam informacji potrzebnych do nauki.

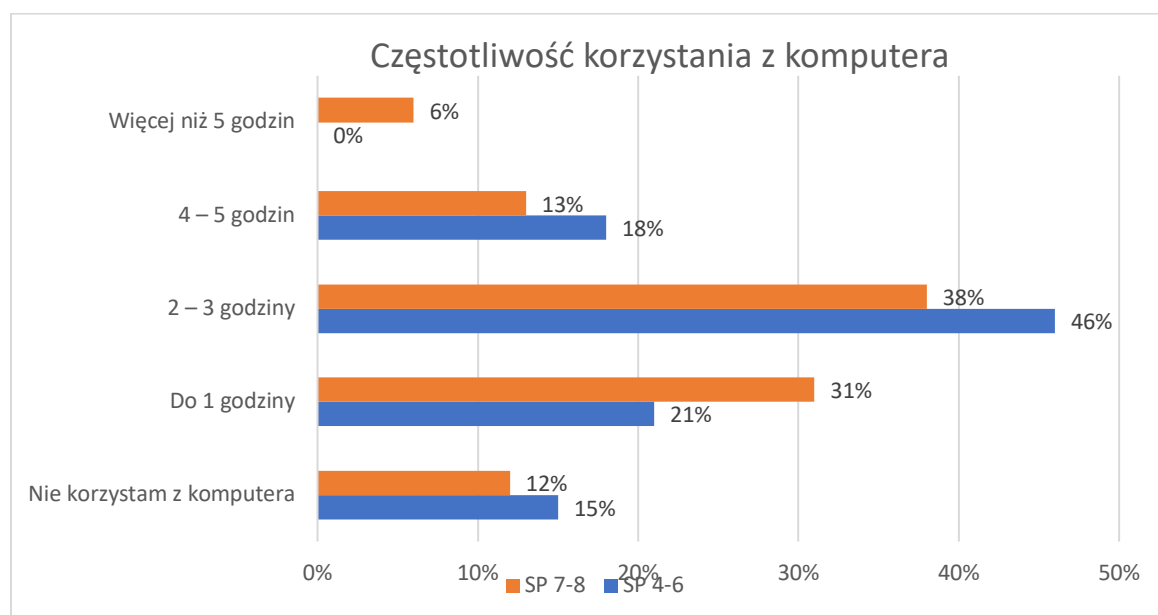
W tym „życiu w sieci” na pewno pomagają smartfony – posiadane przez niemal wszystkich badanych uczniów – które łączą w sobie funkcje telefonu komórkowego i komputera. O tym, jak bardzo „wrosł” on w życie młodych ludzi, świadczy choćby fakt, że ponad połowa uczniów nie uważa za niewłaściwe używania smartfonów do przeglądania Internetu, portali społecznościowych lub aplikacji podczas lekcji.¹¹

Wraz z wiekiem zwiększa się ilość czasu spędzonego przed komputerem. Uczniowie klas 4-6 najczęściej spędzają do 3 godzin przed komputerem (łącznie 67%). Podobnie jest w przypadku starszych uczniów, gdzie taki sam czas spędzania przed komputerem

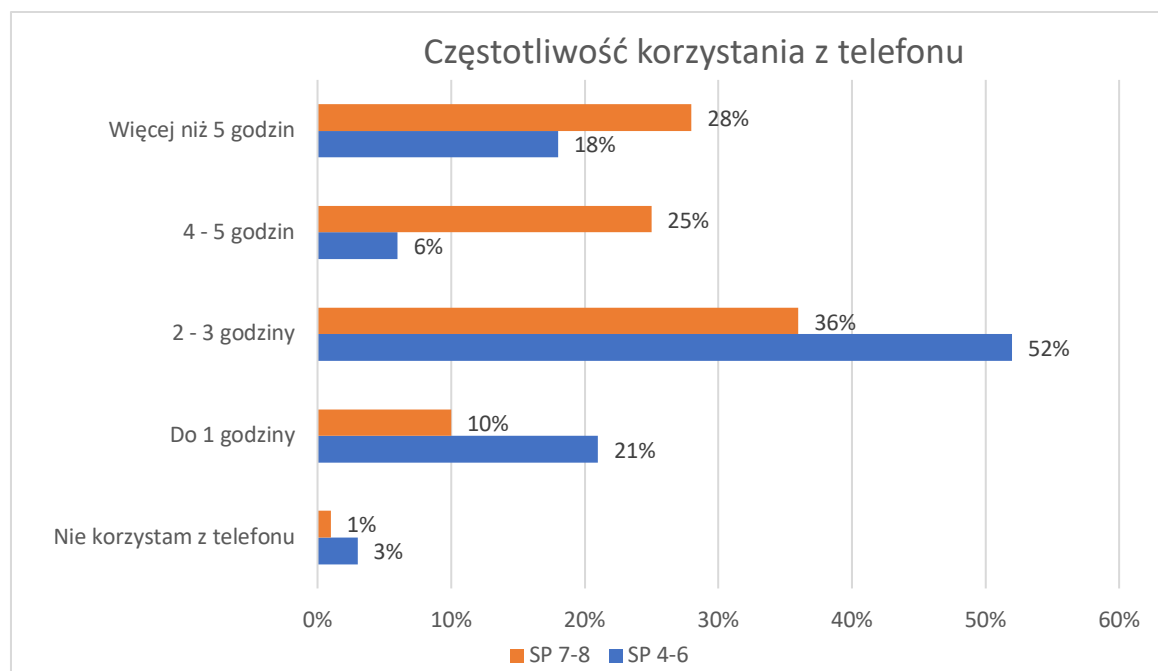
¹⁰ L. Kirwil L., Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo – część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II, SWPS, Warszawa 2011.

¹¹ Mirosława Grabowska, Magdalena Gwiazda, na podstawie danych Centrum Badania Opinii Społecznej oraz Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Młodzież 2018, Warszawa 2019

deklaruje 69% badanych. Niepokojący jest fakt, że 6% starszych uczniów deklaruje korzystanie z komputera ponad 5 godzin dziennie.

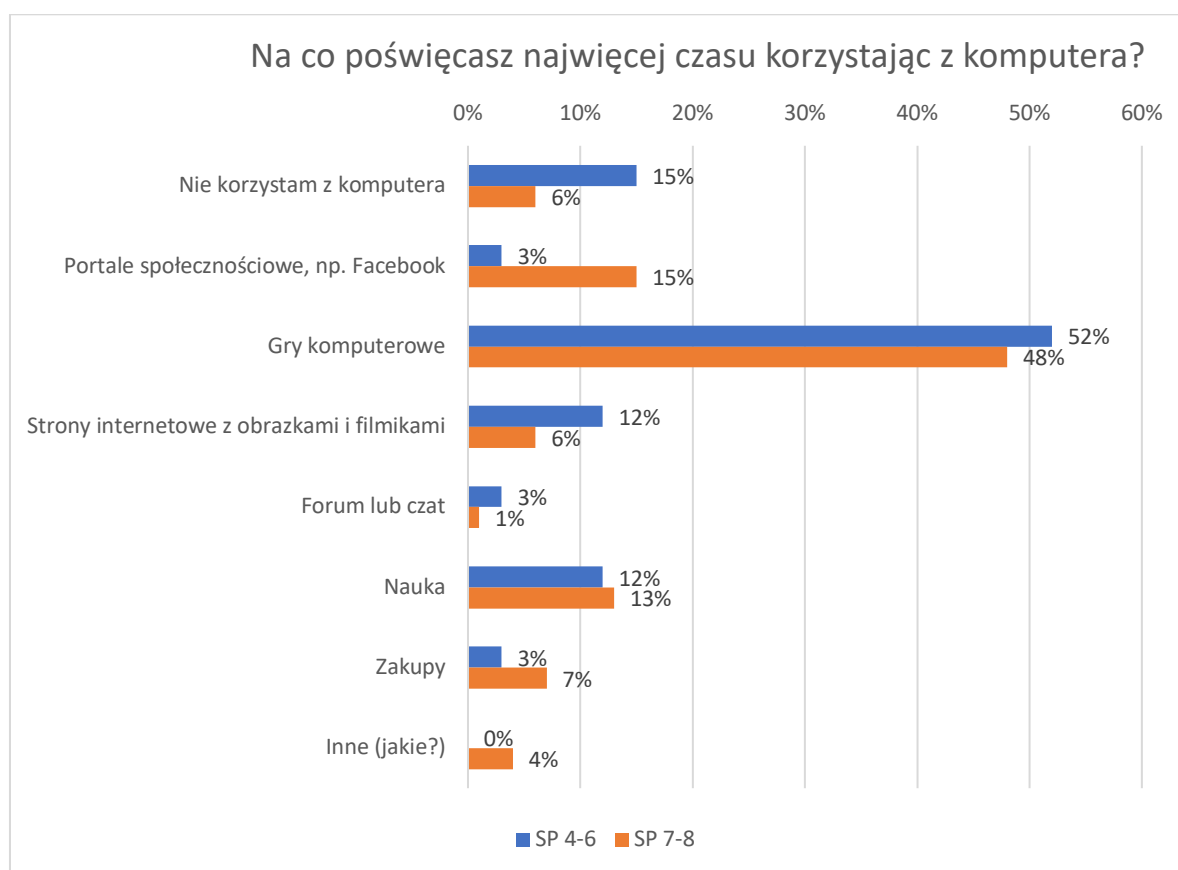
W przypadku korzystania z telefonu uczniowie deklarują najczęściej czas: 2-3 godziny (SP 4-6 – 52%; SP 7-8 – 36%) oraz więcej niż 5 godzin (SP 4-6 – 18%; SP 7-8 – 28%).

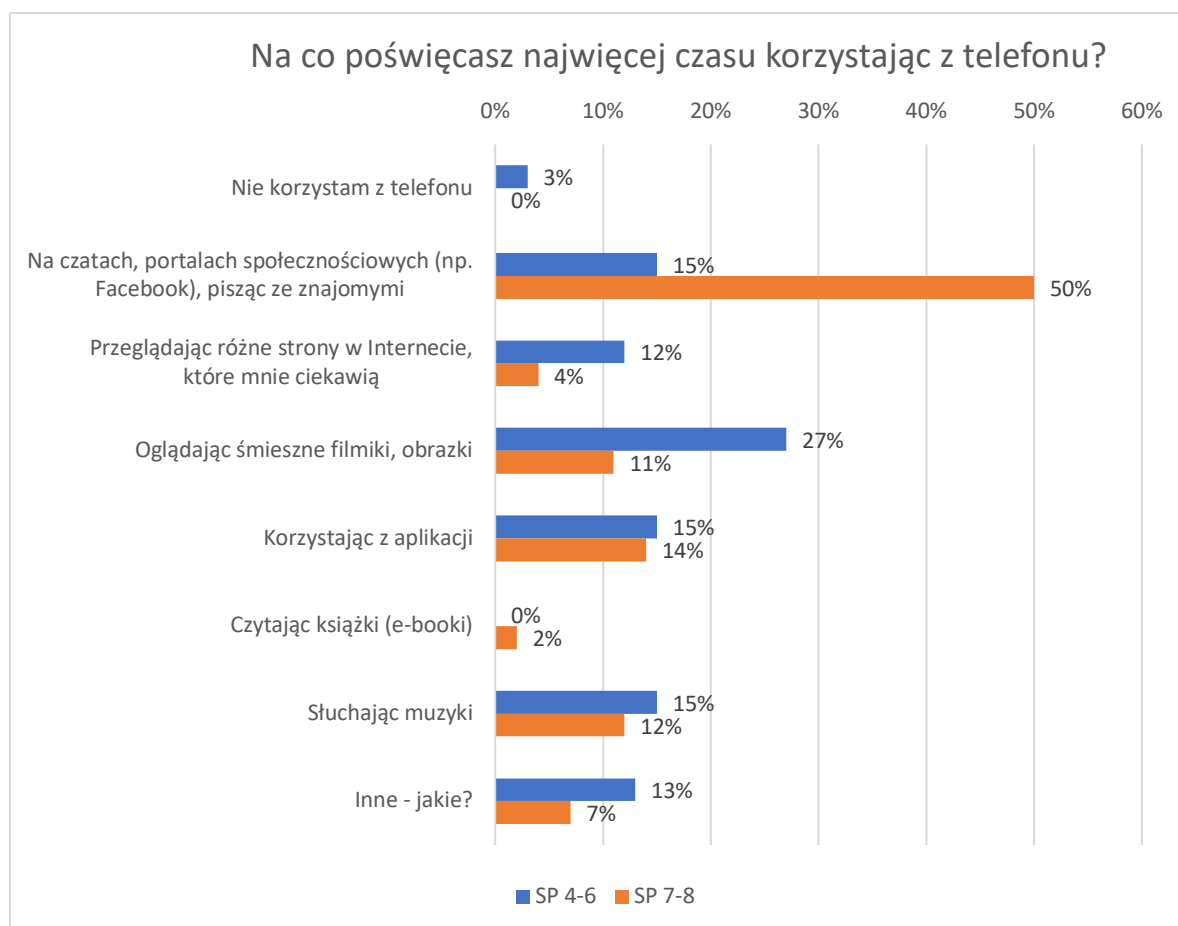

Zapytaliśmy uczniów, w jaki sposób najczęściej wykorzystują komputer oraz telefon, kiedy spędzają przy nim czas.

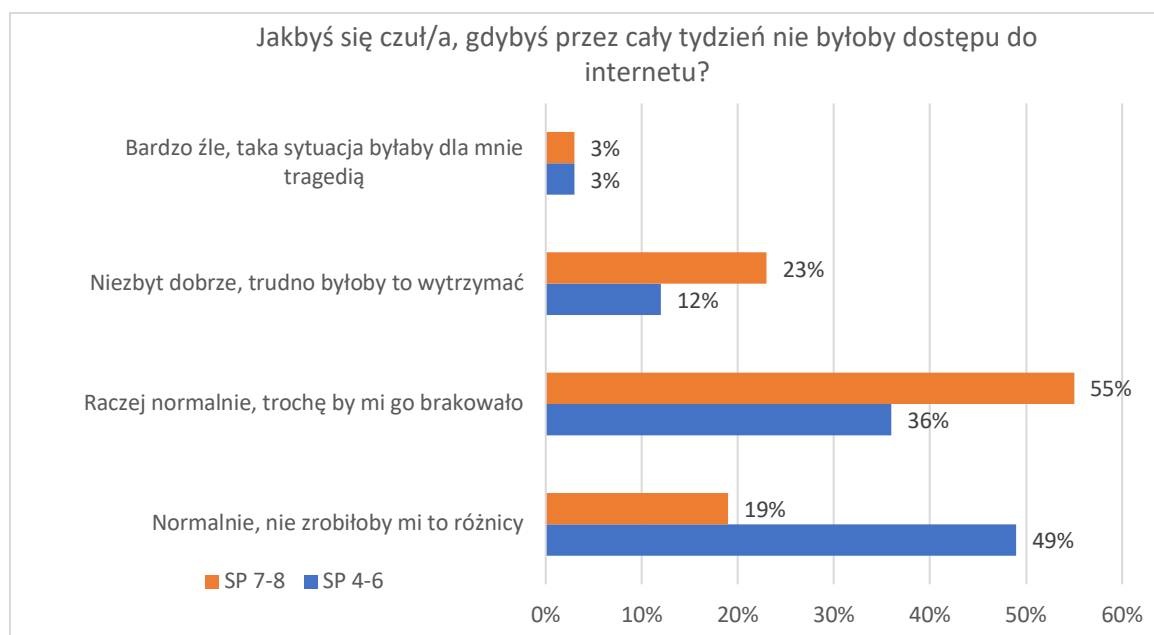
Najbardziej popularnymi formami aktywności z komputerem okazują się być gry (SP 4-6 – 52%; SP 7-8 – 48%) oraz nauka (SP 4-6 – 12%; SP 7-8 – 13%).

Natomiast podczas korzystania z telefonu na pierwszym miejscu znajdują się portale społecznościowe (SP 7-8 – 50%) oraz oglądanie zabawnych obrazków (SP 4-6 – 27%).

49% uczniów klas 4-6 i 19% uczniów klas 7-8 deklaruje, że brak dostępu do Internetu nie miałby dla nich znaczenia. Część uczniów przyznaje, że odczułaby negatywnie brak dostępu do Internetu (SP 4-6 – 12%; SP 7-8 – 23%). 3% uczniów zarówno młodszych i starszych klas zadeklarowało, iż taka sytuacja byłaby dla nich tragedią. Należy tutaj zaznaczyć, że dzieci i młodzież, tak samo jak dorośli, nie zawsze potrafią dokonać „uczciwej” samooceny swoich negatywnych przyzwyczajeń czy nawyków, dlatego należy mieć na uwadze, że ten odsetek w rzeczywistości może być jeszcze wyższy.

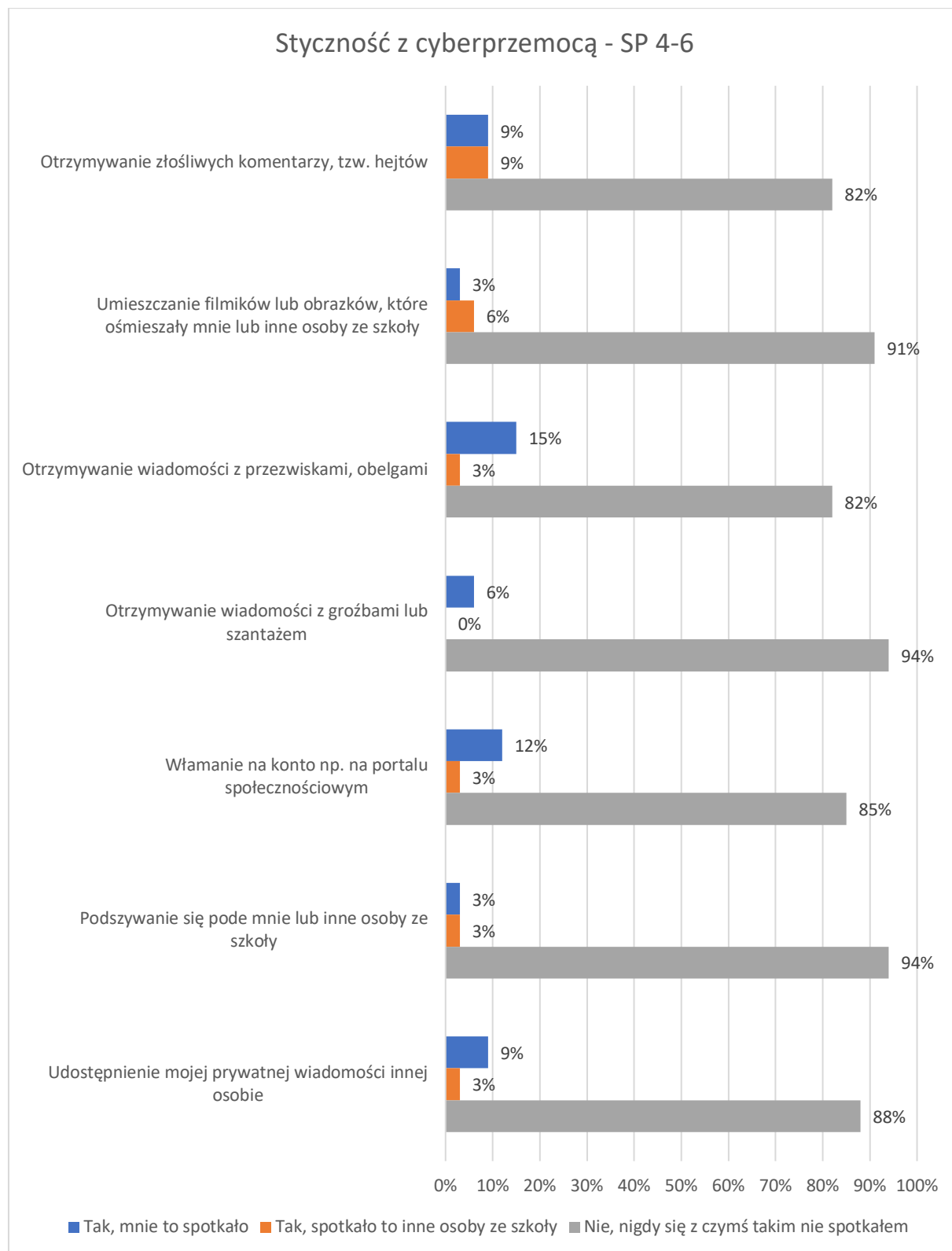

Internet jako nieocenione narzędzie komunikacji, edukacji oraz rozrywki jest atrakcyjnym medium. Należy jednak pamiętać, że korzystanie z Internetu może wiązać się z występowaniem licznych zagrożeń: przestępstw internetowych, cyberbullyingu, stalkingu, sekstingu, szantażu, podszywania się, hatingu. W badaniu postanowiliśmy sprawdzić doświadczenia związane z cyberprzemocą. Wyniki badań wskazują, że uczniom nie są obce wymienione poniżej doświadczenia.

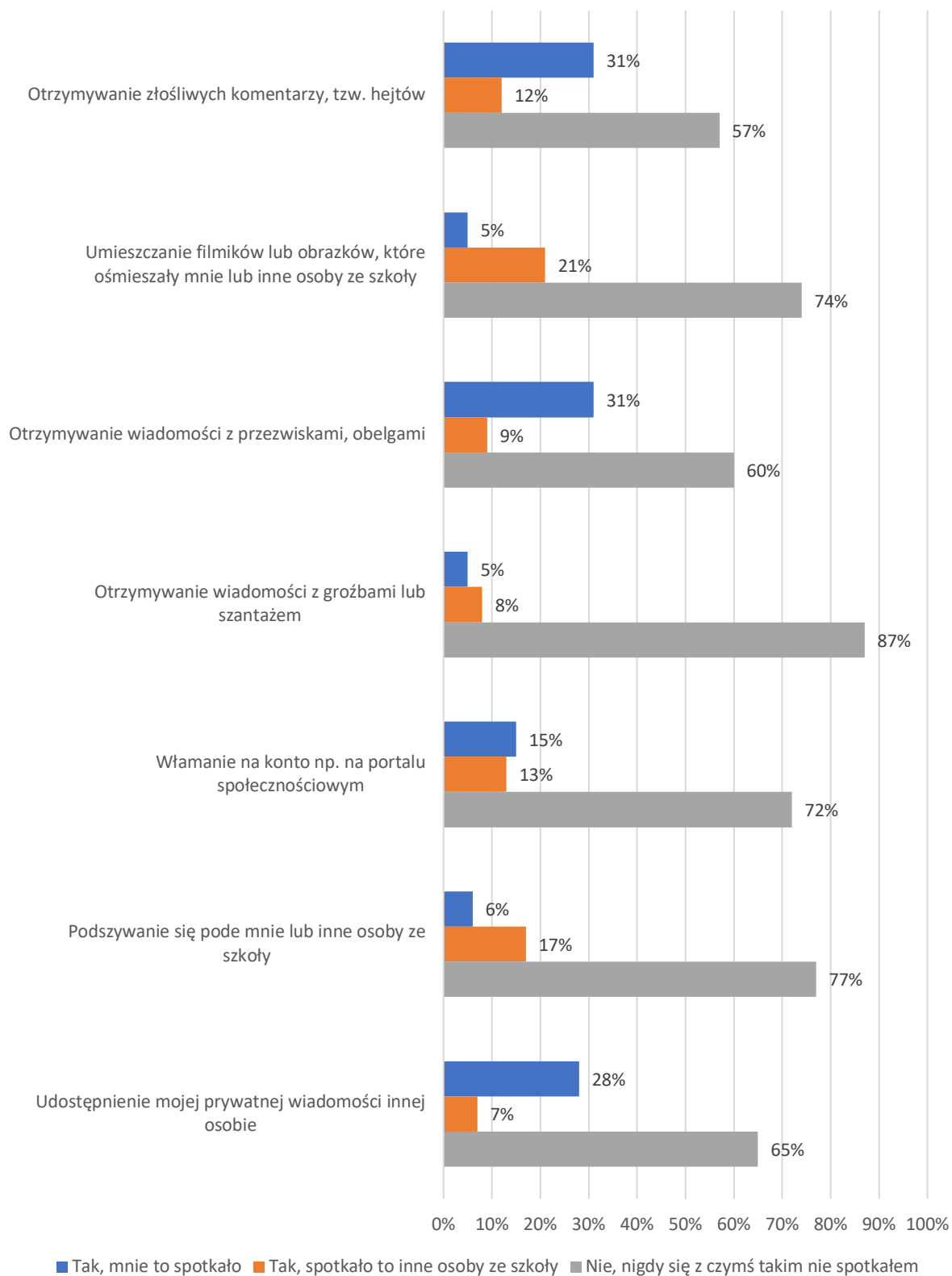
9% uczniów klas 4-6 i 31% uczniów klas 7-8 doświadczyło w przestrzeni internetowej zjawiska hatingu, nazywanego potocznie przez uczniów „hejtowaniem”. Polega ono na otrzymywaniu obraźliwych komentarzy atakujących bezpośrednio osobę. Komentarze takie są widoczne publicznie w serwisach społecznościowych i często występują w formie zmasowanej – jeden negatywny komentarz powoduje falę kolejnych. Dla dorastającej młodzieży doświadczenie hatingu może być niezwykle traumatyczne. Okres dojrzewania jest czasem, gdy środowisko rówieśnicze stanowi najmocniejszy punkt odniesienia. Odrzucenie, a wręcz nienawiść ze strony innych młodych osób może stanowić zagrożenie dla poczucia własnej wartości i rozwijającej się tożsamości.

Uczniowie również często byli odbiorcami obraźliwych wiadomości z obelgami i wyzwiskami (SP 4-6 – 15%; SP 7-8 – 31%), a także byli ofiarami udostępniania osobom trzecim ich prywatnej wiadomości (SP 4-6 – 9%, SP 7-8 – 28%).

Wskazuje to na konieczność edukacji z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu: wspierania świadomości prawnej, umiejętności ochrony przed niebezpiecznymi sytuacjami, wiedzy dotyczącej ochrony własnych danych.

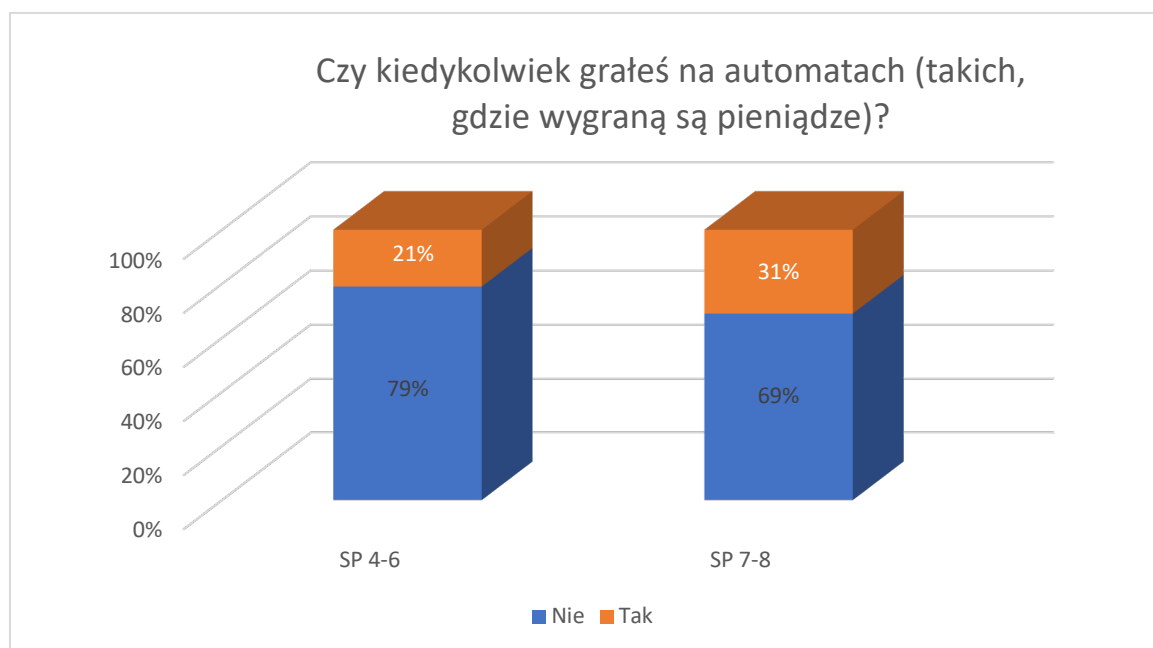
Styczność z cyberprzemocą - SP 7-8

HAZARD

Prawie 5% młodzieży szkolnej gra na automatach o niskich wygranych stanowi jedną z często praktykowanych form spędzania czasu wolnego (przynajmniej raz na tydzień lub prawie codziennie)¹². Nastolatki w stopniu większym niż osoby dorosłe są podatne na patologiczny hazard, a zwłaszcza na negatywne skutki gier¹³. Faktem jest, że – szczególnie dla młodzieży – hazard w Internecie jest generalnie dużo łatwiej dostępny niż hazard tradycyjny, ze względu na mniejszą kontrolę wieku oraz możliwość grania o dużo niższe stawki¹⁴.

Większość uczniów (SP 4-6 – 79%; SP 7-8 – 69%) nie korzystała nigdy z formy „rozrywki” jaką jest gra na automatach, jednakże odsetek młodych ludzi mających styczność z tą formą rozrywki jest bardzo zauważalny.

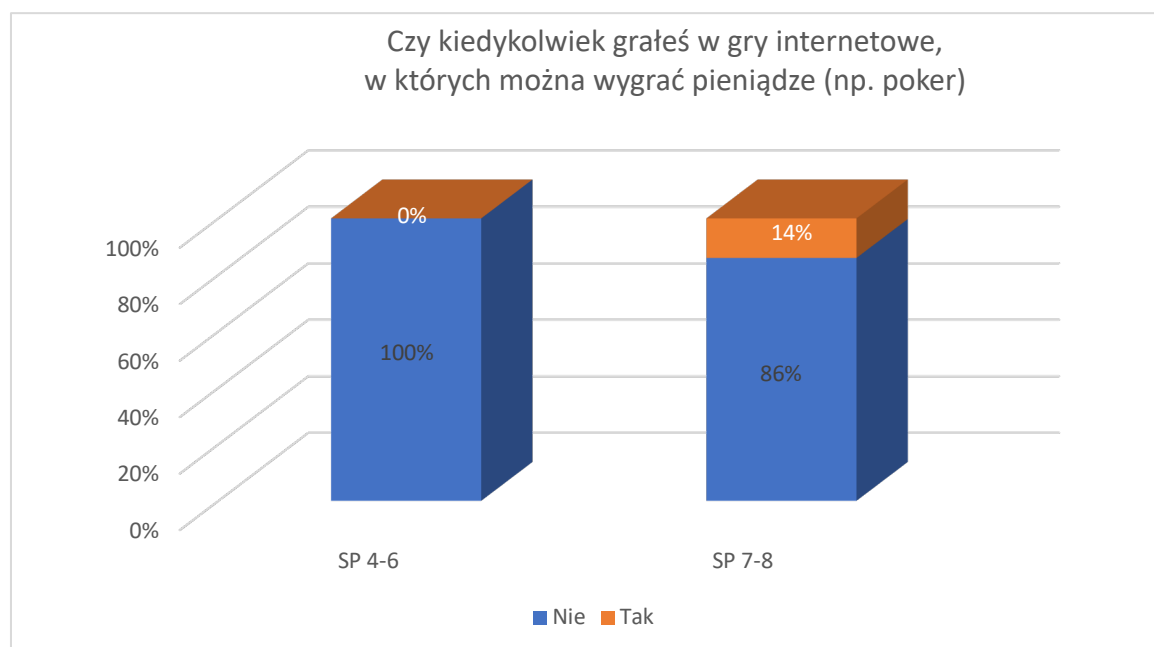

¹² P. Sobierajski, J. Szczepkowski, *Postawy zdrowotne młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej*, Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, Toruń 2011.

¹³ M. Griffiths M., *Gry i hazard. Uzależnienia dzieci w okresie dorastania*, GWP, Gdańsk 2004.

¹⁴ M. Griffiths M., *Gambling Addiction on the Internet*, w: Young K. S., Abreu N. de (ed.), *Internet Addiction. A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*, Hoboken: John Wiley and Sons.

W porównaniu do gier na automatach, internetowe gry „na pieniądze” są mniej popularne wśród badanych uczniów. 14% starszych deklaruje, że grało w gry internetowe na pieniądze.

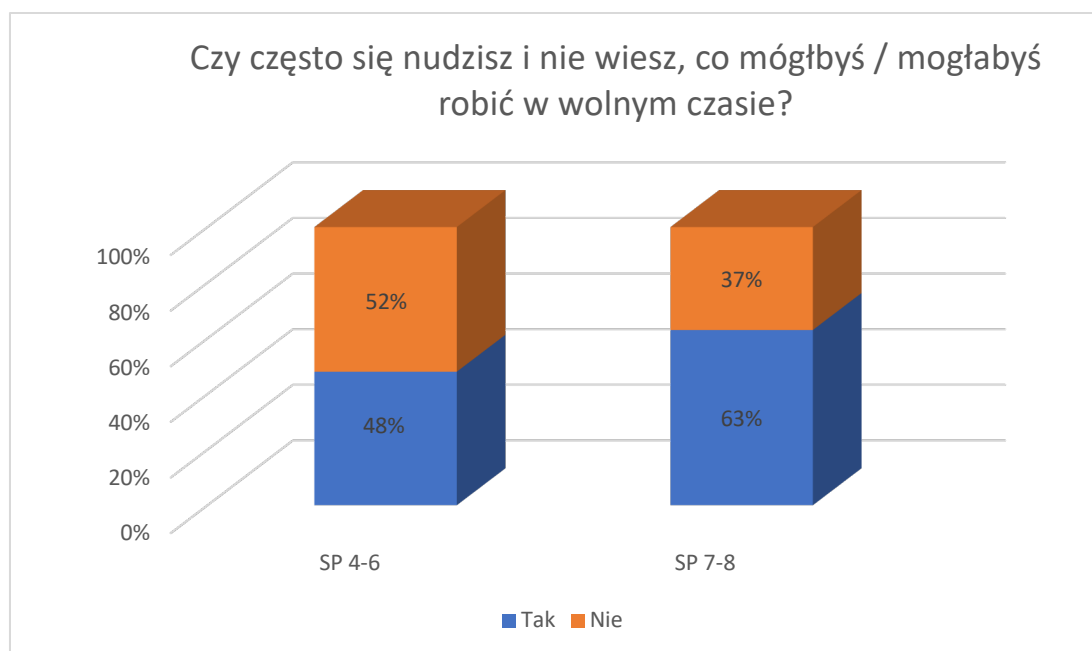
CZAS WOLNY

Wśród ulubionych sposobów spędzania czasu wolnego młodzieży dominują spotkania z przyjaciółmi i znajomymi (86%). Popularną aktywnością towarzyską są też wyjścia do dyskotek i klubów (19%), jednak miłośników tego typu rozrywki po raz kolejny ubyło. Blisko jedna trzecia badanych (31%) najchętniej przeznaczą wolny czas na uprawianie sportu, które jest minimalnie mniej popularne niż dwa lata temu. Po jednej czwartej uczniów lubi spędzać czas grając w gry komputerowe (25%) lub surfując w Internecie (25%), a jedna dziesiąta (10%) – na udzielaniu się w serwisach społecznościowych. Podobne jak przed dwoma laty odsetki uczniów preferują spędzać wolny czas z książką (17%) lub przed telewizorem (18%). Około jednej ósmej (13%) poświęca czas na aktywności artystyczne, a nieco mniej (9%) chodzi na koncerty. „Nic nierobienie” – spanie, leżenie, odpoczywanie – stanowi preferowaną formę spędzania czasu wolnego niemal jednej trzeciej młodzieży (29%), a jej popularność utrzymuje się od dwóch lat na wyższym niż wcześniej poziomie.¹⁵

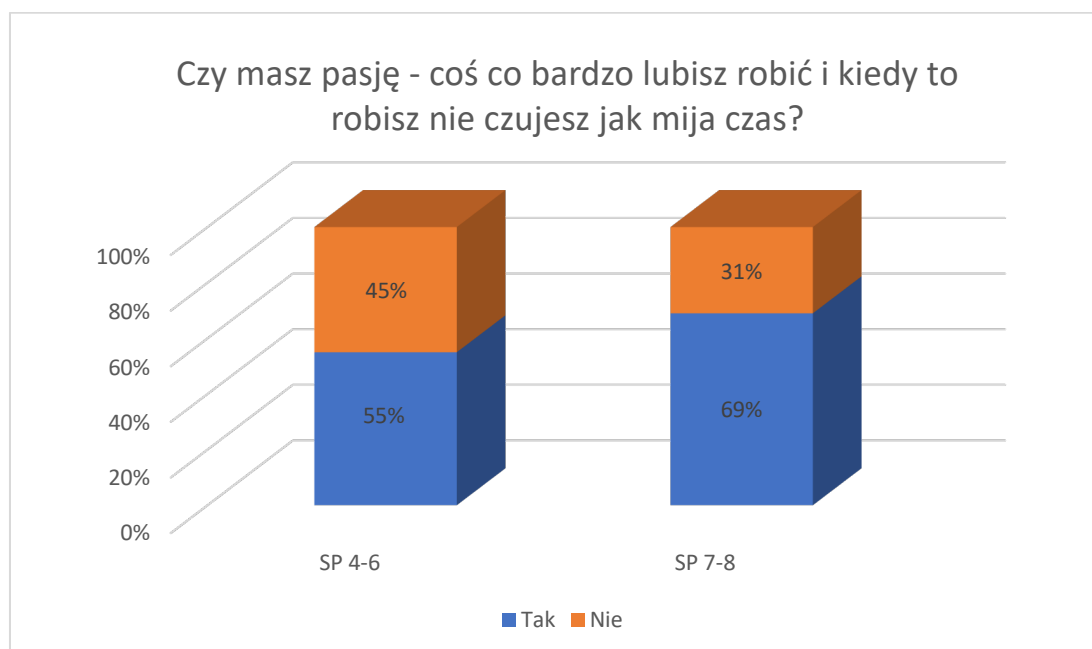
Czas wolny to czas, który pozostaje do dyspozycji dziecka po wypełnieniu obowiązków szkolnych i domowych, na odpoczynek, regenerację fizyczną i psychiczną organizmu, ale także na zabawę oraz rozwój zdolności i zainteresowań.

Zauważalna część ankietowanej młodzieży nie ma pomysłu na spędzanie czasu wolnego (SP 4-6 – 52%; SP 7-8 – 37%).

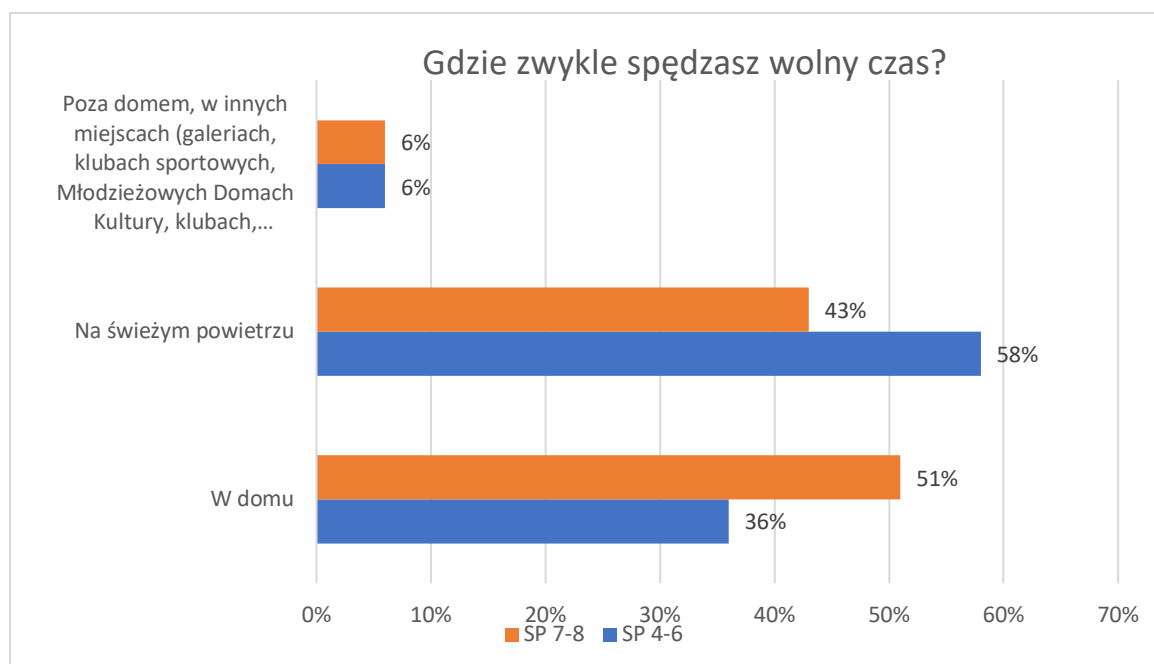
¹⁵ Centrum Badania Opinii Społecznej, Komunikat z badań: Młodzież 2018, Warszawa 2019 (dostęp: 5.10.2020 r.)

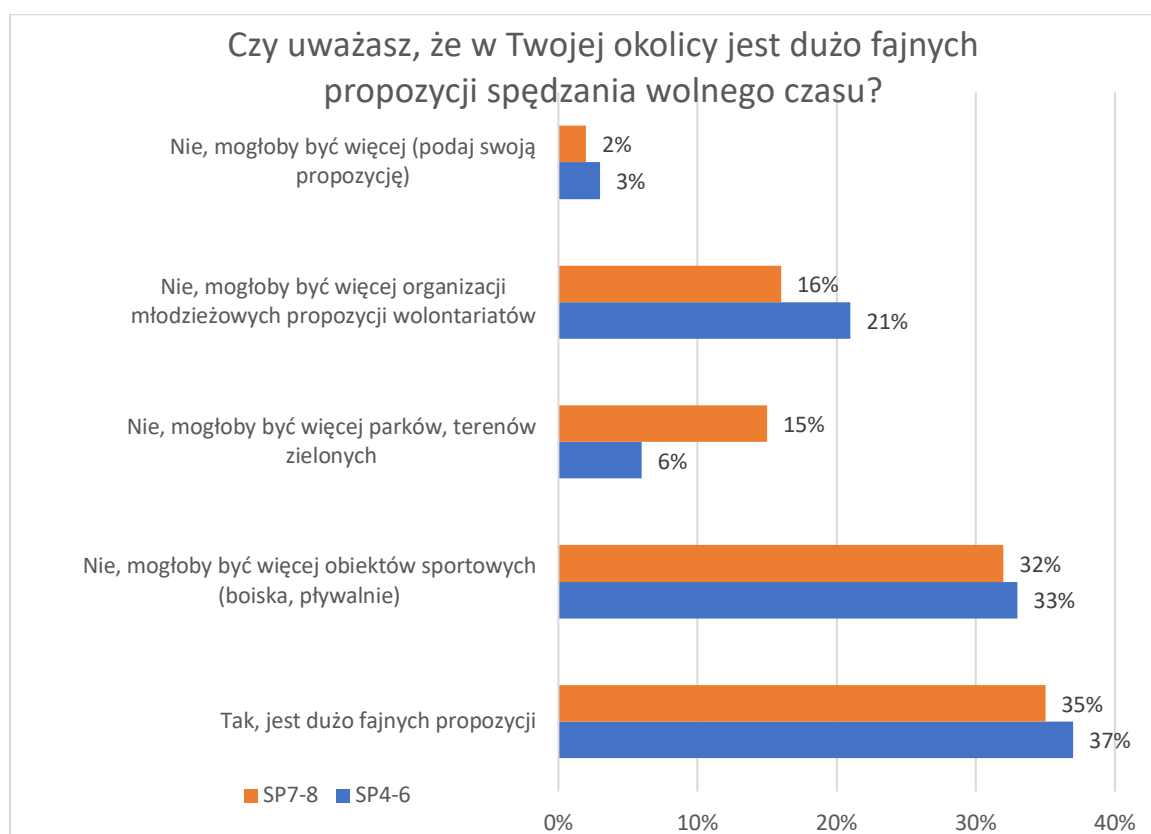
W pytaniu czy uczniowie mają pasję 55% SP 4-6 oraz 69% SP 7-8 udzieliło odpowiedzi twierdzącej. **Dla młodszych** uczniów jest to najczęściej piłka nożna, rysowaniem śpiewanie oraz granie na komputerze. **Starsi wskazali** na zainteresowania artystyczne (rysowanie), granie na komputerze oraz zajęcia sportowe (piłka nożna, rolki oraz koszykówka).

Zdanie uczniów do miejsca spędzania wolnego czasu są podzielone – spora część uczniów spędza czas wolny na świeżym powietrzu, ale jest też grupa preferująca spędzanie go w domu. Dokładne wyniki przedstawiono poniżej.

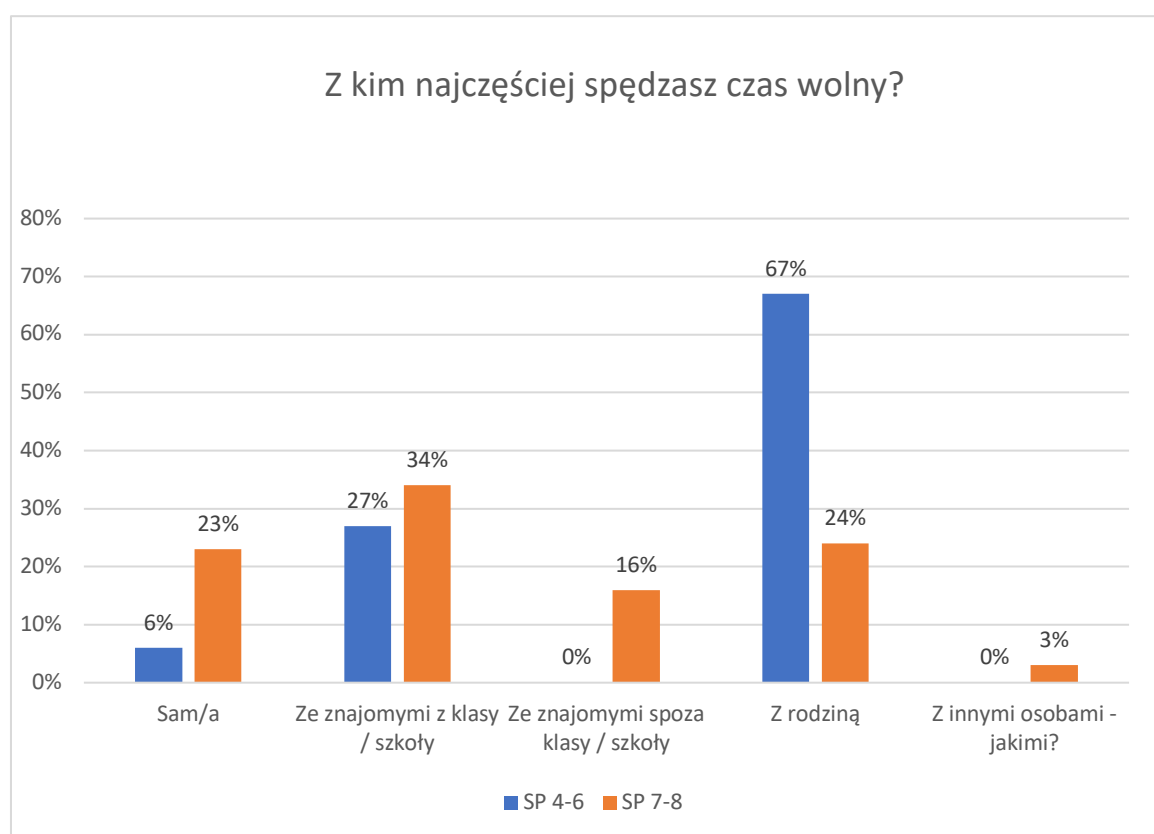

Uczniowie uważają również, że w okolicy jest wiele atrakcyjnych propozycji spędzania wolnego czasu, jednak zaznaczają, iż mogłoby pojawić się więcej obiektów sportowych (SP 4-6 – 33%; SP 7-8 – 32%) oraz organizacji, w których młodzież mogłaby się wykazać, np. wolontariat (SP 4-6 – 21%; SP 7-8 – 16%).

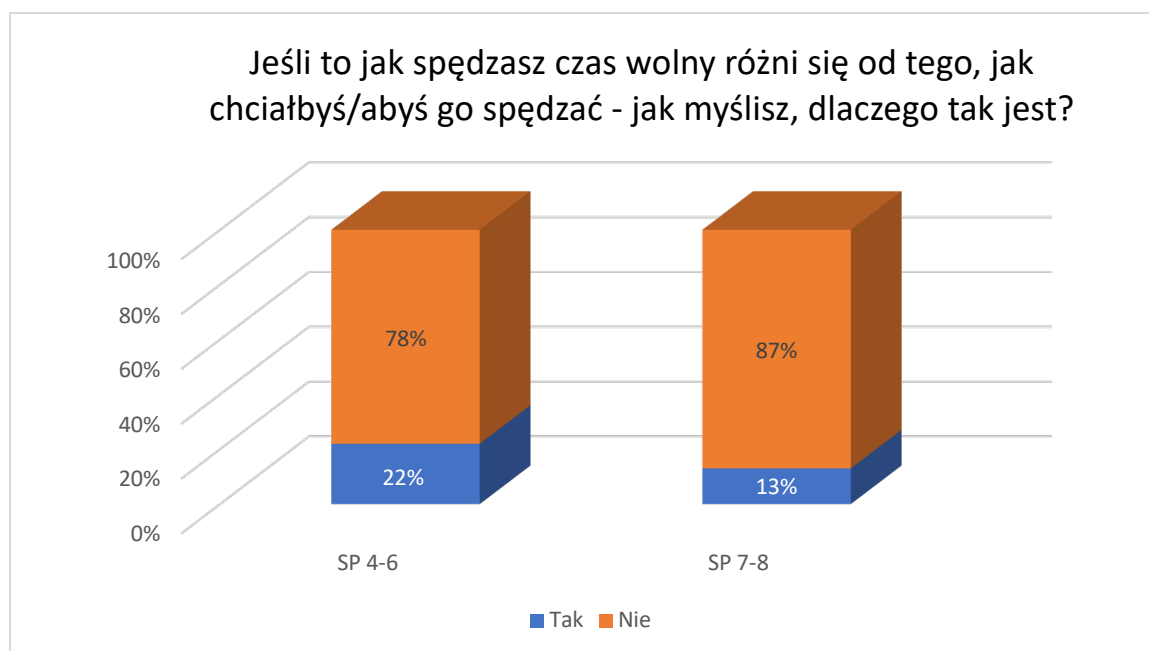

Największy wpływ na sposób organizowania czasu wolnego przez dzieci ma rodzina, a dokładniej wzorce, jakie w niej panują. To na rodzicach więc spoczywa największy obowiązek rozwijania u swoich pociech umiejętności wykorzystywania czasu wolnego. Wspólne spędzanie czasu, gry i zabawy w gronie rodziny, wspólne spacery i rozmowy pozwalają nie tylko na wspaniałe spędzenie popołudnia czy wieczoru, ale też pozwalają dziecku wykształcić nawyk przyjemnego spędzania czasu wolnego. Im młodsze dziecko, tym większy wpływ mają na jego rozwój osoby znaczące oraz wzorce przez nie przekazywane.

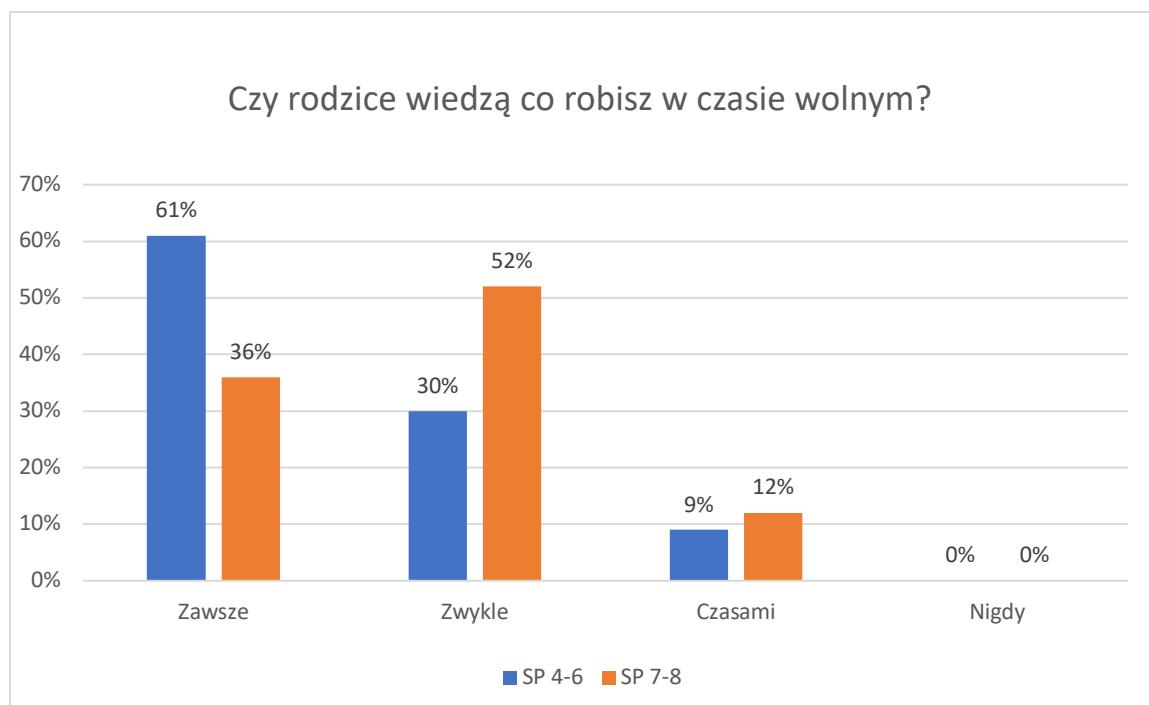
Uczniowie najwięcej czasu wolnego spędzają: ze znajomymi oraz rodziną. 6% młodszych oraz 23% starszych uczniów woli spędzać wolny czas samemu.

W subiektywnej opinii badanej młodzieży realne spędzanie czasu wolnego nie różni się od tego w jaki sposób chcieliby go spędzać (po SP 4-6 – 78%; SP 7-8 – 87%). Uczniowie, którzy spędzają czas wolny w inny sposób, niż by chcieli, argumentują to brakiem zgody ze strony rodziców oraz dużą odległość od atrakcji.

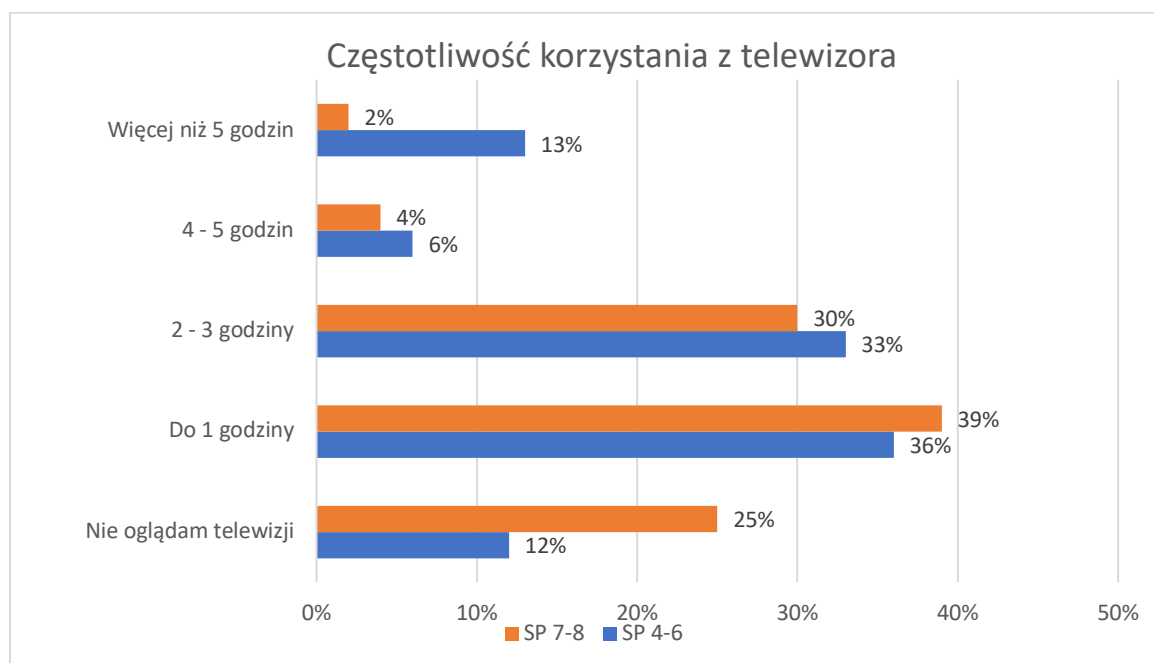
Na koniec zapytaliśmy uczniów, czy według nich rodzice wiedzą, co robią w czasie wolnym. Dokładne odpowiedzi zaprezentowano poniżej. 61% młodszych uczniów oraz zaledwie 36% starszych deklaruje, że ich rodzice zawsze wiedzą co robią w wolnym czasie.

TELEWIZJA

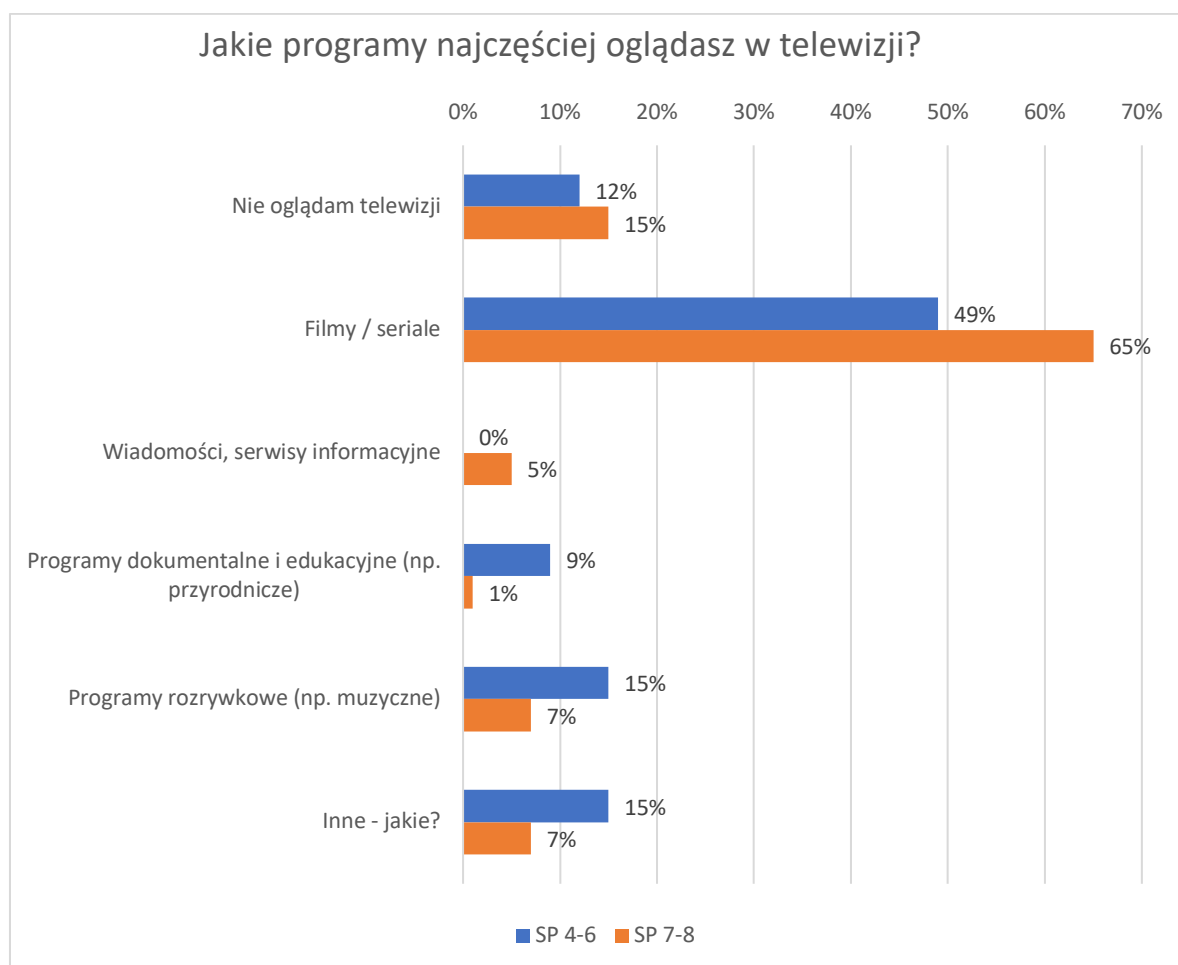
We fragmencie opracowania „Telewizja a poziom agresji” przede wszystkim podano liczne przykłady programów telewizyjnych, skutkujące wzrostem poziomu niepokoju, a nawet agresji wśród dzieci i młodzieży. Wynika to stąd, że korzystając z nieskrępowanego dostępu do wielu kanałów, najmłodszy telewidz napotyka na duże trudności z odnalezieniem audycji o miłości, przyjaźni czy bezinteresowności. Z drugiej strony, z łatwością odnajduje programy ukazujące konflikty, bójkę, prostytutkę, rozwody, zdrady, molestowanie seksualne, gwałty, zabójstwa, szantaż itp. Przemoc i agresja są na porządku dziennym i to nie tylko w filmach skierowanych do dorosłych, ale co zatrażające – również do dzieci. Zwrócono uwagę także na złudny obraz piękna, lansowany przez telewizję. Młodzi telewidzowie za wszelką cenę często starają się upodobnić do postaci „ze szklanego ekranu”, co często wiąże się z konsumpcyjnym stylem życia.¹⁶

Zapytaliśmy ankietowanych uczniów, ile czasu spędzają przed telewizorem. W większości uczniowie wskazali, że na telewizję poświęcają czas do jednej godziny dziennie.

¹⁶ Rola telewizji w kształtowaniu zachowań zdrowotnych dzieci i młodzieży. Cz. III. Zachowania antyzdrowotne, Hygeia Public Health 2011, źródło: <http://www.h-ph.pl/pdf/hyg-2011/hyg-2011-2-235.pdf> (dostęp: 6.10.2020)

Zapytaliśmy uczniów, również o to jakie programy najczęściej oglądają. Najbardziej popularnymi programami w telewizji są filmy i seriale (SP 4-6 – 49%; SP 7-8 – 65%).

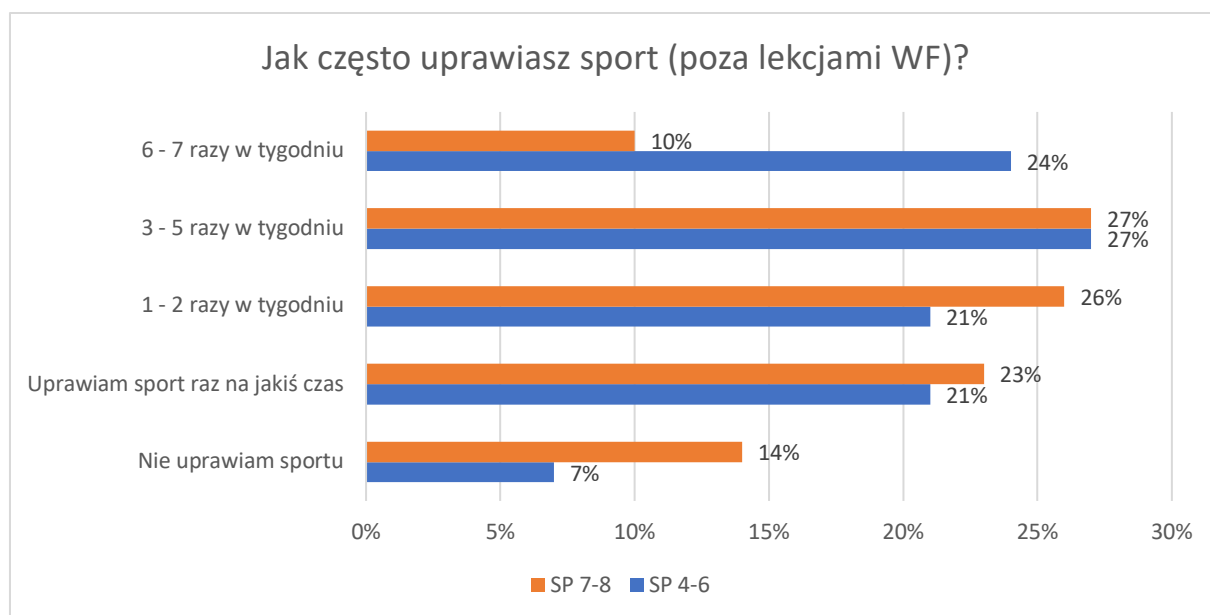

SPORT

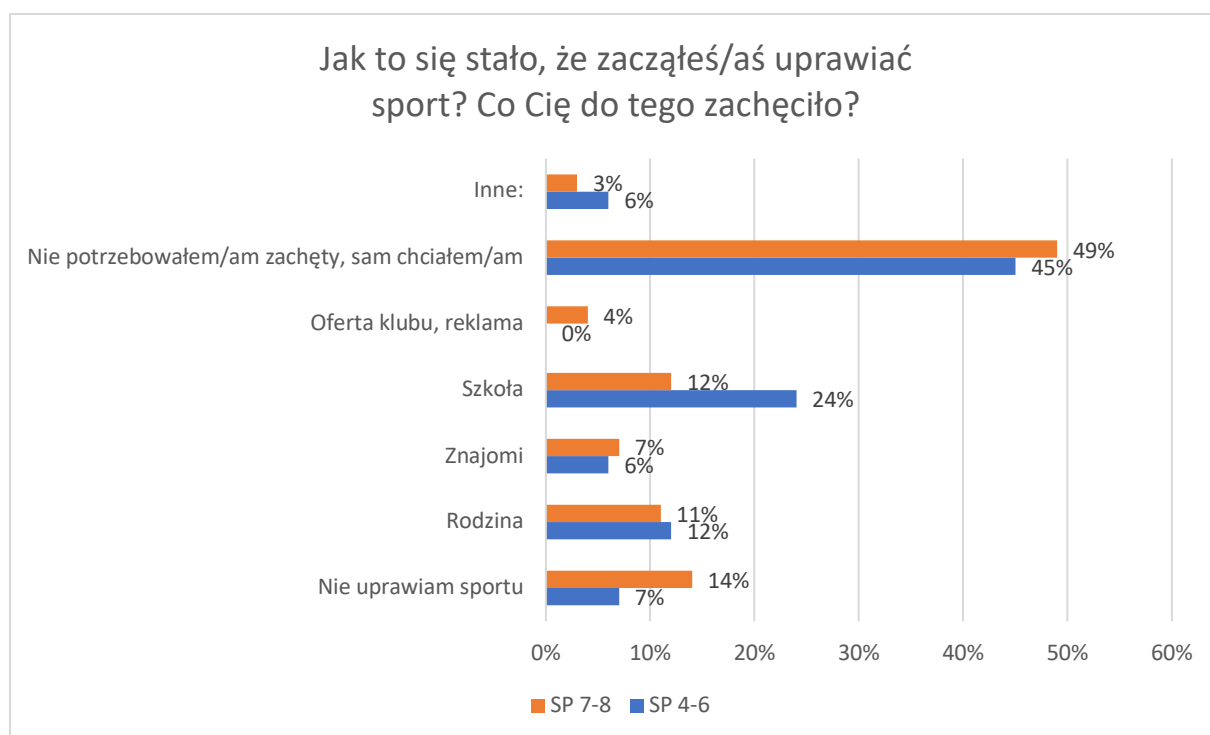
W ciągu ostatniego roku sześciu na dziesięciu Polaków uprawiało jakiś sport bądź ćwiczenia fizyczne. Najpopularniejszym sportem wśród badanych jest jazda na rowerze, w drugiej kolejności – pływanie, a następnie turystyka piesza. W rankingu najczęściej podejmowanych aktywności fizycznych wysokie miejsce zajmują również: ćwiczenia na siłowni w hali sportowej, ćwiczenia samodzielnie wykonywane w domu z własnej inicjatywy oraz bieganie, jogging. Jak wynika z analiz, sport jest domeną ludzi młodych. Poza wiekiem istotne znaczenie w tym kontekście odgrywa również wykształcenie, położenie materialne oraz miejsce zamieszkania. Na uprawianie sportu częściej decydują się respondenci lepiej wykształceni, bardziej zadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych, mieszkający w większych miejscowościach. Polacy decydują się na uprawianie sportu z rozmaitych powodów. Najczęściej są to motywacje prozdrowotne, w drugiej kolejności – sport uprawiany jest dla przyjemności, a w trzeciej – dla lepszego samopoczucia i odreagowania stresów.¹⁷

Młody człowiek, który utrzymuje aktywność fizyczną lepiej się rozwija, mniej choruje, jest pewniejszy siebie oraz wie, w jaki sposób radzić sobie z porażkami. Zapytaliśmy uczniów jak często spędzają swój czas wolny na uprawianiu sportu.

¹⁷ Centrum Badania Opinii Społecznej, Komunikat z badań *Aktywność fizyczna Polaków*, Warszawa 2018, (dostęp: 6.10.2020)

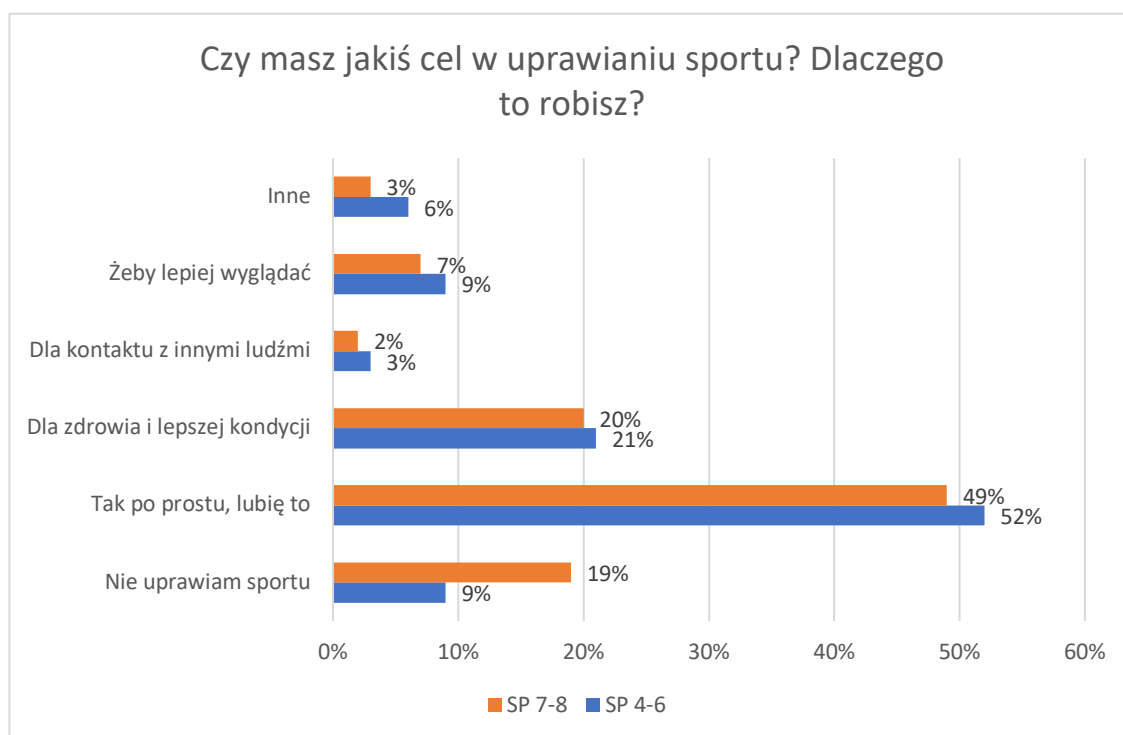

Wyniki pokazują, że młodzi ludzie uprawiają sport najczęściej 3-5 razy w tygodniu (SP 4-6 – 27%; SP 7-8 – 27%) oraz 1-2 razy w tygodniu (SP 4-6 – 21%; SP 7-8 – 26%). Okolicznością inicjacji aktywności fizycznej są przede wszystkim własne chęci (SP 4-6 – 45%; SP 7-8 – 49%), a w drugiej kolejności szkoła (SP 4-6 – 24%; SP 7-8 – 12%).

W otwartym pytaniu jaki sport młodzi ludzie praktykują młodszy odpowiadali: piłka nożna, taniec oraz bieganie. Wśród siódmo i ósmoklasistów wcześniejsze odpowiedzi ich młodszych kolegów powtórzyły się, ale dodatkowo wskazywali kolarstwo, siatkówkę oraz piłkę ręczną.

Powodem uprawiania sportu przez młodych ludzi jest sympatia do ruchu (SP 4-6 – 52%; SP 7-8 – 49%) oraz poprawienie zdrowia i kondycji (SP 4-6 – 21%; SP 7-8 – 20%).

PODSUMOWANIE

Dorośli mieszkańcy Gminy Skulsk

- W opinii mieszkańców Gminy Skulsk najistotniejszymi problemami społecznymi są: **zanieczyszczenie krajobrazu (99%) oraz powietrza (87%).**
- Warto wspierać różnego rodzaju akcje promujące rozpowszechnianie wiedzy w poruszanych przez mieszkańców tematach i poszukujące rozwiązań zauważonych problemów. Jednymi z prostszych i najbardziej ekonomicznych metod dotarcia do dużej liczby osób są plakaty oraz ulotki edukacyjne.
- Według opinii wyrażonych w ankiecie na temat spożywania alkoholu wydawałoby się, że mieszkańcy **Gminy Skulsk odzwierciedlają postawy wobec picia alkoholu o niskim poziomie ryzyka. Mieszkańcy gminy piją rzadko, jednorazowo spożywając małe ilości alkoholu.**
- Wydaje się konieczne przede wszystkim przeprowadzenie wśród mieszkańców Gminy Skulsk kampanii informacyjnej, mającej na celu zwrócenie uwagi na negatywne skutki spożywania alkoholu na organizm człowieka oraz konsekwencje społeczne związane z jego nadmiernym spożywaniem. Kształtowanie postaw mieszkańców powinno nie tylko wiązać się z oddziaływaniem na poziom ich wiedzy, ale także koncentrować się na dwóch pozostałych składnikach postaw, czyli przekonaniach oraz emocjach, które mają swoje odzwierciedlenie w motywacjach mieszkańców, sięgających po alkohol. Dlatego, należałoby wziąć pod uwagę możliwość zorganizowania szeregu darmowych spotkań otwartych, mających na celu kształtowanie umiejętności i kompetencji społecznych związanych z asertywnością, radzeniem sobie z negatywnymi emocjami czy identyfikacją podejmowanych przez siebie zachowań ryzykownych oraz źródeł ich występowania.
- Badani respondenci deklarują, że mają w swoim środowisku osoby przyjmujące substancje odurzające tj. narkotyki i dopalacze. **37% z nich deklaruje, że zna, co najmniej jedną osobę przyjmującą te substancje.**
- Według ankietowanych zjawisko przemocy w rodzinie w Gminie Skulsk jest zauważalne. **8% mieszkańców ma w swoim otoczeniu osoby, które doświadczałyby przemocy w rodzinie a 12% nie jest tego pewna, lecz ma podejrzenia, że do tego**

dochodzi. Warto zauważyć, że 75% badanych nie wie, do jakich instytucji może zgłosić się osoba doświadczająca przemocy w rodzinie. Celem zwiększenia świadomości mieszkańców na temat przemocy w rodzinie, należałoby, na przykład, przeprowadzić na terenie gminy kampanię informacyjną dotyczącą przemocy w rodzinie oraz lokalnych instytucji, które mogą udzielać pomocy.

- W subiektywnej ocenie 8% przebadanych mieszkańców gminy Skulsk zjawisko uzależnienia od hazardu jest zauważalne.
- Warto zwrócić uwagę na problem uzależnienia od Internetu - 96% ankietowanych uważa, że uzależnienie od komputera lub Internetu jest bardzo powszechnym zjawiskiem.

Sprzedawcy napojów alkoholowych

- Rozkład deklaracji sprzedaży alkoholu pozwala sądzić, iż sprzedawcy odpowiedzialnie podchodzą do sprzedaży alkoholu osobom niepełnoletnim. W przypadku wątpliwości, co do wieku osoby kupującej alkohol większość badanych deklaruje, że sprawdza dowody potwierdzające wiek. Jednak w przypadku zestawienia tych wyników z opiniami badanych uczniów w szkołach z terenu Gminy Skulsk, zalecane jest przeprowadzenie kampanii informacyjnej z zakresu odpowiedzialnej sprzedaży napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych. Sporo starszych uczniów oceniło, że raczej i bardzo łatwo jest kupić zarówno alkohol jak i papierosy osobom poniżej 18 roku życia. Kampania informacyjna może, zatem obejmować szkolenie dla sprzedawców, akcje z wykorzystaniem techniki Mystery Shopping i dystrybucję materiałów typu plakaty, naklejki do umieszczenia w punktach.

Dzieci i młodzież szkolna

- **Inicjację alkoholową** ma za sobą: **6%** badanych uczniów **klas młodszych** oraz **23%** uczniów **klas starszych**. Jako okoliczności uczniowie wskazują przede wszystkim towarzystwo rodziny, spotkanie ze znajomymi, a także wyjazd wakacyjny. Alkohol to substancja, do której dostęp dla uczniów, w porównaniu do narkotyków czy dopalaczy, jest zdecydowanie łatwiejszy. Jego spożywanie jest też powszechnie tolerowane, traktowane, jako element tradycji czy kultury, a wręcz nieodłączny element wielu życiowych wydarzeń — niestety często osoby dorosłe nie widzą problemu

w tym, że akceptują włączanie w ten „zwyczaj” osób niepełnoletnich. W związku z tym warto organizować kampanie informacyjne czy specjalne wydarzenia o charakterze profilaktycznym, prowadzone przez specjalistów, skierowane do ogółu mieszkańców, podczas których będą mieli oni okazję zapoznać się ze specyfiką problemów i sposobami ich przeciwdziałania. Jeśli uczniowie nie otrzymują informacji od osób dorosłych, że tego typu zachowania nie powinny być akceptowane, mogą zacząć z biegiem czasu włączać je, mniej lub bardziej świadomie, w repertuar własnych zachowań. Niebagatelna rola w przeciwdziałaniu tego typu sytuacjom przypada szkołom i nauczycielom mających kontakt z rodzicami, ale także władzom samorządowym, które mogą postarać się włączać w lokalne programy przeciwdziałania problemom uzależnień oddziaływania skierowane na edukację i promocję zachowań pożądanych u rodziców oraz pozostałych mieszkańców gminy. Grupa rówieśnicza stanowi nieodłączny element prawidłowego rozwoju społecznego nastolatków, dzięki której nabywają umiejętności komunikacyjnych, empatii, pracy w grupie itp. Ważne przy tym, by środowisko szkolne, rodzinne itd. umożliwiała młodym ludziom spędzanie wolnego czasu w sposób, który będzie dla nich bardziej atrakcyjny niż np. wspólne picie alkoholu. Warto, więc zadbać o dostępność zajęć sportowych oraz rozwijających inne pasje i hobby oraz organizację różnego rodzaju akcji i wydarzeń, które będą mogły być alternatywą dla spotkań „zakrapianych” alkoholem czy innymi używkami (należy tutaj zaznaczyć, że spotkania ze znajomymi stanowią dla prawie połowy uczniów główny sposób spędzania wolnego czasu). Równie przydatne będzie organizowanie szkolnych warsztatów, podczas których młodzież będzie mogła wspólnie wypracowywać pożądane postawy wobec zagrożeń.

- Młodzi ludzie deklarują najczęściej spożywanie piwa (SP 7-8 – 16%) oraz wódki (SP 4-6 – 50%). Tutaj warto zaznaczyć, że spora część młodych ludzi (SP 4-6: 46%; SP 7-8: 53%) jest przekonana o prawdziwości mitu jakoby alkohol w piwie był „słabszy”. Większość uczniów przyjmuje konstruktywne postawy wobec substancji psychoaktywnych i ma świadomość ich szkodliwości.
- Wyniki badań nie wskazują, wśród młodych ludzi problemów przyjmowania substancji psychoaktywnych. Raczej dobrze rokujące są także wyniki dotyczące nastawienia uczniów wobec brania narkotyków i dopalaczy w większości uczniowie w każdej grupie wiekowej nie zgadzają się lub raczej nie zgadzają się, by było to normalne dla osób w ich wieku. Warto jednak przeprowadzić działania mające na celu uświadomienie

młodym ludziom **skutków przyjmowania** tych substancji, gdyż 61% uczniów młodszych i 64% starszych deklaruje, iż nie posiada takiej wiedzy.

- Uczniowie deklarują w ogromnej większości **bardzo dobre lub raczej dobre relacje z opiekunami** (SP 4-6 – 91%; SP 7-8 – 90%). **Rodzice okazali się grupą osób, do których chętnie zwróciliby się oni po pomoc w razie kłopotów.** Jednakże niewielka część uczniów nie chciałaby zwierzyć się rodzicowi, gdyby ktoś im groził lub namawiał do czegoś złego. Stosowne byłoby w tym przypadku włączenie w zakres tematyczny szkolnych spotkań z rodzicami tematyki skutecznego reagowania na problemy wychowawcze i sposobów skutecznej komunikacji z dzieckiem. Generalnie rzecz ujmując, pozytywne relacje z rodzicami uczniów to niewątpliwie zasób chroniący, który może zostać wykorzystany w planowaniu oddziaływań profilaktycznych poprzez tworzenie sojuszu rodzic—nauczyciel w przeciwdziałaniu uzależnieniom i przemocy m.in. poprzez uzupełniającą się edukację dotyczącą zagrożeń, a także kształtowanie konstruktywnych postaw i budowanie sieci wsparcia.
- Na uwagę zasługuje fakt, że uczniowie dużo rzadziej wskazali w kwestii **zaufania do nauczycieli**. Spadek poziomu zaufania w tym wypadku jest zauważalny dla starszych uczniów. Godne polecenia byłoby zorganizowanie spotkań dla wychowawców ze specjalistami z zakresu profilaktyki, podczas których nauczyciele mogliby zdobyć wiedzę na temat sposobów wzmacniania relacji zaufania i budowania zasobów chroniących. Pożądane byłoby zaaranżowanie odpowiednio poprowadzonych godzin wychowawczych z młodzieżą, na których nauczyciel będzie miał okazję pokazać się uczniom nie tylko, jako osoba odpowiedzialna za sprawy organizacyjne i prowadzenie danego przedmiotu, ale także, jako godny zaufania dorosły, który jest otwarty na trudne kwestie osobiste trapiące dzieci i młodzież.
- **Uczniowie przyznają, że doświadczają w szkole przemocy w różnorodnych formach (fizycznej bądź psychicznej).** Kilka procent z nich nie czuje lub raczej nie czuje się bezpiecznie w swojej szkole (SP 4-6 – 9%; SP 7-8 – 13%) i deklaruje, że do szkoły uczęszczają osoby, których się boją (SP 4-6 – 3%; SP 7-8 – 13%). Otrzymane wyniki mogą posłużyć za zachętę do organizowania szkolnych warsztatów, podczas których dzieci i młodzież będą miały okazję do wspólnego zastanowienia się nad alternatywnymi sposobami rozładowywania negatywnych emocji i skutecznymi sposobami rozwiązywania konfliktów, bez używania przemocy. Należy także ciągle udoskonalać szkolne systemy przeciwdziałania i reagowania na przemoc, w które włączać trzeba

rodziców, od których dzieci i młodzież czerpią wzorce w zakresie stosowania przemocy, jako rozwiązania codziennych problemów.

- **Uczniowie deklarują w większości stosunkowo „zdrową” ilość czasu spędzanego przy komputerze (do 3 godzin dziennie SP 4-6: 67%; SP 7-8: 69%),** jednakże należy sumować to z czasem korzystania z telefonu oraz oglądania telewizji. Trzeba wspierać wszelkie inicjatywy rozwijające różnorodne pasje uczniów, tak, aby były bardziej atrakcyjną formą spędzania czasu po szkole niż surfowanie po mało oferujących stronach internetowych. Samo korzystanie z komputera może być bardzo pożyteczne dla młodych ludzi, ale należy pomóc im w wyborze odpowiednich stron i portali. Istotne jest, aby włączać w te działania rodziców, którzy mają możliwość nadzorowania tego, jak ich dzieci wykorzystują domowe komputery i inne urządzenia z dostępem do Internetu.
- Wyniki uczniów dotyczące zagrożeń związanych z nowymi technologiami (doświadczenia w zakresie cyberprzemocy) wskazują na konieczność edukacji z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu: wspierania świadomości prawnej, umiejętności ochrony przed niebezpiecznymi sytuacjami, wiedzy dotyczącej ochrony własnych danych, ale także profilaktyki zachowań agresywnych i nauki polubownego rozwiązywania konfliktów rówieśniczych w przestrzeni wirtualnej. **9% uczniów klas 4-6 i 31% uczniów klas 7-8 doświadczyło w przestrzeni internetowej zjawiska hatingu. Uczniowie również często byli odbiorcami obraźliwych wiadomości z obelgami i wyzwiskami (SP 4-6 – 15%; SP 7-8 – 31%), a także byli ofiarami udostępniania osobom trzecim ich prywatnej wiadomości (SP 4-6 – 9%, SP 7-8 – 28%).**

ODDZIAŁYWANIA PROFILAKTYCZNE WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY – REKOMENDACJE OPARTE NA MODELU PROFILAKTYKI POZYTYWNEJ:

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) podaje, że aż 50% zaburzeń zdrowia psychicznego prowadzących do nadużywania substancji psychoaktywnych, agresji i przemocy, a także innych zachowań antyspołecznych zaczyna się w okresie dojrzewania¹⁸. Dzieci i młodzież są, więc grupą wymagającą szczególnie intensywnych oddziaływań profilaktycznych.

Środowisko szkolne wywiera ogromny wpływ na rozwój fizyczny, emocjonalny i społeczny dzieci i młodzieży, stąd jego kształtowanie może sprzyjać zdrowiu psychicznemu¹⁹.

Australijskie badania na zlecenie WHO pozwoliły na wyodrębnienie najistotniejszych czynników chroniących oraz czynników ryzyka²⁰:

- 1) przemoc rówieśnicza
- 2) odrzucenie przez rówieśników
- 3) słaba więź ze szkołą
- 4) niedostateczne kierowanie własnym zachowaniem (brak kontroli)
- 5) destrukcyjna grupa rówieśnicza
- 6) niepowodzenia szkolne

¹⁸ World Health Organization, (2004), *Mental Health Policy, Plans and Programs*, Geneva.

¹⁹ Szymańska, J. (2012) *Ochrona zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w szkole*, ORE Warszawa

²⁰ Monograph, (2000) Commonwealth Department of Health and Aged Care 2000. *Promotion, Prevention and Early Intervention for Mental Health*. Mental Health and Special Programs Branch, Canberra

Przez „czynniki chroniące” należy rozumieć: *wszystkie elementy osłabiające oddziaływanie czynników ryzyka, zwiększające „odporność” jednostki, a więc zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia zachowań problemowych*²¹.

Można je pogrupować w kilka kategorii:

- 1) poczucie przynależności
- 2) pozytywny klimat szkoły
- 3) prospołecznie nastawiona grupa rówieśnicza
- 4) wymaganie od uczniów odpowiedzialności i udzielania sobie wzajemnej pomocy
- 5) okazje do przeżycia sukcesu i rozpoznawania własnych osiągnięć
- 6) zdecydowany brak akceptacji przez szkołę dla przemocy²².

Wymienione czynniki chroniące mają charakter uniwersalny. Zadaniem warsztatów profilaktycznych jest wzmacnianie czynników chroniących oraz osłabianie czynników ryzyka. Warto pamiętać, że **oddziaływanie w zakresie jednego tematu zajęć, np. dotyczących jedynie przemocy może przynieść pozytywne rezultaty także w profilaktyce innych zachowań ryzykownych.**

Na podstawie zrealizowanych przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych badań pn.: „Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi”, **sformułowano kilka wniosków i rekomendacji o charakterze ogólnym.** Mianowicie:

- nadrzędną rekomendacją wyznaczającą kierunek działań profilaktycznych jest wzmacnianie pozytywnego stosunku do nauczycieli oraz budowanie klimatu współpracy pomiędzy nauczycielami w szkole oraz wspieranie konstruktywnych zainteresowań i zajęć pozalekcyjnych młodzieży;
- do najbardziej uniwersalnych i selektywnych czynników chroniących uczniów przed angażowaniem się w zachowania problemowe należy włączyć: pozytywne

²¹ Słownik terminów według Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Źródło: http://www.parpa.pl/download/slownik_terminow.pdf (dostęp: 26.11.2018).

²² Rządowy Program na lata 2014-2016, *Bezpieczna i przyjazna szkoła*.

nastawienie do nauczycieli; udział w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych; aktywny udział w praktykach i uroczystościach religijnych; dobry kontakt z rodzicami; monitorowanie przez rodziców miejsc, w których gimnazjalista spędza czas wolny.

- efektywna ochrona młodzieży wiąże się z prawidłowym rozumieniem przez nauczycieli procesów rozwojowych właściwych dla okresu adolescencji. Dlatego zaleca się, aby wspierać pedagogów i nauczycieli zarówno na poziomie kształcenia formalnego, jak i nieformalnego, w zdobywaniu wiedzy oraz poszerzaniu umiejętności w zakresie rozpoznawania wyzwań oraz trudności specyficznych dla tego okresu rozwoju;
- wsparcie nauczycieli powinno także objąć działania związane z przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu: „Dbałość o dobry stan zdrowia psychicznego nauczycieli powinna być częścią szkolnego programu profilaktyki. W tym celu należy wspierać wszelkie inicjatywy służące podnoszeniu kwalifikacji zawodowych nauczycieli, ułatwiać im dostęp do form kształcenia i rozwoju własnych możliwości”²³;
- działania profilaktyczne powinny być ukierunkowane na uczenie umiejętności życiowych uczniów związanych m.in. z postawami asertywności, konstruktywnym rozwiązywaniem konfliktów rówieśniczych na drodze negocjacji/mediacji oraz wspieranie ich w kształtowaniu poczucia własnej wartości.

Kolejnym wnioskiem związanym ze skutecznością profilaktyki jest konieczność **planowania cyklicznych działań**. Warunkiem zmiany postawy (a więc nadrzędnego celu oddziaływań profilaktycznych) jest ich regularne utrwalanie, zastępowanie zachowań destruktywnych konstruktywnymi oraz wspieranie uczniów w zdobywaniu wiedzy nie tylko na temat zagrożeń podejmowanych przez nich zachowań, ale także pomoc w gromadzeniu wiedzy na temat alternatywnych postaw, tj. warunkujących poprawę jakości funkcjonowania uczniów w środowisku szkolnym i rodzinnym. Jednym z elementów skutecznej profilaktyki jest także ewaluacja podejmowanych działań. Jej cel wiąże się z oceną skuteczności wprowadzanych zmian i planowaniu następnych.

Wśród postulowanych oddziaływań profilaktycznych należy wyróżnić:

²³K. Ostaszewski, A. Rustecka-Krawczyk, M. Wójcik, *Czynniki chroniące i czynniki ryzyka związane z zachowaniami problemowymi warszawskich gimnazjalistów: klasy I-II*, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie, s. 52.

- zwrócenie uwagi nauczycieli i opiekunów na specyficzne potrzeby uczniów, które wiążą się ze specyfiką ich rozwoju psychospołecznego;
- wsparcie rozwoju praktycznych umiejętności uczniów w zakresie rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie ze stresem, asertywnością, konstruktywnym wyrażaniem emocji i potrzeb, przyjmowania perspektywy innych oraz empatii;
- wspieranie uczniów w rozwijaniu ich pasji, zainteresowań oraz w kształtowaniu w nich postaw ukierunkowanych na twórczość, kreatywność i motywację odkrywania nowych rzeczy;
- wzmacnianie w uczniach poczucia przynależności, skuteczności i sprawczości;
- kreowanie pozytywnej atmosfery współpracy, umożliwiającej im samodzielne podejmowanie decyzji, branie za nich odpowiedzialności.

Warto również wspomnieć, że obok oddziaływań kierowanych do uczniów warto planować także szkolenia profilaktyczne dla grona pedagogicznego oraz rodziców. Jest to warunkiem **inicjowania zmian systemowych**, a więc nie tylko pracy nad zasobami osobowymi uczniów, ale także kształtowania ich środowiska szkolnego oraz rodzinnego – głównych środowisk, w których funkcjonują.